

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme Anabilim Dalı

**KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE
SÜRDÜRÜLEBİLİR MUHASEBE**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Alican ÖZGÜL**

155140103

Danışman: PROF.DR. AYŞE YİĞİT ŞAKAR

İSTANBUL, 2018

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme Anabilim Dalı

**KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE
SÜRDÜRÜLEBİLİR MUHASEBE**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Alican ÖZGÜL**

KABUL VE ONAY

Alican Özgül tarafından hazırlanan “Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Muhasebe” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

(Danışman)

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve SOYADI]

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Muhasebe” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

[Tarih ve İmza]

Alican ÖZGÜL

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Alican ÖZGÜL

ÖZET

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR MUHASEBE

Alican ÖZGÜL

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Yiğit ŞAKAR

Nisan, 2018 – 142 Sayfa

Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik konularını tanımlamakta, kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasında sürdürülebilir muhasebenin rolü hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada aynı zamanda, uluslararası kuruluşların (Birleşmiş Milletler(BM), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), vs.) 1972 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan günümüze kadar, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik alanında yaptıkları uluslararası faaliyetlere de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Muhasebe.

ABSTRACT

**CORPORATE SUSTAINABILITY AND SUSTAINABLE
ACCOUNTING**

Alican ÖZGÜL

Master Thesis, Business Department

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe Yiğit ŞAKAR

April, 2018 – 142 pages

This Study provides information about sustainable development and corporate sustainability, and explains the role of sustainable accounting in order to meet corporate sustainability criteria. In addition, the paper summarizes sustainable development and corporate sustainability activities that have been conducted by the international organizations (e.g., United Nations (UN), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), etc.) since the United Nations Conference on the Human Environment in 1972.

Key Words: Sustainable Development, Corporate Sustainability, Sustainable Accounting.

ÖNSÖZ

Ekonomik büyüme sağlanırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da dikkate alarak büyümenin sağlanabilmesi için sürdürülebilir kalkınma kavramı geliştirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı sosyal sürdürülebilirliği, ekonomik sürdürülebilirliği ve çevresel sürdürülebilirliği içinde barındırmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için devletlerin yanında firmaların da bu sürece dâhil olması gerekmektedir. Firmaların sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine dâhil olmasıyla kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin devletler ve firmalar tarafından uygulanabilmesi için uluslararası kuruluşlar 1972 yılından günümüze kadar önemli faaliyetler yürütmüşlerdir. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmaların, faaliyetleri hakkında bilgi alabilmeleri ve süreç hakkında tüm paydaşlarına rapor verebilmeleri için de sürdürülebilir muhasebe kavramı geliştirilmiştir.

Alican ÖZGÜL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma	5
1.1.1. Tanım.....	5
1.1.2. Terim.....	8
1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	8
1.1.3.1. Sosyal Boyutu: Sosyal Sürdürülebilirlik	8
1.1.3.2. Ekonomik Boyutu: Ekonomik Sürdürülebilirlik	12
1.1.3.3. Çevre Boyutu: Çevresel Sürdürülebilirlik.....	13
1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınma Temel Hedefleri.....	17
1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik	20
1.2.1. Tanım.....	20
1.2.2. Terim.....	22
1.2.3. Firmaları Kurumsal Sürdürülebilirliğe Yönlendiren Faktörler... 22	
1.2.3.1. Marka Değeri, Güven ve İtibar Sağlaması	23
1.2.3.2. Maliyet Tasarrufu İle Karlılığın Artması	24

1.2.3.3.	Personel Motivasyonunun Artması	24
1.2.3.4.	Tüketici Talepleri	25
1.2.3.5.	Yasal Zorunluluklar.....	25
1.2.3.6.	Paydaş Beklentileri.....	26
1.2.4.	Kurumsal Sürdürülebilirliğin İçsel Unsurları	27
1.2.4.1.	Kurumsal Bilgi Yönetimi	27
1.2.4.2.	Kurumsal Öğrenme	29
1.2.4.3.	Kurumsal Değer	30
1.2.4.4.	Kurumsal Mutluluk	31
1.2.4.5.	Kurumsal Vatandaşlık	32
1.2.4.6.	Kurumsal Sosyal Sorumluluk.....	32
1.2.5.	Küresel Raporlama Girişimi.....	34

2. BÖLÜM

ULUSLARARASI ALANDA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇABALARININ GELİŞİMİ

2.1.	1972 Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Sempozyumu	39
2.2.	Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi.....	49
2.3.	1980 Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Koruma Stratejisi 52	
2.4.	1987 Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu (Ortak Geleceğimiz Raporu)	53
2.5.	CERES İlkeleri.....	54
2.6.	1992 Rio Zirvesi BM Çevre ve Kalkınma Konferansı	55
2.6.1.	Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu (BM, 1992).....	56
2.7.	Gündem 21	67
2.8.	İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	68
2.9.	1997 Kyoto Protokolü.....	68

2.10.	2000 OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri.....	70
2.11.	2000 Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri.....	71
2.12.	2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi.....	73
2.13.	2012 Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	76
2.14.	2015 Paris Antlaşması (Cop 21).....	77
2.15.	Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri.....	79

3. BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR MUHASEBENİN ROLÜ

3.1.	Sürdürülebilir Muhasebe.....	81
3.1.1.	Tanım.....	81
3.1.2.	Terim.....	82
3.1.3.	Sürdürülebilir Muhasebe Temel Kavramları.....	83
3.1.3.1.	Sosyal Sorumluluk Kavramı.....	83
3.1.3.2.	Kişilik Kavramı.....	83
3.1.3.3.	İşletmenin Sürekliliği Kavramı.....	84
3.1.3.4.	Parayla Ölçülme Kavramı.....	85
3.1.3.5.	Maliyet Esası Kavramı.....	85
3.1.3.6.	Tarafsızlık, Belgelendirme Kavramı İle Tutarlılık Kavramı	85
3.1.3.7.	Tam Açıklama ve Önemlilik Kavramı.....	86
3.2.	Geleneksel Muhasebeden Sürdürülebilir Muhasebeye Geçiş.....	86
3.3.	Sürdürülebilir Muhasebe Oluşturma Süreci.....	88
3.3.1.	Amaç.....	89
3.3.1.1.	Sürdürülebilirlik Hedefleri Doğrultusunda Performansın Ölçülmesi	89
3.3.1.2.	Şeffaflık Düzeyinin Artırılması.....	89
3.3.2.	İlkeler.....	90

3.3.2.1.	Uzun Vadeli Değer Yaratımı.....	90
3.3.2.2.	Performans Değerlendirme Zamanının Tespiti	90
3.3.3.	Metot ve Araçlar	91
3.3.3.1.	Sürdürülebilir Performans Karnesi.....	91
3.3.3.2.	Yaşam Döngüsü Analizi.....	92
3.3.4.	Raporlama.....	93
3.3.4.1.	Bilginin Nitelikleri	93
3.4.	Firmaların Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Muhasebe Faaliyetleri	93
3.4.1.	Arçelik	93
3.4.2.	Bosch (Türkiye)	95
3.4.3.	Türkiye İş Bankası	97
3.4.4.	Akbank.....	98
3.4.5.	Yapı Kredi Bankası.....	99
3.4.6.	Shell	100
3.4.7.	Tüpraş	101
3.4.8.	Aygaz.....	102
3.4.9.	Koç Topluluğu	104
3.4.10.	Sabancı Topluluğu	106
3.4.11.	Ülker	108
SONUÇ	.....	110
KAYNAKÇA	.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇEV	:Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AIDS	: Edinilmiş Bağışıklık Yetmezliği Sendromu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
CDP	: Disclosure Insight Action
COP 21	: 21. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansı
ÇED	:Çevre Etik Değerlendirme
ÇUS	: Çok Uluslu Şirket
DESA	:Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı
G250	: Dünyanın En Büyük 250 şirketi
GDO	: Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
GJ	: Gigajoules
GRI	: Küresel Raporlama Girişimi
GRI G4	: Küresel Raporlama Girişimi G4
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HIV	: İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
ISO	:Uluslararası Standartlar Teşkilatı
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması

İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSMMMOM	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
JUSCANZ	: Japonya, Amerika, Kanada, Avusturalya ve Yeni Zelanda'nın
KG	:Kilogram
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
KWH	:Kilovat Saat
MW	: MegaWatt
N100	: Her Ülkenin En Fazla Gelire Sahip 100 Şirketi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
OHSAS	:İş Sağlığı Ve Güvenliği Yönetim Sistemi Oluşturduğu Grup
OSB	:Organize Sanayi Bölgesi
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAPV	:Türkiye Aile Planlaması Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEGV	:Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

UNGC :Küresel İlkeler Sözleşmesi

VB : Ve Benzeri

YDA : Yaşam Döngüsü Analizi

YY : Yüzyıl

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 1. Üç Boyutlu Sürdürülebilir Kalkınma.....	8
Tablo 1. 2. İBBS-1'e Göre Beş Yaş Altı Ölüm Hızı, (1.000 Canlı Doğumda), 2011	10
Tablo 1. 3. İBBS-1'e Göre Bebek Ölüm Hızı, (1.000 Canlı Doğumda), 2011	11
Tablo 1. 4. Yıllara Göre AIDS İnsidansının Uluslararası Karşılaştırması, (100.000 Nüfusta)	11
Tablo 1. 5. Enerji Kaynaklarının 100 Yıllık Ömrü	14
Tablo 1. 6. Türkiye'nin Sera Gazı Salımları	16
Tablo 1. 7. Dünya'nın Çeşitli Bölgelerinde ki Yoksulluk Oranları	18
Tablo 1. 8. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlamasının Yıllara Göre Değişimi.....	35
Tablo 3. 1. Geleneksel Muhasebeden Sürdürülebilir Muhasebeye Geçiş.....	88
Tablo 3. 2. Sürdürülebilir Muhasebe Oluşturma Süreci	88

GİRİŞ

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusunda 1970'lerden günümüze kadar yapılan çalışmalar hızla artmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik konusunda bireylerin, toplumların, devletlerin ve firmaların bilinç düzeyi de hızla artış göstermiştir. 1970'li yıllardan önce bu konularda bir çalışma neredeyse hiç yoktur. Çok az sayıda çalışmanın olması da bireylerin, toplumların, devletlerin ve iş dünyasının sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik konusunda bilinç düzeyini etkilememiştir. Çünkü neredeyse 12. yy – 15. yy arası Rönesans döneminden 1970'li kapitalist döneme kadar yapılan tüm kalkınma faaliyetlerinde doğal kaynaklar, ekolojik düzen, insan hakları, çalışan hakları, toplumsal adalet gibi konular hep göz ardı edilmiştir. Burada öncelikle Rönesans döneminden günümüze -kapitalist sisteme- gelene kadar üretim politikaları, insan hakları, toplumsal adalet gibi konulara kısa kısa değinilecektir.

12.yy-15.yy arasını kapsayan Rönesans döneminde şehir ekonomisi oluşturulmuş ve bireycilik anlayışı gelişmiştir. Şehir ekonomisinin gelişmesiyle servet artışları olmuş ve uluslararası ticaret yaygınlaşmıştır. Toplumsal adalet, eşitlik gibi kavramlar geri plana atılmış, bireylerin kendi çıkarları ön planda olmuştur. Bu da toplumsal adaleti bozmuştur (<http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/klasikler-oncesi.htm>, Erişim tarihi: 28.02.2017).

1450-1750 yılları arası iktisat biliminde Merkantilist dönem olarak geçer. Bu dönem de değerli madenler ekonomi için büyük önem taşır. Bu dönem de nüfus artışı desteklenmiştir. Çünkü emek arzının artırılıp emeğin ücretinin düşürülmesi amaçlanmıştır. İhracat artırılmak istendiğinden sanayi üretimine önem verilmiştir. Sanayi üretimi için de madenler çıkarılmalıdır. Doğa bu amaçla sınırsızca kullanılmıştır. Ekolojik düzen dikkate alınmamıştır. Belirlenen üretim politikaları yüzünden toplumsal eşitsizlik ve gelir dağılımının da adaletsizlik sürekli artmıştır. İnsanlar madenlerde ve ağır işlerde uzun süre çalıştırılmış bu da kalıcı hastalıklara neden olmuştur.

18.yy'ın ikinci yarısında etkili olan bir diğerk önemli dönem Fizyokrazi dönemidir. Tarımsal üretim ekonominin en önemli sektörüdür. Bu dönemde toplum üç sınıfa ayrılmıştır. Çiftçilerin oluşturduğu verimli sınıf en üst sınıftır. Toprak sahipleri diğerk sınıfı oluşturur. Çiftçilerin toprak sahiplerinden kiraladıkları topraklarda yaptıkları üretim sonucu elde ettikleri hasılayı, toprak sahiplerine kira olarak verirler. Sanayici ve tüccarların oluşturduğu ve kısır sınıf olarak adlandırılan sınıf ise işçiler sayesinde hammaddeyi işleyerek ürün elde ederler.

Toplumun üç sınıfa ayrılması, belirlenen üretim politikaları toplumsal eşitsizliğin belirgin bir göstergesidir. Gelir dağılımı son derece adaletsizdir. Doğaya önem verilmiştir ama tüm üretim süreçlerinde doğa gelecek nesillerin ihtiyacı dikkate alınmadan sınırsızca kullanılmıştır (<http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/merkantilizm-fizyo.htm>, Erişim Tarihi: 28.02.2017).

1776 yılında Adam Smith'in Ulusların Zenginliği kitabıyla hayatımıza girmeye başlayan ve daha önce ki anlayışların yerini kar maksimizasyonuna bıraktığı kapitalist düzen hızla kendini geliştirmiş ve hayatımızın tüm evrelerine yerleşmiştir.

Sermaye birikimine ve kar maksimizasyonuna önem veren kapitalist düzen de teknolojik gelişmeler, sermaye piyasasının ve para piyasasının gelişmesi, benimsenen kalkınma faaliyetleri kapitalist düzeni hızla geliştirmiş ve gelişen kapitalist sistemde 18.yy'dan 1970'li yıllara kadar doğal hayatı, ekolojik düzeni dikkate almamıştır. Doğada sınırlı sayıda bulunan kaynaklar bilinçsizce kullanılmış, belirlenen üretim politikalarıyla çevre olabildiğine tahrip edilmiş, üretim sırasında veya üretim sonucu ortaya çıkan atıklar çevreye, suya, toprağa karışmış, insan sağlığını tehdit etmiş ve hastalıklara sebep olmuştur. Kapitalist düzenin olmazsa olmazı olan özel mülkiyet, insanlar arasında ki gelir dağılımında adaletsizlikler oluşturmuş ve toplumsal eşitsizliğe de zarar vermiştir.

Sanayi devrimiyle başlayan ve günümüze kadar hızla gelişen kalkınma anlayışları, sermayenin özgürleşmesi, kar maksimizasyonu, üretim faaliyetleri

sırasında sınırlı olan doğal kaynakların alabildiğine hor kullanılması, bunların yanında hızla artan nüfus, doğal hayatın ve ekolojik düzenin tahrip edilmesi, gelecek nesillerin yaşam koşullarını tehlikeye atmıştır. Devletlerin belirlediği politikalar da ve iş dünyasının üretim süreçlerinde gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate almaması, yaşanan çevresel felaketler, hızla artan hastalıklar ve daha birçok tehlike toplumları bu sorunlara karşı çözüm bulmaya itmiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırma metodu olarak kütüphane araştırması seçilmiştir. Kütüphane araştırmasına ek olarak internet ortamında kaynak taraması yapılmıştır. Tezin amacı Sürdürülebilir Kalkınmanın, Kurumsal Sürdürülebilirliğin ve Sürdürülebilir Muhasebenin tanımlanarak açıklanmasıdır. Firmaların ve uluslararası kuruluşların Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Muhasebe alanında yaptıkları çalışmalara örnekler vermektir.

Çalışmanın birinci bölümünde Sürdürülebilir Kalkınmanın tanımı yapılmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefleri belirtilmiştir. Devamında Kurumsal Sürdürülebilirliğin tanımı yapılmıştır. Kurumsal Sürdürülebilirlik kavramı incelenmiştir. Firmaları kurumsal sürdürülebilirliğe yönlendiren faktörler, kurumsal sürdürülebilirliğin içsel unsurları incelenmiştir. Firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerini raporlaması için oluşturulmuş küresel raporlama girişimi de bu bölümde incelenmiştir.

İlk defa 1972 yılında sürdürülebilir kalkınmaya dikkat çekmek, tüm insanlık için çevresel konularda ortak bir bilinç oluşturmak için Stockholm'de Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Sempozyumu düzenlenmiştir. İlerleyen zamanlar da 1987 yılında Brundtland Raporu yayımlanmış ve sürdürülebilir kalkınmanın en geçerli tanımı yapılmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın tüm insanlık için önemine vurgu yapılmıştır.

1980'lerde hayatımıza girmeye başlayan sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ilgili, o dönemde en belirleyici çalışma 1987 Brundtland Raporu

olmuştur. Brundtland Raporu ve devamında Birleşmiş Milletlerin yaptığı diğer çalışmalarda, devletlerin, bireylerin, toplumların ve özel kesim firmaların tüketim politikalarında, üretim politikalarında, yönetim politikalarında gelecek nesillerin yaşam koşullarının da dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Besler, 2009:3).

Sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinde devletlerin yanı sıra iş dünyasında faaliyet gösteren firmalarında katılması gerektiği anlaşılmış ve kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Kurumsal sürdürülebilirliği anlayabilmek için öncelikle sürdürülebilir kalkınma kavramını tüm yönleriyle anlamak gerekmektedir.

İkinci Bölümde Uluslararası Alanda Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çabalarının Gelişimi başlığı altında: 1972 BM İnsan Çevresi Sempozyumu, 1987 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (Ortak Geleceğimiz Raporu), 1997 Kyoto Protokolü, 2002 Dünya Kalkınma Zirvesi gibi sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik alanında uluslararası kuruluşların yaptıkları çalışmalar incelenmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası çevre sözleşmelerine değinilmiştir.

Üçüncü Bölümde Sürdürülebilir Muhasebe tanımlanmıştır. Sürdürülebilir muhasebenin temel kavramlarının neler olduğu belirtilmiştir. Geleneksel muhasebeden sürdürülebilir muhasebeye geçiş incelenmiştir ve sürdürülebilir muhasebe oluşturma süreçlerinden bahsedilmiştir. Ülkemizde ve dünyanın çeşitli yerlerinde faaliyette bulunan ve faaliyette buldukları alanlarda lider konumda olan firmaların kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerini anlatan sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle son bulmuştur.

1. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma

1.1.1. Tanım

Sürdürülebilir kalkınma kavramına ilk olarak 1972 yılında yapılan *Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevresi Konferansında* değinilmiştir. Devletlerin ve iş dünyasının üretim süreçlerinde tüm insanların ortak paydası olan çevre, doğal yaşam, ekolojik düzene sahip çıkması gerektiği belirtilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma ile birlikte sadece üretime tüketime dayalı ekonomik modelden, çevresel faktörleri dikkate alan, sosyal ve ekonomik kalkınmaya önem veren, insanların refah seviyelerini artırmaya çalışan, gelecek nesillerin yaşam koşullarını da korumaya çalışan bir yapıya geçilmek amaçlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma, sadece ekonomik ihtiyaçlarla sınırlı olmayıp, kuşaklar arası eşitliği gözeten, toprak, temiz hava, ormanlar ve hayvanlar gibi çevresel sermaye stoklarını gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlayan, ülkelerin kendi aralarında ve her ülkenin kendi içinde kuşaklar arası eşitliği de dikkate alan bir kavramdır (Gönel, 2002:1).

Sürdürülebilir kalkınma, *“herkesin temel gereksinimlerini karşılayabilmeyi ve kaynakların kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi, teknolojinin yönünün belirlenmesi ve kurumsal değişiklikler yaşanırken insanlığın beklentilerinin dikkate alınmasını amaçlayan bir değişim sürecidir.”* (Karabulut, 2004:72).

Sürdürülebilir kalkınma, *“gelecek nesillerin minimum bugün bizim yaşadığımız şartlarda yaşayabilmeleri için ihtiyaçlarımızı bugünden planlamaktır.”* Sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca ekonomik boyutu değil sosyal ve çevresel boyutları da vardır. Tüm boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma iş dünyası için çok önemli bir yer tutar (Güvenç, 2006:49).

“Sürdürülebilirlik aslen maksimum sayıda insanın esenliğine hizmet eder. Bunun için ekonomik, çevresel ve sosyal alanda kaynakları doğru yönetilmesine imkân verir. Yenileyerek canlılığın kesintiye uğramadan kalıcılığını sağlamak için gerekli bir dünya görüşüne sahip olmayı zorunlu kılar.” (Saydam, 2016:69).

Sürdürülebilir kalkınma kavramına iş dünyası açısından bakarsak: ekonomik bir yapıya sahip iş dünyasının sürekli gelişimini sağlamak, gelecekteki devamlılığının sağlamak, tüm insanlığı ve doğal kaynakları gelecek nesilleri de dikkate alarak korumak, ancak bugün için de kaynakları en verimli şekilde kullanmaktır (Güvenç, 2006:49).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, *“doğal ve insan kaynaklarının tümünün ihtiyatlı kullanımını sağlayan ve buna saygı duyma temelinde sosyal bir bakış yaratan katılımcı bir süreçtir.”* (Sarıkaya ve Kara, 2007:222).

Sürdürülebilirlik kavramı, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan her hangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden devam ettirebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Sarıkaya ve Kara, 2007:222).

İşletmeler için sürdürülebilir kalkınma, işletmeler kar elde ederken, ekonomik bir değer yaratırken, pazar payını artırırken, büyüme sağlarken, istihdam yaratırken yani tüm ekonomik aktivitelerinde, sürdürülebilir kalkınmayı, sosyal ve çevresel kalkınmayı da faaliyetlerine entegre ederek kendi geleceğini korumalı ve bunun yanında gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da dikkate almalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma, *“bugün ki sosyal ve ekonomik karları gelecekteki potansiyel benzer faydaları tehlikeye atmaksızın optimize eden sosyal ve yapısal ekonomik dönüşümlerin bütünleşmesi olarak tanımlanır.”* (Sarıkaya ve Kara, 2007:222).

Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili en geçerli ve en çok kullanılan tanım Brundtland Raporunda yapılmıştır. Brundtland sürdürülebilir kalkınmayı,

günümüz ihtiyaçlarının, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama olanaklarından mahrum etmeden karşılanabilmesi olarak tanımlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili devletlerin, iş dünyasının, uluslararası kuruluşların vb. yaptıkları tanımlara bakıldığında sürdürülebilir kalkınmanın sadece ekonomik boyutu değil, sosyal ve çevresel boyutları da dikkate alınmıştır. Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili yapılan tanımlarda ortak nokta olan '*gelecek kuşakların ihtiyacı*' kavramı düşünüldüğünde, gelecek kuşakların ihtiyaçları en iyi şekilde belirlenmelidir. Geçmiş kuşakların, şimdiki nesillerin ve gelecek kuşakların ortak ihtiyaçları, doğal kaynaklar, temiz hava, toprak, su, ekolojik düzen, eşit haklar, adil çalışma saatleri vb. dir. Tüm nesillerin ortak ihtiyaçlarına bakıldığında sürdürülebilir kalkınma sadece çevresel boyutu olan bir sistem değil, sosyal ve ekonomik boyutu da olan ve tüm bu çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların birbiriyle entegre edilmesi gereken bir sistemdir.

Sürdürülebilir kalkınmanın gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alırken şüphesiz ki günümüzde yapılan politikalar, üretim teknikleri, insanların sosyal ve ekonomik hakları da önemlidir. Günümüzde devletlerin ve iş dünyasının üretim ve yönetim politikaları, insanların sosyal ve ekonomik hakları detaylı incelenmeli ve bunlardan gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atanlar tespit edilmelidir. Bunun için tüm devletlerin etkin, verimli ve doğru bilgiye ulaşabilen istatistik kurumları olması gerekmektedir. İnsanların ekonomik, sosyal ve çevresel haklarını, gelecek nesillerin yaşam koşullarını bozan faktörler doğru bir şekilde tespit edilirse, daha akılcı ve kalıcı çözüm yöntemleri bulunabilir. Bu gelecek nesillerin yaşam koşullarını bozan faktörlerin doğru tespiti için de devletler mevcut istatistik kurumlarını geliştirmelidir.

Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alırken, bugünün ihtiyaçlarını da en verimli şekilde karşılayabilen sürdürülebilir bir sistem için devletlerin, iş dünyasının, Sivil Toplum Kuruluşlarının, akademisyenlerin yani kısaca tüm toplumun ortak çalışmalar yapması gerekmektedir.

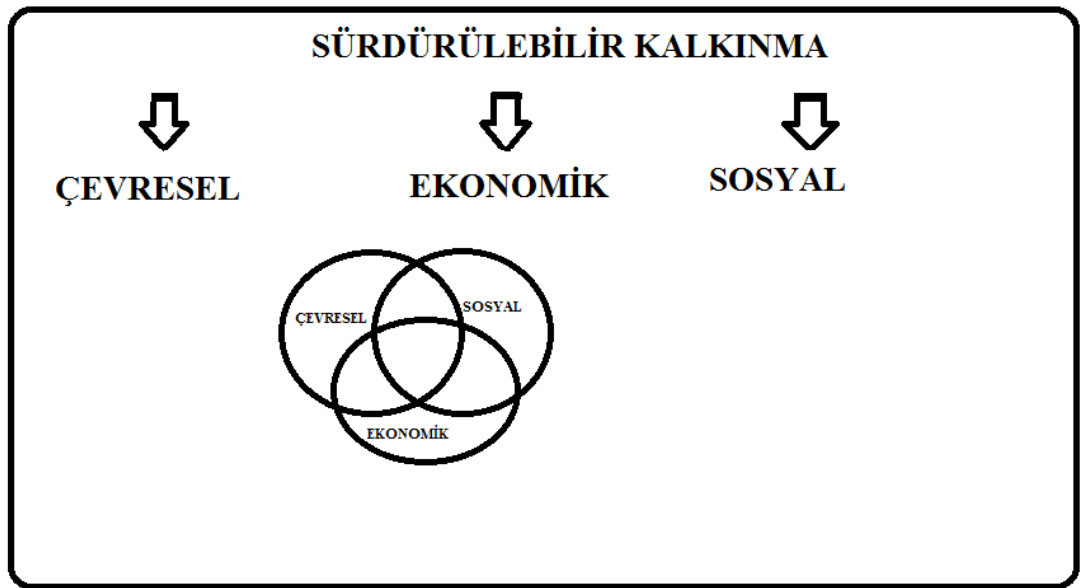
1.1.2. Terim

Sürdürülebilir Kalkınma, literatürde bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını dikkate almak olarak tanımlanmaktadır. İngilizce karşılığı ‘sustainable development’ dir. Literatürde sürdürülebilirlik, sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik olarak da geçmektedir.

1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Daha önce ki yapılan tanımlamalarda da sürdürülebilir kalkınmanın sadece çevresel değil, sosyal ve ekonomik boyutlarının da olduğunu, önemli olanın bu üç boyutun birbirine entegre edilerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması gerektiğini belirtmiştik.

Tablo 1. 1. Üç Boyutlu Sürdürülebilir Kalkınma

1.1.3.1. Sosyal Boyutu: Sosyal Sürdürülebilirlik

1970'lere kadar ki kalkınma faaliyetleri, doğal kaynaklara, çevreye, ekolojik düzene ciddi zararlar vermiştir. 1972 yılında Stockholm Konferansı ile hayatımıza giren sürdürülebilir kalkınma, Stockholm'de sosyal, çevresel ve ekonomik yönleriyle tanımlanıp incelense de, uzunca bir zaman sadece çevresel olarak algılanmış ama ilerleyen zamanlar da üretim sonucu oluşan atıkların işletmeler tarafından tekrar üretime dâhil edilmesi, hem maliyetleri düşürmüştü, hem işletmeler kaynak yaratmış olmuştü hem de doğal hayat zararlı

atıklardan kurtulmuştur. Bundan sonra ki süreçte sürdürülebilir kalkınma çevresel ve ekonomik bir süreç olarak algılansa da özellikle Birleşmiş Milletler, OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların çabasıyla sosyal sürdürülebilirliğin sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilmiştir.

Sosyal sürdürülebilirlik, insanlığın sosyal haklarını savunan, günümüzde ki uygulamalarla gelecek nesillerin sosyal haklarını tehlikeye atmadan niteliksel gelişmeyi savunan bir sistemdir.

Nitekim sürdürülebilir kalkınma denilen kavram gelecek nesillerin ihtiyaçlarını, refahını, yaşam standartlarını düşünürken, daha sağlıklı ve bozulmamış çevre derken aslında tüm insanlığa hizmet etmektedir. Yani sürdürülebilir kalkınmanın temelinde insan vardır.

Tabi burada önemli olan tüm insanların ihtiyaçları derken ihtiyaç kavramının doğru tanımlanmasıdır. Bu bölümde ihtiyaç kavramının sosyal boyutuyla ilgilendiğimizden sosyal ihtiyaçlar nelerdir? Sorusuna cevap vermek gerekmektedir. İhtiyaç kavramının sosyal boyutunu incelerken uluslararası kuruluşlardan, evrensel insan haklarından yararlanmak daha doğru olacaktır. Ülkemiz de anayasayla koruma altına da alınmış olan sosyal hakları şu şekilde belirtebiliriz.

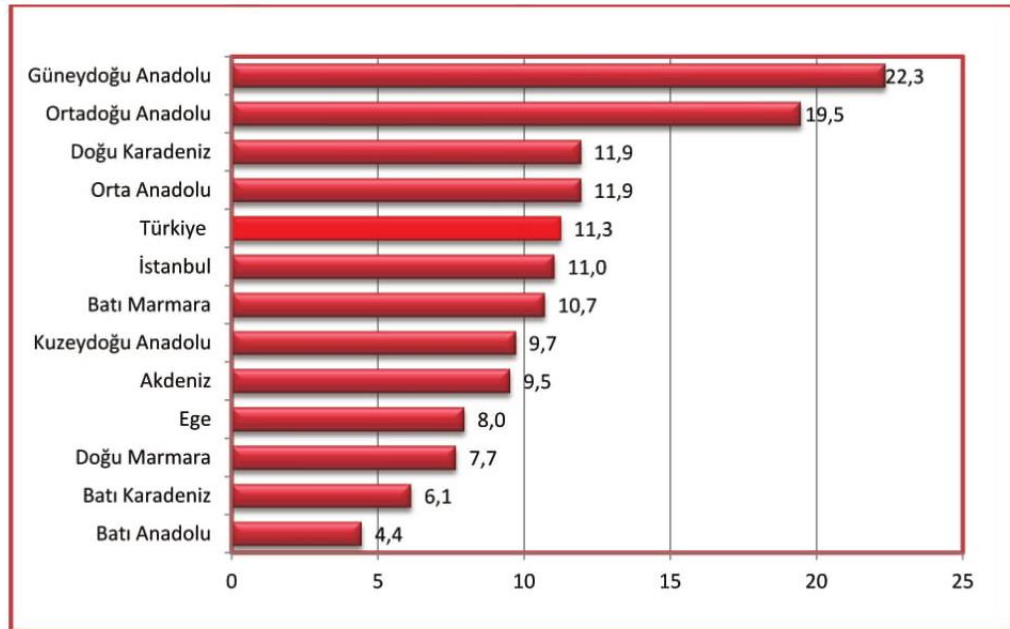
- Çalışma hakkı
- Adil ücret hakkı
- Sosyal güvenlik hakkı
- Sağlık hakkı
- Eğitim hakkı

Bu sıraladığımız başlıca sosyal hakları devletler, işletmeler faaliyetleriyle korumalı ve gelecek nesillerin sosyal haklarını koruyarak geliştirmelidir. Çünkü sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve tüm sürdürülebilirlik faaliyetlerine entegre edilebilmesi için devletlerin ve işletmelerin sosyal hakları koruyup geliştirmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasınının 49. maddesi çalışma hakkını tanımlamıştır. 55. maddesi adil ücret hakkını tanımlamıştır. 57. maddesi sağlık hakkını tanımlamıştır. 42. madde ise eğitim hakkını tanımlamıştır. Tüm dünya da evrensel insan haklarını ve sosyal sürdürülebilirlik faaliyetlerini dikkate alarak sosyal hakları kanunlarla güvence altına alabilir veya mevcut kanunlarla sosyal hakları sürdürülebilir bir şekilde koruyabilir.

Sosyal sürdürülebilirliğin en önemli başlıklarından olan sağlık hakkı, evrensel bir haktır ve hiç kimse bu hakkından mahrum bırakılamaz. Tüm dünya da insanların bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunması, yeni doğan sakat bebeklerin tedavi edilmesi ve sakat bebek doğum oranının azaltılması için çalışmalar yapılması, aynı şekilde hasta doğan bebek sayısının azaltılması ve bu konu da çalışmalar yapılması, beslenme yetersizliği çeken insanların asgari beslenme düzeyine ulaşabilmesi için çalışmalar yapılması vb. sosyal sürdürülebilirliğin önemli başlıklarıdır.

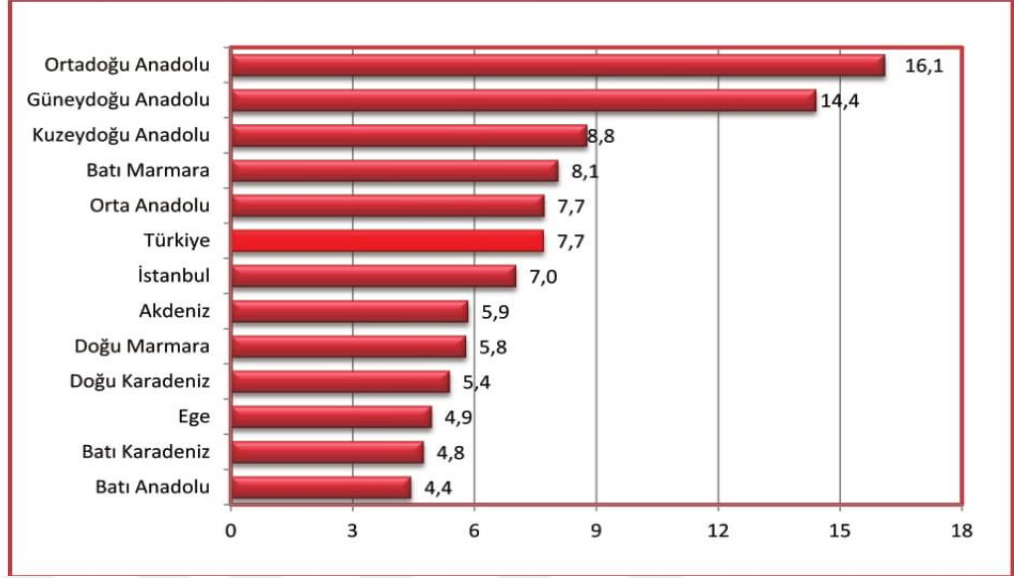
Tablo 1. 2. İBBS-1'e Göre Beş Yaş Altı Ölüm Hızı, (1.000 Canlı Doğumda), 2011

Kaynak:

<http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/anasayfalinkler/belge/bakanlikistatistik/istatistik2011.pdf>. Erişim Tarihi: 19.03.2018

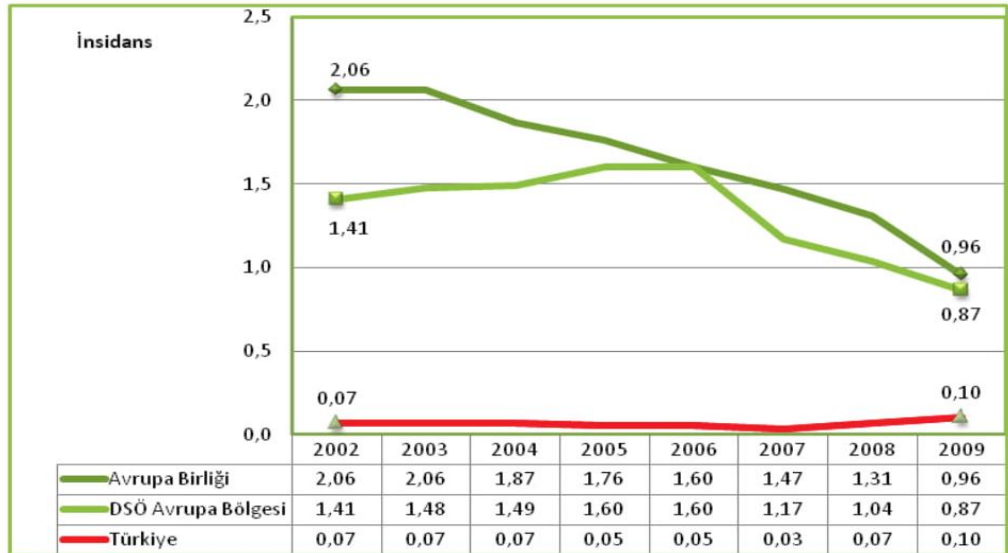
Tablo 1. 3. İBBS-1'e Göre Bebek Ölüm Hızı, (1.000 Canlı Doğumda), 2011

Kaynak:

<http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/anasayfalinkler/belge/bakanlikistatistik/istatistik2011.pdf>. Erişim Tarihi: 19.03.2018.

Tablo 1. 4. Yıllara Göre AIDS İnsidansının Uluslararası Karşılaştırması, (100.000 Nüfusta)

Kaynak:

<http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/anasayfalinkler/belge/bakanlikistatistik/istatistik2011.pdf>. Erişim Tarihi: 19.03.2018

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonuna göre dünyada yaşayan her 100 kişiden 11'i yetersiz beslenmektedir. Her yıl yaklaşık 6 milyon çocuk yetersiz beslenme ve açlıktan dolayı ölmektedir. Öte yandan Dr. Eylem Ezgi FADİLOĞLU'nun araştırmasına göre sadece Türkiye de günde 5 milyon ekmek çöpe atılmaktadır(<http://www.hurriyet.com.tr/her-gun-5-milyon-ekmek-cope-gidiyor-29988277>, Erişim Tarihi: 10.03.2017).

Dünya da bebeklerin, çocukların, tüm insanların asgari beslenme düzeyine ulaşabilmesi için, bulaşıcı hastalıklardan korunabilmesi için, temiz suya, havaya, toprağa sahip olabilmesi için, eşit şartlarda yaşayabilmesi vb. için hiç şüphesiz devletlere ve işletmelere büyük görevler düşmektedir.

1.1.3.2.Ekonomik Boyutu: Ekonomik Sürdürülebilirlik

İnsanlığın ilk zamanlarından günümüze, günümüzden de kıyamete kadar tüm insanların ortak ihtiyaçları olmuştur. Beslenme, barınma, hastalıkların tedavisi gibi insanların hayatlarını devam ettirebilmesi için mutlaka sahip olması gereken temel ihtiyaçları vardır.

Günümüzde insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için lazım olan ihtiyaçları devletler veya firmalar tarafından üretilmektedir. İnsanlarda bu ihtiyaçlarını tüketim yaparak karşılamaktadır. Ekonomi bilimi de üretim ve tüketim arasında ki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır.

Aslında tüm insanlığın yaşamlarını sürdürebilmesi için ekonomik sisteme/ekonomi bilimine ihtiyacı vardır. İnsanların sınırsız ihtiyaçları karşısında ekonomik sürdürülebilirlik için, devletlere, firmalara, tüm insanlığa önemli sorumluluklar düşmektedir.

Ekonomik sürdürülebilirlik, insanların sınırsız ihtiyaçlarını, kaynakların kıtlığını gözeterek devletlerin, firmaların sermayelerini ve kıt olan kaynaklarını bugünden tüketilip azaltmadan, gelecek nesillere de aynı şartlarda aktarılmasını amaçlayan bir sistemdir.

“Ekonomik sürdürülebilirlik, işletmelerin sahip oldukları çeşitli ekonomik sermaye türlerini yönetebilmelerini gerektirmektedir. Bunlar arasında, finansal sermaye (öz sermaye, borçlar), maddi sermaye(makineler,

araziler, stoklar) ve maddi olmayan sermaye(itibar, buluşlar, teknik bilgi) vardır.” (Besler, 2009: 11).

Firmaların, ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlayabilmeleri için yönettikleri sermayelerini, faaliyette buldukları sektörlerdeki pazar paylarını, rakipleriyle olan rekabet güçlerini, fayda- maliyet analizini gözeterek yaptıkları yatırımlarla sermayelerini korumalı ve sürekli geliştirmelidirler.

Ekonomik sürdürülebilirlikte firmaların sermayelerini gelecek nesillere aktarabilmesi için fayda-maliyet analizi çok önemlidir. Yatırım yapmaya karar veren bir firmanın birden fazla alternatifi olabilir. Bu alternatifler içerisinde en düşük maliyetle en fazla faydanın sağlanmaya çalışılmasının yanı sıra kısa dönemde elde edeceği kardan ziyade, ekonomik sürdürülebilirlik için uzun dönemde elde edeceği kazançlar daha önemlidir.

Ekonomik sürdürülebilirlik için firmaların finansal performansı, finansal sermayesini, maddi sermayesini ve maddi olmayan sermayesini nasıl yönettiği, ülke ekonomisine katkıları, dışsallıkları nasıl yönettiği gibi etkenler önemlidir (Yalçınkaya ve Diğerleri, 2011:3326).

1.1.3.3. Çevre Boyutu: Çevresel Sürdürülebilirlik

İktisat biliminin tanımında da olduğu gibi, doğada sınırlı miktarda olan kaynaklar, sınırsız olan insan ihtiyaçları karşısında çok uzun yıllar plansızca kullanılmış, doğal hayat, ekolojik düzen, çevre firmaların ve devletlerin kar odaklı kalkınma anlayışları yüzünden sürekli tahrip edilmiştir.

Sanayi devrimiyle birlikte değişen üretim teknikleri doğada bulunan karbondioksit ve metan gazı yoğunluğunu artırarak sera gazı salımlarının artmasına sebep olmuştur. Karbondioksit ve metan gazında oluşan bu artışlar küresel sıcaklığı sürekli artırarak yerküre ikliminde kalıcı hasarlara sebep olmaktadır (Lynas,2009:7).

Doğal kaynakların ve ekolojik düzenin, gelecek nesillerin yaşam standartları ve refah seviyeleri de dikkate alınarak, gelecek nesilleri bugünün kaynaklarından mahrum bırakmadan kalkındırabilmek için geliştirilen çevresel sürdürülebilirlik, aslında tüm dünyada yaşanan çevresel felaketler, fosil

yakıtların ömrünün hızla tükenmesi, ekolojik düzenin tahrip olması gibi nedenlerden doğmuştur.

“Sürdürülebilirliğin çevresel yönü, toplumun doğal kaynakları ve ekosistemleri koruması gereğini ifade etmektedir.” (Yalçinkaya ve Diğerleri, 2011:3326).

1980’lerden sonra benimsenen kalkınma anlayışı, hızlı nüfus artışı, enerji kaynaklarının hızla tükenmesi ve yenilenemeyen enerji kaynaklarının sebep olduğu çevre kirliliği gibi sebeplerle yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ihtiyaç hızla artmaktadır. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için firmaların ve devletlerin yenilenebilir enerji kaynaklarına olan yatırımlarını artırması gerekmektedir (Yiğit Şakar,2016:68).

Günümüzde artan nüfus, hızlı kentleşme, enerjiye ve yaşamımızı devam ettirebilmemiz için çeşitli tüketim mallarına olan ihtiyaçlarımızı hızla artırmaktadır. Ancak yaşamımızı devam ettirebilmemiz için muhtaç olduğumuz enerji kaynakları doğada sınırlı miktarda bulunmaktadır ve bu zamana kadar kontrolsüzce tüketildiğinden gelecek nesillerin yaşam koşullarını, refah seviyelerini, günümüz insanının refah seviyesiyle aynı şartlarda tutabilmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Tablo 1. 5. Enerji Kaynaklarının 100 Yıllık Ömrü

BÖLGE	PETROL	DOĞAL GAZ	KÖMÜR
Kuzey Amerika	15	11,3	235
Orta ve Güney Amerika	80,6	53,2	181
Avrupa-Asya	21,2	64,8	236
Orta Doğu	84,8	0	0
Afrika	36	72,4	131
Asya-Pasifik	14,4	37	59
TOPLAM DÜNYA	45,7	62,8	119
AVRUPA	8,2	14,1	55
OECD	13,5	14,4	174
ESKİ SOVYET ÜLKERİ	25,5	84,2	474

Kaynak: <http://enerjiensitüsü.com/2011/05/23/dunya-enerji-kaynaklarının-100-yillik-omru-kaldi>. Erişim Tarihi: 20.03.2017.

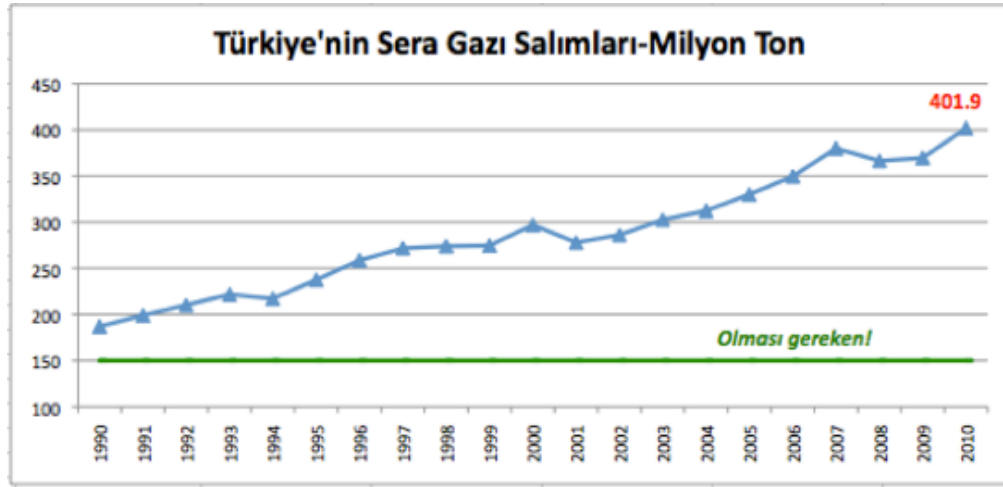
Yaşamamız için petrole, doğalgaza, kömüre olan ihtiyacımız sanayi devriminden sonra hızla artmış ve günümüzde enerjiye özellikle fosil yakıtlardan elde edilen enerjiye ihtiyacımız sürekli artmıştır. Ancak yenilenemeyen kaynaklar olarak nitelendirilen petrol, doğalgaz, kömürün doğa da miktarı sınırlı ve yukarıda ki 1.5 numaralı grafikten de anlaşılacağı üzere petrolün tüm dünyada 45.7 yıl, doğalgazın 62.8 yıl, kömürün 119 yıllık bir ömrü kalmıştır.

Fosil yakıtların ömrü hızla tükenirken ve doğaya, çevreye, ekolojik düzene ciddi zararlar verirken yenilenebilir enerji kaynaklarının önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına olan yatırımlar hem firmalar düzeyinde hem de devletler düzeyinde hızla artış göstermektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına katkıları hem ekolojik düzene uyumlu ve temiz enerji oluşu hem de gelecek nesillere aktarılması daha kolay olduğu için devletler, firmalar hem de uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik sadece insanların enerjiye olan ihtiyacıyla sınırlı değildir. Gelecek nesillerin temiz hava, temiz su, temiz toprağa yani daha temiz ve bozulmamış bir ekolojik sisteme de sahip olması gerektiğini içerir.

Firmaların kalkınma anlayışları, firmaların üretim teknikleri, üretim sırasında doğaya salınan sera gazı salımları sürekli artış göstermektedir. Uluslararası kuruluşların özellikle Birleşmiş Milletlerin bu konu da çok önemli çalışmaları vardır. Her ülkenin sera gazı salımlarının belli bir düzeyde tutması gerektiğiyle ilgili ülkelerin verdiği uluslararası taahhütler vardır. Ancak bilinen bir gerçek var ki o da, sera gazı salımlarının doğal hayata, ekolojik düzene çok ciddi zararlar verdiğidir.

Tablo 1. 6. Türkiye'nin Sera Gazı Salımları

Kaynak: <http://www.onderalgedik.com/page/3/>. Erişim Tarihi: 20.03.2017

1.6 numaralı grafikten de anlaşılacağı üzere Türkiye’de 1991 yılında sera gazı salımı 200 milyon ton civarındayken 1994 yılına kadar artmış, 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle yavaşlayan sanayi üretimiyle azalış göstermiş ancak devamında hızla artmaya devam etmiştir. 2000 yılında 300 milyon ton civarında olan sera gazı salımı 2001 kriziyle azalmış olsa da 2002 yılıyla tekrar artmaya başlamış ve 2007 yılına kadar düzenli olarak artmıştır. 2010 yılında 401.9 milyon ton olmuştur. Çevresel sürdürülebilirlik için sera gazı salımlarının azaltılması gerekmektedir. Sera gazları ekolojik düzene çok ciddi zararlar vermektedir.

Günümüz ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesilleri de dikkate almamız gerektiği, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda zorluk çekmemesi için günümüz kalkınma anlayışlarının planlı ve kontrollü olması gerektiğini ifade eden sürdürülebilir kalkınmayı sosyal, çevresel, ekonomik yönleriyle incelenmiştir. Şimdi sürdürülebilir kalkınmanın temel hedeflerine değinilecektir.

1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınma Temel Hedefleri

1972 Stockholm’de hayatımıza giren sürdürülebilir kalkınmayla ilgili günümüze kadar en kapsayıcı çalışmaları Birleşmiş Milletler yapmıştır. 1972 yılından 2017 yılına kadar sürdürülebilir kalkınmayla ilgili teorilerini, hedeflerini, çalışmalarının kapsamını sürekli artırmış ve geliştirmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın her yönüyle (sosyal, çevresel, ekonomik) ilgili hedefler belirleyen BM 25-27 Eylül tarihlerinde New York’ta 193 ülkenin katılımıyla Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesini gerçekleştirmiştir. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde sürdürülebilir kalkınma ile ilgili devletlerin, firmaların, tüm toplumun katılımını beklediği 17 hedef belirlemiştir.

Hedef: 1-2-3 : *Dünya üzerinde her türlü yoksulluğu sona erdirmek, yeterli beslenme koşullarına sahip olamayan insanları yeterli beslenme koşullarına ulaştırmak, insan sağlığına zarar veren gıdalarla mücadele etmek, gıda güvenliğini sağlamak ve insanların refah seviyelerini artırmak.*

Birleşmiş Milletler belirlediği 17 hedefte sosyal sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ile ilgili önemli hedefler belirlemiştir. Belirlenen bu ilk üç hedef sürdürülebilirliğin sosyal yönüyle ilgilidir.

Dünya Bankası günde 1.25\$’a ulaşamayan insanları yoksul olarak belirtmiştir. Yani Dünya Bankasına göre günde 1.25\$ yoksulluk sınırındır. 1.7 numaralı grafikte dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan yoksulluk oranları % cinsinden verilmiştir.

Tablo 1. 7. Dünya'nın Çeşitli Bölgelerinde ki Yoksulluk Oranları

BÖLGE	1990	2005	2015f	2020f
D. Asya ve Pasifik	54,7	16,8	5,9	4
(Çin)	60,2	15,9	5,1	4
Avrupa ve Merkezi Asya	2	3,7	1,7	1,2
Latin Amerika ve Karaippler	11,3	8,2	5	4,3
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	4,3	3,6	1,8	1,5
Güney Asya	51,7	40,3	22,8	19,4
(Hindistan)	51,3	42,6	23,6	20,3
Alt Sahra Afrika'sı	57,6	50,9	38	32,8
Toplam (Ortalama)	41,7	25,2	15	12,8
Not: f'ler Tahmin Edilen Değerleri İfade Etmektedir.				

Kaynak: Taş ve Özcan, 2012:425.

1.7. Numaralı grafikten de anlaşılacağı üzere Doğu Asya ve Pasifik, Çin, Latin Amerika ve Karaippler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Güney Asya, Hindistan ve Alt Sahra Afrika'sında yoksulluk oranı 1990 dan 2005 yılına düşüş göstermiş sadece Avrupa ve Merkezi Asya da 1,7'lik bir artış olmuştur. Tüm dünyada yoksulluk 1990 yılında 41,7'den, 2005 yılında 25,2'ye düşmüştür.

Hedef:4-5: Yine sürdürülebilir kalkınmanın sosyal yönüyle ilgili olan bu iki hedefte BM dünyanın her yerinde kadın erkek eşitliğini sağlamak, belirli haklardan yoksun olan kadın ve kız çocuklarının toplumsal konumunu güçlendirmek, tüm insanlığa ideal eğitim ortamının sağlanmasını hedeflemiştir.

Hedef:6-7: Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda temiz ve sürdürülebilir enerjiyi sağlamak, temiz suya erişimi tüm dünyada artırmak, bulaşıcı ve salgın hastalıkları önleyip halk sağlığını korumayı amaçlamıştır.

Hedef:8-9-10: Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik yönüyle ilgili olan bu üç madde, devletlerin, firmaların kalkınma anlayışlarına sürdürülebilir kalkınma anlayışlarını entegre etmek, insanlara iş imkanı yaratırken insan onuruna yakışır işler sağlamak, artan hızlı nüfusu da dikkate alarak alt yapı yatırımlarını

artırmak, insanların gelir seviyesini ve refah seviyesini artırmak için sanayileşmeyi sürdürülebilir bir şekilde artırmayı amaçlamıştır.

Hedef:13-14-15: Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel yönüyle ilgili olan bu üç madde de Birleşmiş Milletler mevcut kalkınma anlayışlarının doğaya, ekolojik düzene verdiği zararlara dikkat çekmiş, doğaya salınan zehirli gazların sebep olduğu iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tüm insanların ortak malı olan okyanusların, denizlerin sürdürülebilirliğini sağlamak gerektiğini belirtmiştir. Aynı okyanuslar gibi ormanların da korunması gerektiğini ve tüm dünya da çölleşme ile mücadele edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınmayla ilgili belirlediği bu hedeflere öncelikle konferansa katılan 193 ülkenin, bu ülkelerin yanı sıra iş dünyasının, STK'ların ve tüm toplumun katılımını istemiştir. Bu hedefler için ortak çalışmalar yürütülmesinin sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için çok önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Tüm ülkeler mevcut kurumlarını ve mevcut yatırımlarını sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre yenileyebilir, iş dünyası gelecekte planladığı yatırımları bu hedefler doğrultusunda gerçekleştirebilir. Tüm toplum sürdürülebilir kalkınmayı üretim ve yönetim politikalarına entegre eden firmaların ürünlerini tüketerek tüm firmaları sürdürülebilir kalkınma politikalarını benimsemeye itebilir.

Başta BM olmak üzere uluslararası kuruluşların çabalarıyla, gelecek nesillerin temiz havaya, temiz suya, temiz ve verimli toprağa, enerjiye, her türlü doğal kaynaklara, gelişmiş sosyal haklara sahip olması gerektiğini savunan sürdürülebilir kalkınma hayatımıza girmiştir. Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili yapılan konferanslar, çalışmalar, toplantılar arttıkça insanların bilinç düzeyi artmış ve tüm toplumun desteklediği bir sistem doğmuştur. Zamanla sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinin sadece devletler düzeyinde değil özellikle iş dünyasının da katılımıyla daha gerçekleştirilebilir olduğu anlaşılmıştır. Çünkü mevcut ekonomik düzende kaynakların büyük çoğunluğuna sahip olan, kaynakları üreten, istihdam sağlayanlar devletlerden daha çok özel firmalardır. Bu nedenle insanların sosyal, çevresel, ekonomik

haklarıyla ilgili yapılan çalışmalarda iş dünyasının mutlaka olması gerektiği anlaşılmıştır. Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili konulan hedeflerin iş dünyasının katılımı olmadan gerçekleştirilmesinin çok zor olduğu anlaşılmıştır.

BM ve uluslararası kuruluşlar yaptıkları konferanslara iş dünyasından temsilcileri de davet etmeye başlamıştır. Zamanla uluslararası kuruluşlar özel firmalarında sürdürülebilir kalkınma hedefleri için sorumluluklar alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yapılan konferanslarda firmalara da sorumluluklar yüklenmeye başlanmıştır. İş dünyasının, firmaların da sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine katılmasıyla kurumsal sürdürülebilirlik doğmuştur.

1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik

1.2.1. Tanım

Kurumsal Sürdürülebilirlik, “ *bir ülke içerisinde yer alan ve ekonomik bir amaca sahip kurumların, geleneksel büyüme kuramlarına bir alternatif olarak geliştirilen maddi, manevi her türlü riski minimize etmeyi sağlayarak kurumları geleceğe daha sağlıklı aktarmayı hedefleyen bir yönetim anlayışıdır.*” (Kuşat, 2012:229).

Kurumsal sürdürülebilirlik, devletlerin uygulayacağı yaptırımlarla işletmelerin çevreye duyarlılığını artırmak ve işletmelerin çevresel etkilerini en aza indirerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır (Yavuz, 2010:70).

Kurumsal sürdürülebilirlik, “*iki temel özelliği içinde barındırır, birincisi yeni bir iş yapma modeli önerir. İkincisi, şirketlerin sadece şu anda ki kendi kazanımlarına değil, geleceğe yatırım yapmasını da gerektirir.*” (Tokgöz ve Önce, 2009:252).

Kurumsal sürdürülebilirlik, “*işletmelerin ekonomik, ekolojik ve sosyal açılardan bir bütün olarak sürdürülebilir olması kurumsal sürdürülebilirlik olarak tanımlanmaktadır.*” (Besler, 2009:8).

Mevcut düzen içerisinde şirketler ekonomik büyümeye ve karlılığa önem verirken aynı zamanda çevresel düzeni, ekonomik düzeni ve sosyal hak

ve adalet gibi sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal amaçlarını da göz ardı etmeden faaliyetlerini sürdürmesine kurumsal sürdürülebilirlik denir (Wilson,2003:1-5).

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletme dünyasında son zamanlarda oldukça popülerdir. Her işletme farklı bir amaç için kurumsal sürdürülebilirliği tercih etmektedir. Yasal zorunluluklardan, yeni kaynak yaratma isteğinden, maddi nedenlerle işletmeler kurumsal sürdürülebilirliği tercih etmektedir (Caymaz ve Diğerleri, s.2).

Kurumsal sürdürülebilirlik, yıllardır süre gelen kalkınma anlayışlarına, kapitalizmin kar maksimizasyonu ve sürekli büyüme modeline alternatif olarak çıkan bir yönetim paradigmasıdır (Onay, 2015:110).

“Kurumsal sürdürülebilirlik işletmelerin finansal sorumluluklarının yanında sosyal, ekonomik, çevresel sorumlulukları birlikte üstlenmesi olarak ifade edilir.” (Onay, 2015:104).

Kurumsal Sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin birbirleriyle entegre edilerek sürdürülmesidir. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmalar kazançlarını kısa vadeden ziyade uzun vadede planlaması gerekmektedir (Dyllick ve Hockerts, 2002:132).

Günümüz ekonomik sistemlerinde ekonominin, kaynakların büyük çoğunluğu özel firmalar tarafından yönetilmektedir. Devletler koydukları kanunlarla, yasal yaptırımlarıyla firmaların üretim politikalarını, kazançlarını, yönetim politikalarını sosyal sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik politikasına göre düzenleyebilir ve firmaların bu yönde politikalar geliştirmesi için destekleyebilir. Firmaların üretim, yönetim sistemlerini gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alarak, doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak, ekolojik düzene zarar vermeyerek, sosyal, çevresel, ekonomik sürdürülebilirliği dikkate alarak faaliyetler yürütmesine kurumsal sürdürülebilirlik denir.

1.2.2. Terim

Kurumsal, TDK'nin güncel Türkçe sözlüğünde, “*değişik birim ve fonksiyonlarıyla bir kurumun niteliklerine tam anlamıyla sahip olan*” olarak tanımlanmıştır. İngilizcesi ‘corporate’ dir. Sürdürülebilirlik TDK sözlüğünde yer almasa da, akademik çalışmalarda bolca tanımlanmıştır. Bugün ki ihtiyaçlarımızı karşılarken, kaynakları tüketmeden gelecek nesillere de aktarılmasını sağlamak olarak ifade edebiliriz. Sürdürülebilirliğin İngilizce karşılığı ‘sustainability’dir. Kurumsal Sürdürülebilirlik ise literatürde sürdürülebilir kalkınmanın firmalar tarafından uygulanmasıdır. İngilizce karşılığı ‘corporate sustainability’dir.

1.2.3. Firmaları Kurumsal Sürdürülebilirliğe Yönlendiren Faktörler

Günümüzde tüm dünyada kurumsal firmaların paydaşlarına karşı şeffaf bir yönetim anlayışına sahip olma, tüm hisse sahiplerine karşı eşit davranma, firma faaliyetlerinden dolayı hesap verebilme gibi çeşitli sorumlulukları vardır. Hem kurumsal firmanın hem de paydaşlarının amacı firmanın sürekli büyümesi ve kazanç sağlamasıdır. Kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili çalışmaların artması ve insanların bu konuda bilinç düzeyinin artmasıyla, insanlar doğal kaynakların büyük çoğunluğuna sahip olan ve geniş kitlelere istihdam sağlayan firmaların sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine önem vermesini talep etmeye başlamıştır.

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri kısa dönemde firmalara ciddi bir maliyet yükü getirirse de (üretim sisteminin sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine göre dizayn edilmesi, atık tesislerinin kurulması, çalışanlar için sosyal yatırımlar yapılması vb.) uzun dönemde firmalara önemli avantajları vardır.

Firmaların üretim yapabilmesi için doğada bulunan kaynaklara ihtiyacı vardır. Hem bu kaynakları verimli ve sürdürülebilir bir şekilde kullanarak şirket ömrünün uzamasını sağlamak hem de kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde örneğin: atıkların yeniden üretime katılarak maliyet avantajı sağlanması, enerji tasarrufu yaparak firma giderlerinin azaltılması, çevreye duyarlı üretim politikaları sayesinde elde edilen rekabet gücüyle, hem de

çalışan mutluluğunu ve verimliliğini artıran etkin insan kaynakları yönetimiyle firmalar kurumsal sürdürülebilirliği tercih etmeye başlamıştır.

Firmalar kurumsal sürdürülebilirliği:

- Marka değeri, güven ve itibar sağlaması
- Maliyet tasarrufu ile birlikte karlılığın artması
- Personel motivasyonunun artması
- Tüketici talepleri

(İMKB, 2011:3).

- Yasal zorunluluklar
- Paydaş beklentileri gibi nedenlerden dolayı tercih etmektedir.

1.2.3.1. Marka Değeri, Güven ve İtibar Sağlaması

TTK 'ya göre marka, bir girişimcinin mal ve hizmetlerini bir başka girişimcinin mal ve hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan adlar, sözcükler, şekiller, sayılar, harfler vb. dir.

“Marka değeri, marka ile bir firmaya veya firmanın müşterilerine ürün ve hizmet yoluyla sağlanan değeri artıran veya eksilten aktifler ve taahhütler bütünüdür. Yani markayla yapılan yatırımlarla o marka ile özdeşleşmiş değerlerdir.” (<http://www.etkinpatent.com/marka-isimleri/marka-degeri-nedir-nasilhesaplanır/?q=8310>, Erişim Tarihi: 28.03.2017).

Kurumsal sürdürülebilirlikle, firmaların kalkınma faaliyetlerinde, büyüme modellerinde gelecek nesillerin yaşam standartlarını, refah koşullarını dikkate almaları, yaptıkları üretimlerle çevreye duyarlı olmaları, ekolojik düzeni koruma çabaları, ürünlerin üretiminden, paketlenip ambalajlanmasına, ürünlerin dağıtımında gösterdikleri hassasiyetten, üretim merkezlerinde veya firma genel merkezinde yaptıkları enerji tasarrufuna kadar tüm bu çalışmalar firmaların marka değerine, markalarının farkındalığına ve markanın imajına katkılar yapmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunan firmaların marka imajları, marka değerleri artmaktadır. Marka değeri artan firmalar rakiplerine

karşı rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Rekabet üstünlüğüyle daha çok müşteriye hitap eden firmanın, ürünlerinin tüketim miktarları artmaktadır. Daha çok tüketimin olması firmanın daha çok üretim yapmasını doğurmaktadır. Daha çok üretim daha çok istihdama sebep olmaktadır. Firma daha hızlı büyümektedir.

Üretim sırasında doğal kaynaklara, ekolojik düzene zarar vererek büyüyen firmalar, insan sağlığına zararlı gıdalarla üretim yapan firmalar, çocuk işçi çalıştıran firmalar vb. marka değerleri hakkında toplumda olumsuz bir bakış açısı vardır. Marka değeri olumsuz olan firmaların rekabet edebilmeleri için öncelikle marka değerlerini artırmaları gerekmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri marka değerine, marka imajına olumlu katkı yaptığı için firmalar tarafından tercih edilmektedir.

1.2.3.2. Maliyet Tasarrufu İle Karlılığın Artması

Bir firmanın üretimi sırasında veya üretim sonrasında oluşan atıkları doğaya salarak olumsuz dışsallıklara sebep olması hem marka itibarı açısından hem de kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları açısından, hem de yasal zorunluluklardan dolayı firmaya zarar vermektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri doğrultusunda atıkları dönüştürerek hammadde haline getirip yeniden üretime sokan firmalar önemli maliyet avantajları sağlamaktadır. Üretim sırasında oluşan atık suların, katı atıkların (Plastik, cam, metal, kağıt vb.) dönüştürülüp üretime dahil edilmesiyle, su tasarrufu, enerji tasarrufu, hammadde tasarrufu sağlayan firmaların karlılığı da artmaktadır.

Uluslararası kuruluşların, devletlere, firmalara getirdiği önemli yasal zorunluluklardan biri de sera gazı salımlarının azaltılmasıdır. Her türlü atığın yeniden üretime kazandırılmasıyla doğaya verilen zarar önemli bir şekilde azalırken, doğaya salınan karbon salımı da azalmaktadır.

1.2.3.3. Personel Motivasyonunun Artması

Kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal yönüyle ilgili yatırımlar, çalışmalar yapan firmalar etkin insan kaynakları politikalarıyla, çalışanlarına uygun çalışma koşulları sağlayarak, etkin ve verimli ücret politikası sağlayarak, çalışanlarına sosyal haklar vererek, huzurlu bir iş ortamı yaratarak, personel

motivasyonunu artırmalıdır. Sosyal haklarla desteklenmiş huzurlu bir ortam da çalışan personellerin veriminin artması firmaya da olumlu katkılar yapmaktadır. Personelinden maksimum verimi alarak çalışmak için firmalar kurumsal sürdürülebilirliğin bu yönüne de fazlaca önem vermektedir.

1.2.3.4. Tüketici Talepleri

Uluslararası kuruluşların, Sivil Toplum Kuruluşlarının kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalarıyla toplumsal bilinç artmıştır. Tüketiciler üretim sırasında çevreye zarar vermeyen, gelecek nesillerin refahını düşünen, çeşitli hayır kurumlarına, yardımlaşma derneklerine yardım yapan, toplumsal fayda ve çeşitli alanlarda sponsorluk faaliyetlerinde bulunan firmalara ve ürünlerine daha çok ilgi göstermektedir.

Tüketiciler üretim sırasında örneğin: ormanlara, su kaynaklarına zarar verilmemesini, firmaların insan sağlığına zarar veren gıdaların üretilmemesini, hormonlu gıdalarla üretim yapılmamasını, tarihi, toplumsal, kültürel değerlerin firmalar tarafından da korunmasını talep etmektedir. Bu doğrultuda faaliyet gösteren firmaların marka değerleri de arttığından dolayı tüketiciler tarafından daha çok tercih edilmektedir.

“Meşrutiyet teorisine göre, toplumsal değer yargılarıyla, şirketin değer yargılarının birbirine uyumlu olması gerekmektedir. Firmaların varlıklarını sürdürebilmesi için toplum tarafından onaylanmaları gerekmektedir.” (İMKB, 2011:4).

Örneğin, otomobil firmaları yeni nesil ürettikleri araçlarda geliştirilen yeni yakıt sistemi teknolojileriyle doğaya verilen zararın minimuma indirildiğini belirtip bu konu da reklamlar yapmaktadır. Önemli bir kurumsal sürdürülebilirlik faaliyeti olan bu konu tüketici taleplerinden dolayı doğmuştur ve firmaları bu yönde çalışmalar yapmaya itmiştir.

1.2.3.5. Yasal Zorunluluklar

Uluslararası kuruluşlar özellikle de BM yaptığı uluslararası konferanslarda devletlerle birlikte firma temsilcilerini de davet etmeye başlayıp kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarını tüm topluma yaymaya çalışmıştır.

Birleşmiş Milletlerin yaptığı çalışmalar genellikle tavsiye niteliğinde olsa da firmalar rekabet avantajı sağlaması, marka değerini artırması, maliyet avantajı sağlaması ve karlılığı artırması, tüketici taleplerinin bu yönde olması gibi etkenlerden dolayı kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine önem vermiştir.

Stiglitz, *“İktisatçılar, birey ve şirketlerin dışsallıkları göz önüne almaları için teşviklerin en iyi nasıl oluşturulabileceği konusuna odaklanmıştır; çelik üretimi, yaptığı çevre kirliliğinin maliyetini ödemeye zorlanmalı ve kazalara yol açanlar ortaya çıkan zararları karşılamalıdır.”* (Stiglitz,2016:260) diyerek, firmaların sebep oldukları dışsallıkların firmalardan alınmasının yasal zorunluluk haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarını daha kalıcı hale getirmek için Kyoto Protokolüne katılıp imza atan taraflara yasal zorunluluklar getirmiştir. Daha sonra gelişen süreçte devletlerde kendi kanunlarıyla kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgili yasal zorunluluklar getirmeye başlamıştır. Örneğin, sera gazı salımlarının azaltılması, atıklardan kaynaklanan dışsallıkların, dışsallığa sebep olan firmalara yüklenerek dışsallıkların ortadan kaldırılmaya çalışılması gibi hem uluslararası kuruluşların hem de devletlerin yasal zorunlulukları firmaları kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarına iten önemli bir faktördür.

1.2.3.6. Paydaş Beklentileri

Mevcut ekonomik düzen içerisinde işletmelerin paydaşlarını sadece tüketiciler, çalışanlar ve hissedarlar oluşturmamaktadır. Firmanın rakipleri, tedarikçileri ve firmanın yapmış olduğu faaliyetlerden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen tüm toplum firmanın paydaşlarını oluşturmaktadır (Caroll ve Buchholtz, 2000:65-66).

Paydaş kavramı, *“Freeman’in (1984), Strategic Management: A Stakeholder Approach Kitabında, işletmenin hedeflerine ulaşmasını etkileyebilen ve bu hedeflere ulaşmasından etkilenen bireyler ve/veya gruplar olarak tanımlamaktadır.”* (Sarıkaya, 2009:66).

Kurumsal firmaların çok büyük bir çoğunluğu halka açık firmalardır. Yani faaliyette buldukları ülkelerin veya firma ana merkezinin bulunduğu yerde ki borsalarda hisse senetleri işlem gören (alınıp- satılan) firmalardır. Bu nedenle kurumsal firmalar hisse sahiplerine, tüketicilerine, tüm topluma karşı yaptığı işlemlerde şeffaf olmalıdır. Firmaların en önemli paydaşları hisse sahipleri ve beraber iş yaptığı diğer paydaşlarıdır. Firma hisse sahiplerinin firmadan en büyük beklentisi firmanın ekonomik ve kurumsal olarak büyümesidir. Bir firmanın büyümesi, rakipleriyle rekabet edebilmesi, marka imajını artırması, kalkınma faaliyetlerinde bulunurken sürdürülebilir kalkınma ilkelerini dikkate alması paydaşların öncelikli beklentilerindedir.

Kurumsal firmaların hisse sahipleri, tüketicileri, tedarikçileri, işbirlikçileri, yani tüm paydaşları firmanın tüm faaliyetleriyle ilgili bilgi edinmek, firma faaliyetlerini tüm yönleriyle kapsamlı bir şekilde görebilmek ve değerlendirmek isterler. Firmalar bu nedenle düzenli olarak tüm faaliyetlerini içeren ve isteyen herkesin ulaşabileceği şekilde kurumsal sürdürülebilirlik raporları yayımlarlar.

1.2.4. Kurumsal Sürdürülebilirliğin İçsel Unsurları

- Kurumsal bilgi yönetimi
- Kurumsal öğrenme
- Kurumsal değer
- Kurumsal mutluluk
- Kurumsal vatandaşlık
- Kurumsal itibar
- Kurumsal sosyal sorumluluk
- Kurumsal yönetim
- Kurumsal sosyal sermaye

(Kuşat, 2012:230).

1.2.4.1. Kurumsal Bilgi Yönetimi

İktisat bilimi üretim faktörlerini sermaye, emek, toprak ve girişimci olarak tanımlamıştır. Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, çevresel etkileşimin çok hızlı olması, teknolojinin hayatımızın her evresinde yer

almasıyla değişen insan ihtiyaçları bilgiyi de beşinci bir üretim faktörü olarak üretim faktörlerinin içine almıştır. Bilginin üretim faktörü olarak hayatımıza girmesi toprak, girişimci, sermaye ve emek üzerinde ki katkıları kurumsal firmaları bilgiyi yönetmeye, firmanın her türlü faaliyetine kurumsal bilgiyi entegre etmeyi mecbur bırakmıştır (Kuşat, 2012:230).

Kurumsal bilgi, *“kurumun etkinliği, denetimi, yönetimi, geliştirilmesi vb. ile ilgili olarak üretilen, alınan, kullanılan ve bu nedenlerle özel bir nitelik kazanan her türlü malumat, fikir ve olgulardır.”* (Özdemirci, 2001:2).

“Bilgi yönetimi kavramı, bilginin rekabeti yaratan unsur olmaya başlaması bilgi üretiminin bireysellikten çıkarak yeni, yaratıcı ve buluşçuluğa dayalı kurumsal bilgi haline gelmesi ve bunun kuruluş ve işletmelerin hayatta kalabilmelerinin en önemli koşulu olmasıyla kabul görmeye başlamıştır.” (Özdemirci ve Aydın, 2008:63).

Bilginin her bir üretim faktörüyle ayrı ayrı bütünleşip üretim faktörlerini geliştirmesi, firmaların kurumsal bilgi yönetimi sayesinde rekabet avantajları sağlaması, günümüzde bilgi ve teknolojinin sürekli gelişerek insan ihtiyaçlarını değiştirmesi ve en önemlisi kurumsal bilginin firmaların kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları için önemli bir unsur olması firmaların kurumsal bilgi yönetimine önem vermesini sağlamıştır.

Kurumsal bilgi yönetimiyle firmalar tüm üretim faktörlerini tüm üretim, yönetim süreçlerini kurumsal sürdürülebilirlik politikalarıyla entegre ederek önemli rekabet avantajları sağlamaktadır. Ayrıca kurumsal bilgi yönetimi sayesinde firmalar gelecek dönem planlarını, yatırımlarını daha akılcı bir şekilde yapmaktadır.

Kurumsal bilginin elde edilmesi, elde edilen bilginin analiz edilmesi, kullanılması firma yönetimi için önemli bir yer tutmaktadır. Öncelikle bilginin elde edilmesi için firmalar sürekli artan şekilde AR-GE harcamaları yapmaktadır. AR-GE harcamalarında ki başarı firmaların faaliyetlerinde başarı sağlaması için önemli bir etkidir. AR-GE harcamalarıyla edinilen bilgi doğru analiz edilip firma faaliyetlerinde doğru bir şekilde kullanıldığı zaman firma

büyüme sağlamanın yanında rakiplerine göre önemli bir rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

1.2.4.2. Kurumsal Öğrenme

Teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi, gelişen teknolojinin üretim faktörlerine olan katkısı, küreselleşmeyle birlikte teknoloji transferinin başlaması; teknolojik gelişmenin ve teknolojiyle gelişen üretim faktörlerinin rekabet koşullarını doğrudan etkilemesi kurumsal firmaları en çok ilgilendiren konulardan biridir.

Teknolojinin hızla gelişmesi insan ihtiyaçlarını da değiştirmiştir. Firmalar değişen insan ihtiyaçlarını karşılayabilmenin yanında yaptıkları AR-GE harcamalarıyla insanlara yeni ihtiyaçlar oluşturarak kendilerine yeni pazarlar da yaratmaktadır. Örneğin cep telefonu icat edildiği için insanlar için bir ihtiyaç olmuştur. İnsanlar cep telefonu icat edilmeden önce böyle bir ihtiyaca sahip değillerdi veya böyle bir ihtiyacın farkında değillerdi. Kurumsal bilgiyi ve kurumsal öğrenmeyi teknolojiyle birlikte kullanan firmalar yaptıkları AR-GE harcamalarıyla cep telefonunu icat etmiş ve kendilerine yeni bir pazar yaratmıştır.

Kurumsal öğrenme, “ *bir firmanın adaptasyon kapasitesini artırmak için bilgiye ulaşmayı ve ulaşılan bilginin değerini artırmanın yollarını gösterir.*” (Kuşat, 2012:231).

Yani kurumsal öğrenme bir firmanın hem bilgiyi yaratması hem de yaratılan bilginin değerinin artırılmasıdır. Cep telefonu örneğinde olduğu gibi cep telefonunu icat eden firmalar kendilerine önemli bir pazar oluşturmuştur. Gelişen süreçte yüzlerce firma cep telefonu üretirken cep telefonu teknolojilerini geliştiren –ulaştıkları bilginin değerini artıran- firmalar önemli rekabet avantajları sağlamaktadır. Bu nedenle kurumsal öğrenme firmalar için çok önemlidir.

Günümüz de kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmaların kurumsal öğrenme sayesinde çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlikle ilgili yeni bilgiler yaratması veya mevcut bilgilerini geliştirip, değerlerini

artırması firmalar için hem yeni pazarlar oluşturmakta hem de önemli rekabet avantajları sağlamaktadır.

1.2.4.3. Kurumsal Değer

TDK güncel Türkçe Sözlüğünde değeri, “*bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü*” olarak tanımlamıştır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58e7ab3b7500a5.95999103, Erişim Tarihi: 06.04.2017).

Kurumsal değeri TDK sözlüğünden yararlanarak tanımlayacak olursak, bir kurumun, bir firmanın sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve maddi olmayan öğelerin tamamıdır.

Kurumlarda, firmalarda her gün onlarca karar alınmaktadır. Kurumsal firmaların yönetim kurullarını, tüm çalışanlarını, paydaşlarını sonuçta bir arada bulunan ve ortak amaçlar için çalışan bireyler oluşturmaktadır. Ortak amaç için çalışan bireylerin değer yargılarının kurumsal değerle örtüşmesi kurumun uzun vadeli başarılarını olumlu bir şekilde etkilerken, ekonomik daralmanın, krizlerin yaşandığı dönemlerde veya firma için olumsuz koşulların olduğu durumlardan firmanın minimum zararla kurtulmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda bireysel değerle kurumsal değerlerin aynı veya benzer olması kalifiye elemanların firmada çalışma isteğini de artırmaktadır (YURDAKUL Serdar, Değişim Yönetimi, <http://degisimyonetimi.blogspot.com.tr/2010/03/kurumsal-kultur-degisim-surecindeki.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2017).

Kurumsal sürdürülebilirlik açısından, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre politika belirleyen firmalar kurumsal değere de fazlaca önem vermektedir. Maddi ve maddi olmayan değerlerini sürdürülebilir bir şekilde artırmak, sürdürülebilir bir kurumsal değer yaratmak kurumsal sürdürülebilirliğin önemli unsurlarından bir tanesidir.

1.2.4.4. Kurumsal Mutluluk

Firmalar kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri kapsamında ve sosyal sürdürülebilirlik politikaları gereği olarak, faaliyette buldukları, üretim yaptıkları bölgelerde yerel halklara istihdam sağlayarak, yerel halkların refah seviyesini yükselterek, yerel halkların yaşadıkları bölgelere okullar, hastaneler gibi sosyal yatırımlar yaparak yerel halklarla iyi ilişkiler kurmak isterler. Yine aynı şekilde firmalar faaliyette buldukları ülkelerde ülke politikalarına uygun davranarak, faaliyette buldukları ülkelerde sosyal çalışmalar yaparak sosyal sürdürülebilirlik faaliyetlerini yürütürler. Örneğin firmalar faaliyette buldukları ülkelerde sosyal yardımlaşma dernekleriyle kadın hakları, çocuk sağlığı ve kız çocukların eğitimi gibi konular da birlikte projeler yürütür ve çeşitli kültür, sanat faaliyetlerinde bulunurlar. Firmalar yapmış oldukları bu faaliyetlerle önemli marka değeri kazanırlar.

Firmaların sosyal sürdürülebilirlik faaliyetleri sadece yerel halklarla kurdukları ilişkiden, faaliyette buldukları ülkelerde ki kültür, sanat faaliyetlerinden ibaret değildir. Aynı zaman da firmalar kendi çalışanları için de önemli kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetin de bulunurlar. Çalışan mutluluğuna önem veren firmalar çalışanları için her yıl düzenli olarak çeşitli aktivitelere imza atarlar. Düzenli olarak yapılan spor aktiviteleriyle, çalışanlar için düzenlenen konserlerle, çalışanlarına sağladıkları sağlık hizmetleriyle, çalışanlara sunulan tatil hizmetleriyle firmalar çalışanlarının mutluluğunu artırmak isterler. Birçok firma kendi bünyesinde spor tesisleri kurarak, çalışanlarının iş hayatında ki sorunlarıyla ilgilenmek için kendi bünyelerinde ayrı birimler kurarak çalışan mutluluğuna önem verirler.

Firmaların çalışanlarının mutluluğunu artırmak için yaptıkları tüm bu aktivitelere kurumsal mutluluk denir. Firmalar kurumsal mutluluk ile çalışanlarının verimini ve performansını artırmayı amaçlamaktadır. Firmalar çalışanlarının mutluluğunu artırmak, performansını, verimini artırmak için yaptıkları faaliyetler önemli kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleridir ve kurumsal sürdürülebilirliğin önemli unsurlarındandır.

1.2.4.5. Kurumsal Vatandaşlık

Uluslararası kuruluşlar, devletler, Sivil Toplum Kuruluşları ve tüm toplum, firmaların sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunarak sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirliği benimseyip sürdürülebilirlikle ilgili politikalar geliştirip uygulamasını talep etmektedir. Firmaları kurumsal sürdürülebilirliğe yönelten faktörlerden biri olan tüketici talebi aynı zaman da yasal zorunluluklar, marka değerini artırma gibi birçok nedenden dolayı firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunduğunu belirtmiştik.

Kurumsal vatandaşlıkta belirtilen bu yasal zorunluluklar, tüketici ve paydaş talepleri gibi sebeplerle firmaların ticari faaliyetleri sırasında tüm yasal, etik ve sosyal kurallara uyarak yasal zorunlulukları, tüketici talepleri, toplumun ve paydaşların beklentilerini karşılaması gerektiğini ifade etmektedir (Aktan, 2007:22).

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunan ve kurumsal vatandaşlığa önem veren firmalar toplumsal yararı, toplumsal beklentiyi dikkate almak zorundadır. Kurumsal vatandaşlık aslında firmaların, toplum yararını, toplumun değer yargılarını dikkate alarak politikalar geliştirip üretim yapmasıdır. Kurumsal sürdürülebilirlikle kurumsal vatandaşlık bir zincirin iki halkası gibidir. Kurumsal vatandaşlık faaliyetinde bulunan firmalar zaten kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin bir kısmını da yapıyor demektir. Öte yandan kurumsal sürdürülebilirliğe önem veren bir firma, faaliyetlerini sürdürülebilir kalkınma politikalarına göre belirleyen bir firma, kurumsal vatandaşlığı tüm üretim, yönetim süreçlerinde benimsemek zorundadır. Çünkü kurumsal vatandaşlık kurumsal sürdürülebilirliğin temel unsurlarındadır.

1.2.4.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Yasal zorunluluklar firmaları kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönlendiren önemli etkenlerdendir. Ancak Kurumsal Sosyal Sorumluluk faaliyetlerinde yasal zorunluluklar yoktur. Kurumlar kendi istekleri doğrultusunda KSS faaliyetinde bulunurlar. Yani KSS faaliyetleri gönüllülük esasına dayanır.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk, firmanın hem kendi çalışanları, tedarikçileri için hem de üretim veya tüm faaliyetlerinden dolayı etkilediği paydaşlarına karşı etik ve sorumlu davranmasıdır (AKTAN Can Coşkun, BÖRÜ Deniz, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı, www.canaktan.org/yonetim/kurumsal-sosyalsorum/kurumsal-sosyal/kavram.htm, Erişim Tarihi: 09.04.2017).

KSS faaliyetlerinde yasal zorunluluklar olmayışı, KSS faaliyetlerinin gönüllülük esasına dayanması, tüketici talepleri ve paydaş beklentilerinin firmaları KSS faaliyetlerine yönlendirmesinin firmalar için önemi büyüktür. Tüketici taleplerini, paydaş beklentilerini karşılayan firmalar marka değerini artırmakta ve rekabet avantajı sağlamaktadır. Yani Kurumsal sosyal sorumluluk, firmalara önemli rekabet avantajları sağlamaktadır. Ayrıca marka değerini, kurumsal itibarı da artırmaktadır.

Kurumsal sosyal sorumluluğu Avrupa Komisyonu, *“işletmelerin gönüllülük esasına dayalı olarak sosyal ve çevresel meselelerini, örgütsel faaliyetleriyle ve sosyal paydaşlarıyla olan etkileşimleriyle bütünleştirebildiği bir kavramdır.”* (Aktan, 2007:12) olarak tanımlamıştır.

Kurumsal sosyal sorumluluğu, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD): *“işletmelerin bir toplumun ihtiyaçları ve amaçlarıyla ne kadar ilgili olduğu çerçevesinden ele almaktadır.”* (Aktan, 2007:12) olarak tanımlamıştır.

Kurumsal bir firma birden fazla noktada üretim tesislerine sahip olabilir. Firma üretim yaptığı bölgelerde üretim sırasında sebep olduğu dışsallıkları gidermeyi kendisine bir sorumluluk olarak görmektedir. Bu nedenle bu sebep olduğu dışsallıkların giderilmesi için STK'larıyla, üretim yaptığı bölgede ki halkla veya çeşitli kurum ve kuruluşlarla ortak kurumsal sosyal sorumluluk projeleri geliştirebilir.

Firma üretimini belli başlı bölgelerde yapsa da ürettiği ürünleri ülkelerin her bölgesinde satışa çıkarmaktadır. Bu nedenle KSS faaliyetlerini sadece üretim yaptığı bölgelerde değil ülke geneline yaymak ister. Toplumun değer yargılarını ve firmanın kendi değer yargılarını dikkate alarak belli başlı

KSS faaliyetleri yürütür. Örneğin gıda sektöründe faaliyet gösteren bir firma ülkede ki tarım alanlarının azalmaması, çölleşmeyi önleme, ormanların korunması için toplumsal bilinci artırıcı KSS faaliyetlerinde bulunabilir. Birden fazla alanda faaliyet gösteren bir holding, kadın hakları, kadına uygulanan şiddetin azaltılması, çocuk eğitim oranlarının artırılması, köy okullarında kütüphane açarak çocukların kitaplarla buluşması gibi KSS faaliyetlerinde bulunabilir.

KSS faaliyetinde firmalar tüm faaliyetlerinden dolayı kendilerini topluma karşı sorumlu hissetmektedir. KSS faaliyetlerinin en önemli noktası gönüllüğün olmasıdır. Her hangi bir yasal zorunluluk firmaları KSS faaliyetlerine zorlamasa da, toplumsal beklenti firmaları KSS faaliyetlerine yönlendirmektedir. KSS faaliyetinde bulunup toplumsal beklentiyi karşılayan firmanın marka değeri, kurumsal itibarı artmaktadır. Öte yandan sebep olduğu dışsallıkların giderilmesinde, sorumluluk almayan, toplumsal beklentiyi önemsemeyen firmalar tüketicilerden, STK'lardan ciddi tepkiler almaktadır. Günümüz bilgi ve teknoloji çağında bir firmanın sebep olduğu dışsallıktan toplum çok hızlı bir şekilde haberdar olabilmektedir.

1.2.5. Küresel Raporlama Girişimi

İşletmelerin raporlarının açık, anlaşılır ve şeffaf bir biçimde olması paydaşlar açısından önemlidir. İşletmelerin daha kaliteli ve anlaşılabilir raporlar hazırlayıp sunabilmesi için 1997 yılında ABD'de Küresel Raporlama Girişimi (GRI) kurulmuştur (Onay,2015:111).

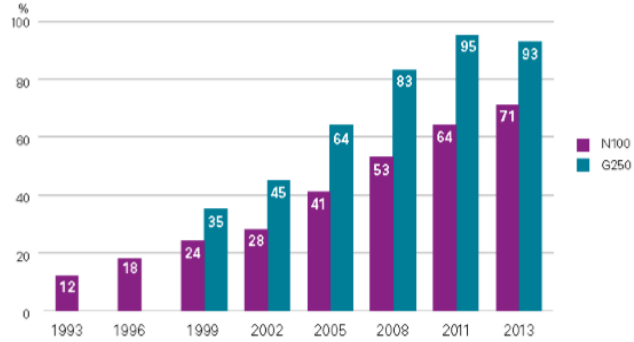
Firmaların yapmış oldukları sürdürülebilir yatırımların ve sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinin raporlanabilmesi için firmaların finansal bilgiye ihtiyaçları vardır (Yiğit Şakar ve Sarıdoğan, 2016:46).

Kurumsal firmaların yayımladıkları sürdürülebilirlik raporları, raporda baz alınan yılda firmanın sürdürülebilirlik performansını ne ölçüde gerçekleştirdiği, daha önceden belirlediği hedefleri kontrol etmek ve yeni hedefler belirlemelerine yardımcı olmaktadır. Firmanın yayımladığı kurumsal sürdürülebilirlik raporuyla firmanın çevresel etkilerini, toplumsal etkilerini, ekonomik etkilerini nasıl planladığı, nasıl yönettiği ve ne sonuçlar aldığı

görülür (<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G4-Part-One.pdf> Erişim Tarihi:12.02.2017).

Küresel Raporlama Girişimi (GRI), sürdürülebilirlikle raporlamasıyla ilgili çalışmalarını sürekli güncellemektedir ve geliştirmektedir. En son yayımlanan GRI G4'de (Küresel Raporlama Girişimi G4) G4'ün amacı, *“raporlayacakların anlamlı ve kuruluşun sürdürülebilirlikle ilgili en kritik konuları hakkında değerli bilgiler içeren raporlar hazırlamalarına yardımcı olmak ve sürdürülebilirlik raporlamasını standart uygulama haline getirmek”* olarak belirtilmiştir (<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G4-Part-One.pdf> Erişim Tarihi: 12.02.2017).

Tablo 1. 8. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlamasının Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: Onay,2009: 114.

1.8 Numaralı grafikte G250, dünyanın en büyük 250 şirketini, N100 ise her ülkenin en fazla gelire sahip 100 şirketinin yayımladıkları kurumsal sürdürülebilirlik raporlarını 1993-2013 arasında ki değişimini göstermektedir.

Dünyanın en büyük 250 şirketinin 1999 yılında hazırladığı rapor %35 iken, 2013 de %93 olmuştur. Yani kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalar arttıkça firmaların baz alınan yıllarda ki sürdürülebilirlik faaliyetlerini gösteren raporlarının da sayısı ciddi oranda artmıştır.

Her ülkenin en fazla gelire sahip 100 şirketinin 1993 yılında hazırladığı rapor %12 iken, bu oran 2013 yılında %71 olmuştur.

“Küresel Raporlama Girişimi'nin (GRI) sürdürülebilirlik veri bankasının Türkiye uygulama ayağını oluşturan ve tek yetkili bölgesel veri ortağı olan” www.kurumsalsurdurulebilirlik.com verilerine göre, Türkiye de mart 2017 itibariyle 96 kuruluşun 248 rapor hazırladığı ve bu 248 raporun 191 tanesinin Küresel Raporlama Girişimi (GRI) kapsamında yayımlandığı belirtilmektedir (<http://www.kurumsalsurdurulebilirlik.com/tr-tr/rapor-kayit.aspx>, Erişim Tarihi: 30.03.2017).

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın firmalara kısa dönemde yüklediği maliyetler olsa da uzun dönemde çok ciddi maliyet avantajları sağlamaktadır. Üretimin her evresinde uluslararası kuruluşların sürdürülebilir kalkınma politikalarını, devletlerin sürdürülebilir kalkınma politikalarını ve firmanın kendi kurumsal sürdürülebilirlik politikalarını entegre edip uygulayan firmalar, üretim sırasında her türlü atığın yeniden kullanılmasıyla elde ettiği ham madde maliyeti, ürünlerin taşınması sırasında çevreye salınan karbon salımını azaltmak için nakliye araçlarına yapılan çevreci düzenlemelerle yakıt giderlerinde, üretim merkezlerinde ve firma yönetim merkezlerinde ısınma, aydınlanma vb. giderlerde yapılan tasarruf artırıcı düzenlemelerle aylık yönetim giderlerinde önemli maliyet avantajları sağlamaktadırlar. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal yönüyle ilgili yapılan çalışmalar sonucu çalışan mutluluğunu ve konsantresini artıran, çalışan verimliliğinde sağlanan artışlar firmaların uzun dönemde elde ettiği diğer önemli avantajlardır. Tüketicilerin kurumsal sürdürülebilirliğe verdiği önem neticesinde bu yönde faaliyetler yürüten firmaların marka imajını, marka değerini artırması, paydaş beklentilerini karşılaması kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik yönüyle ilgili sağladığı bazı avantajlardır.

Geçmişte firmalar sadece kar ve büyüme odaklı faaliyetler yürüterek doğal kaynaklara ve çevresel düzene büyük zararlar vermişlerdir. Kapitalizm gereği her firma kar ve büyüme odaklı düşünmüştür. Kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili firmalar doğal kaynakların kullanımının da kısıtlansa da, olumsuz dışsallıkları artık toplum tarafından ve devlet tarafından belirli

şekillerde cezalandırılrsa da, uzun dönemde kar ve büyüme odaklı düşünen firmalar kurumsal sürdürülebilirliğin büyüme ve kar stratejilerine önemli katkılar yaptığını fark etmişlerdir.

Sonuçta firmaların kurumsal sürdürülebilirliğe giderek artan oranda önem vermesinin sebebi aslında kapitalizmin gerçekleriyle çelişmemektedir. Kapitalist ekonomik düzen içerisinde firmalar kar etmek ve büyümek isterler. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmaların kısa dönemde maliyetleri artsa da, uzun dönemde önemli avantajlar sağladığı için kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine önem vermektedirler. Paydaş beklentileri, toplumsal beklentiler, marka imajının artması, ham madde maliyetini düşürerek kar oranlarının artması ve sağladığı diğer maliyet avantajlarıyla firmalar önemli gelirler elde etmektedir. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik firmaların faaliyette bulunduğu sektörde ki doğal kaynakları daha kontrollü kullanarak firma ömrünü uzatmaktadır.

2. BÖLÜM

ULUSLARARASI ALANDA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇABALARININ GELİŞİMİ

18.yy' da başlayan sanayi devrimiyle üretimde makine kullanılmaya başlanmış ve 18.yy'dan günümüze teknolojik gelişme hızla artmış, makineli üretim sürekli kendini geliştirerek, tüm üretim süreçlerinin vazgeçilmez unsuru olmuştur. 18.yy' da hayatımıza giren kapitalist ekonomik düzende, üretim süreçleri dinamik bir yapıya sahip olsa da, teknolojik gelişimle kendini sürekli yenilese de, kapitalizmin 18.yy'dan günümüze değişmeyen tek unsuru kar maksimizasyonudur. Kapitalist düzende şirketlerin en öncelikli amacı kar elde etmektir.

Sermaye, emek, girişimciyle birlikte, doğal kaynakları üretim faktörleri arasında tanımlayan kapitalist düzen, 18.yy'dan 1960'lı yıllara kadar doğal kaynakları kontrolsüz bir şekilde kullanmıştır.

Üretim faktörlerinin kendini geliştirmesi, yenilemesi, kapitalist sistem için önemli bir yer tutsa da, doğal kaynakların kendini yenileyebilmesi, diğer üretim faktörleri kadar kolay değildir. Çünkü iktisat biliminin tanımında da olduğu gibi kaynaklar doğada sınırlı bir miktarda bulunmaktadır.

Üretimde en büyük odak noktasının kar maksimizasyonu olması, çevre, doğal kaynak gibi bazı faktörlerin ihmaline yol açmıştır.

1960'lı yıllarda artan çevre kirlilikleri, artan çevre kirliliklerinin neden olduğu hastalıklar ve ölümler, doğal kaynaklarda ki hızlı tükenme ve gelecek nesillerin suya, enerjiye ve temiz gıdaya ulaşmasında sorunlar yaşayacağını anlayan insanlık, artık firmaların ve devletlerin, çevreye, kaynaklara daha duyarlı üretim yapmaları gerektiğini belirtmeye başlamışlardır.

1960'lı yıllarda az da olsa çıkan bu tartışmalar, günümüze kadar hızla artış göstermiştir.

Bu bölüm de 1960'lı yıllardan günümüze, uluslararası kuruluşların ve devletlerin, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik

faaliyetlerinin gelişimi için yaptıkları uluslararası toplantı ve konferanslara değinilecektir.

2.1. 1972 Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Sempozyumu

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Sempozyumu, 1972 yılında İsviçre'nin başkenti Stockholm'de gerçekleştirilmiştir. “İnsan çevresinin korunması ve geliştirilmesi için dünya insanlarına ilham verecek ve yol gösterecek ortak bir bakış açısı ve ortak ilkeler geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.” (Onay, 2015:108.)

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'na göre; bu konferansta temel amaç çevre ile ilgili temel konularda tüm insanlık için ortak bir bakış açısı oluşturmaktır. Konferansta alınan kararlarla doğal kaynakların tüketilmesinde gelecek nesilleri de dikkate alarak adımlar atmak, şirketler ve devletler için, üretim faaliyetlerini gerçekleştirirken çevresel faktörleri, çevreyi, doğayı korumak gibi ilkeler geliştirilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 1. maddesine göre;

“İnsanın; hürriyet, eşitlik ve yeterli yaşam koşulları sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır. İnsanın bugünkü ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır. Bu bakımdan; kayıtsızlık, ırk ayrımı, ayrımcılık, kolonial veya diğer biçimlerde baskı, yabancı hakimiyetini destekleyen, sürekli kılan politikalar mahkum edilmiştir ve terk edilmelidir.”

Bu maddede Birleşmiş Milletler; sürdürülebilir kalkınmanın temelinde insan olduğuna tüm sürdürülebilir kalkınma politikalarının ve belirlenen bu maddelerin insanlar için hazırlandığını belirtmiştir. Bugün ve gelecekte yaşayan tüm insanların yeterli yaşam koşullarında yaşamasının, insan onuruna yakışacak şekilde refahlarının sağlanmasının, tüm insanların eşit olmasını ve sömürgecilik gibi insan onurunu ve hürriyetini zedeleyen yaklaşımların terk edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 2. maddesine göre;

“Bugünkü ve gelecek nesiller için ihtiyaca göre özenli planlama veya yönetim ile dünyanın doğal kaynakları, hava, su, toprak, flora ve fauna dahil, özellikle de doğal eko sistemleri temsil eden örnekler korunmalıdır.”

Çevresel sürdürülebilirlikle ilgili olan bu madde de BM, doğal kaynakların, eko sistemin, toprak, su ve havanın insanlar, firmalar ve devletler tarafından korunması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca doğal kaynaklar, hava, su, toprak, eko sistem kullanıcıları tarafından (firmalar, devletler, insanlar) gelecek nesillerin ihtiyaçlarına göre planlanmalı ve yönetilmelidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 3. maddesine göre;

“Dünyanın, hayati yenilebilen kaynaklarını üretme kapasitesi sürdürülmeli ve mümkün olduğu hallerde yenilenmeli ve iyileştirilmelidir.”

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin en önemlilerinden bir tanesi de enerji kaynaklarının kullanımınıdır. Bu madde de temiz enerji olarak da bilinen yenilenebilir enerji kaynaklarının mevcut kapasiteleri gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da dikkate alarak yani sürdürülebilir bir şekilde artırılmalıdır denilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 4. maddesine göre;

“Şu anda zararlı unsurların bileşimi ile ciddi tehlikede olan, yaban hayatın neslini ve tabiatını akıllıca yöneterek sürdürmek, korumak, insanın özel sorumluluğudur. Dolayısıyla ekonomik kalkınma planlamasında yaban hayatı dâhil doğanın korunmasına önem verilmelidir.”

Sürdürülebilir kalkınma, insan yaşamının yanı sıra doğal hayatın ve eko sistemin önemli parçaları olan hayvan yaşamını ve doğal çevreyi de dikkate almıştır. Mevcut kalkınma anlayışlarıyla sürekli zarar gören doğal çevreyi korumak, çevrenin zarar görmesini engellemek için politikalar geliştirmek tüm insanların sorumluluğu olarak belirtilmiştir. Ayrıca nesli tükenmekte olan hayvanların ve tüm hayvanların yaşam koşullarını korumak ve geliştirmekte tüm insanlığa verilmiş bir sorumluluktur.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 5. maddesine göre;

“Dünyanın yenilenemeyen kaynakları, onları gelecekte tükenme tehlikesine karşı koruyacak şekilde kullanılmalı ve bu kullanımın yararlarının bütün insanlıkça paylaşılması sağlanmalıdır.”

Yenilenebilen kaynaklarla ilgili BM çok detaylı çalışmalar yapmıştır. Aynı zaman da yenilenemeyen ve doğa da sınırlı miktarda bulunan kaynaklarda sürdürülebilir bir şekilde kullanılmalı ve gelecek nesillerin ihtiyaçları doğrultusunda tüketilmelidir. Doğa da sınırlı bir miktarda bulunan kaynaklar günümüzde yaşayan insanlara ait değil gelecek nesilde yaşayacak tüm insanlara da ait kaynaklardır. Bu nedenle yenilenemeyen kaynakların kullanımını sürdürülebilir kalkınma politikaları doğrultusunda belirlenmelidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 6. maddesine göre;

“Eko sistemlere ciddi, onarılamaz zarar verilmemesi için, toksik ve diğer maddelerin deşarjı, ısının, doğanın onu zararsız kılabileceği kapasiteyi aşacak miktarda ve yoğunlukta bırakılması engellenmelidir. Bütün devletlerin kirliliğe karşı haklı mücadelesi desteklenmelidir.”

Devletler ve firmalar üretimleri sırasında çevreye salınan zehirli ve zararlı gazlar, tüketicilerin kullandıkları arabalardan kaynaklanan egzoz gazları gibi çeşitli gazlar eko sistemlerde kalıcı ve onarılması güç zararlar vermektedir. Birleşmiş Milletler bu madde ile hem üreticilerin hem de tüketicilerin tüm faaliyetlerin de çevresel kirliliğe özen göstermesi gerektiği belirtilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 7. maddesine göre;

“Denizlerin, insan hayatını tehlikeye atabilecek maddelerle kirlenmesini önleyecek, canlı yaşama, denizde hayata zarar verecek, güzellikleri bozacak veya denizlerin diğer yasal kullanımını olumsuz etkileyecek şekilde kirlenmesini önlemek için ülkeler bütün olanaklarını kullanacaklardır.”

Denizler tüm insanların ortak kullanım alanlarıdır. Denizler tüm insanlığa sayısız kaynak sağlamaktadır. Deniz altında doğal bir yaşam vardır. Günümüzde uluslararası petrol taşımacılığı gibi pek çok zehirli madde deniz üzerinden gemilerle taşınmaktadır. Uluslararası deniz taşımacılığında firmalar ve devletler deniz kirliliğine sebep olmamalıdır. Ayrıca tüm insanlık denizlerin temizliğine özen göstermelidir. Denizlerin kirlenmesi hem deniz altında yaşayan canlılara hem de insan hayatına büyük zararlar vermektedir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 8. maddesine göre;

“İnsana uygun bir yaşam ve çalışma çevresini sağlamak ve hayat standardını iyileştirmek için ekonomik ve sosyal kalkınma şarttır.”

Bu maddede Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınmanın sadece çevresel sürdürülebilirlikten ibaret olmadığını, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin de mutlaka dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma sadece çevresel sürdürülebilirliğe önem verip doğal hayatı, eko sistemi koruyup, kaynakların gelecek nesillere aktarılmasını savunmayı; insanların sosyal ve ekonomik haklarına da vurgu yapmaktadır. Devletler ve firmalar insanların yaşam standartlarını artırmak için de politikalar geliştirmelidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 9. maddesine göre;

“Az gelişmişlikten ve doğal afetlerden kaynaklanan çevre bozulmaları ciddi sorunlar meydana getirmektedir ve en iyi tedavi hızlandırılmış bir kalkınmadır. Bu amaçla, gelişmekte olan ülkelerin kendi gayretlerine destek olarak ve talep edildiğinde yeterli miktarda finansman ve teknolojik yardım yapılmalıdır.”

Deprem, sel, çığ gibi çevresel tahribatlara sebep olan doğal afetler sonucu meydana gelen hasarları devletler giderirken sürdürülebilir kalkınma politikalarını dikkate almalıdır ve doğal afetlerin yaşandığı ülkelere diğer ülkeler teknoloji ve finansman kaynağı sağlayarak tahribatların giderilmesine yardımcı olmalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 10. maddesine göre;

“Gelişmekte olan ülkelerde çevre yönetimi için, ekolojik faktörler kadar ekonomik faktörlerin de dikkate alınması, dolayısıyla fiyat istikrarı, temel mallar ve hammadde alımı için yeterli gelir sağlanması şarttır.”

Gelişmekte olan ülkeler de sürdürülebilir kalkınma politikalarında sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik yönü birlikte uygulanmalıdır. Aynı zaman da insanların refahını korumak için gelir dağılımında adalet sağlanmalı ve tüketicinin satın alma gücü korunmalı ve artırılmalıdır. Firmaların üretimde kullandıkları hammaddelerin fiyatları ve tüketicilerin temel mallara ulaşımı için fiyat istikrarı korunmalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 11. maddesine göre;

“Ülkelerin çevre politikaları, gelişmekte olan ülkelerin bugünkü ve gelecekteki kalkınma potansiyelini destekleyecek ve olumsuz etkilemeyecektir. Herkes için daha iyi hayat şartlarına erişilmesini engellemeyecektir. Ülkeler ve uluslararası örgütlerce çevre önlemlerinin uygulanması ile meydana gelebilecek muhtemel ulusal ve uluslararası ekonomik sonuçları karşılayabilmek için anlaşmaya varacak şekilde uygun tedbirler alınacaktır.”

Birleşmiş Milletler bu maddede: Gelişmekte olan ülkelerin bugünkü ve gelecekteki kalkınma planlarıyla çevresel sürdürülebilirlik politikaları uyumlu olması gerektiğini ifade etmiştir. Ülkelerin mevcut kanunlarıyla ve uluslararası

örgütlerin belirlediği çevresel planların muhtemel zararlarını gidermek için uygun tedbirler alınacaktır diye ifade etmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 12. maddesine göre;

“Gelişmekte olan ülkelerin koşullarını ve özel ihtiyaçlarını dikkate alarak çevreyi korumak ve iyileştirmek amacı ile kaynaklar yaratılacaktır. Bu ülkelerin kalkınma planlarındaki çevreyi koruma amaçlı maliyetlerinin ülkelerin talebi üzerine kendilerine sağlanması gerekir. Bu amaçla ilave uluslararası teknik ve finansman yardımı yapılacaktır.”

Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma politikaları kapsamında uyguladıkları yatırımlar için uluslararası teknik ve finansman yardımı yapılacağı belirtilmiştir. Bu maddede amaç geliştirmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma politikalarına geçişini hızlandırmak ve mali, teknik yardım yaparak sürdürülebilir kalkınmayı mümkün kılmaktır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 13. maddesine göre;

“Kaynakların daha rasyonel kullanılmasını sağlamak ve böylece çevreyi iyileştirmek için ülkeler kalkınma planlarında entegre ve koordine bir yaklaşım izleyeceklerdir. Böylece kalkınmanın, nüfusun yararı doğrultusunda, insan çevresinin korunması gereği ile uyumlu olması sağlanacaktır.”

Bu maddede ülkeler çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için ve kaynakların verimli ve etkin kullanımını sağlamak için mevcut politikalarıyla sürdürülebilir kalkınma politikalarını birbirine entegre etmesi gerektiği belirtilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla ülkelerin mevcut kalkınma politikalarının entegre ve uyumlu olması insanlar için olumlu olacaktır denilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 14. maddesine göre;

“Kalkınmanın gerekleri ile çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ihtiyacı arasındaki çelişkileri gidermede rasyonel planlama temel araçtır.”

Birleşmiş Milletler, İnsan Çevresi Sempozyumunda kalkınma gereksinimlerini, çevreci, sosyal ve ekonomik kalkınma planlarını belirlemiştir. Bu maddede de kalkınma faaliyetleri sırasında çevrenin mevcut durumunun sürdürülebilir bir şekilde korunması ve geliştirilip iyileştirilmesi için akılcı planlamaların sürdürülebilir kalkınma politikalarında temel araç olduğunu belirtmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 15. maddesine göre;

“Çevreye olan olumsuz etkileri önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevre faydaları sağlamak için yerleşmelere ve kentleşmelere planlama uygulanmalıdır. Bu açıdan kolonial ve ırkçı hakimiyet için yapılan projeler iptal edilmelidir.”

İnsan nüfusu arttıkça kentler de yaşayan insan sayısı arttıkça kentlere yapılan yapılar da artmaktadır. Çarpık ve plansız kentleşmenin sebep olduğu çevresel tahribatları gidermek için kentleşme faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 16. maddesine göre;

“Temel insan haklarına ön yargısız olarak, ilgili hükümetlerce uygun bulunan demografi politikaları; çevre veya kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olan nüfus artış hızı veya aşırı nüfus yığılmaları ile düşük nüfus yoğunluğunun insan çevresinin gelişmesini veya kalkınmayı engelleyebileceği bölgelerde uygulanmalıdır.”

Birleşmiş Milletler bu maddede belirleyici öncül olarak temel insan haklarını belirlemiştir. Nüfusun aşırı olduğu bölgeler de tüketim de fazla olduğundan hükümetlerin sadece nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde değil, planlı ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını nüfusun az olduğu bölgelerde de uygulaması gerektiğini belirtmiştir. Buna gerekçe olarak da tüm

insanların eşit haklara sahip olduğu ve sürdürülebilir kalkınmanın tüm insanlar için gerekli olduğu gösterilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 17. maddesine göre;

“Ülkelerin çevre kaynaklarını çevreyi iyileştirmek prensibinden hareket ederek planlamak, yönetmek ve kontrol etmek görevi uygun ulusal kurumlara verilmelidir.”

Ülkeler sürdürülebilir kalkınma politikaları kapsamında çevresel kaynakların, temiz enerji kaynaklarının, doğal kaynakların vb. planlanmasını, yönetilmesini BM sürdürülebilir kalkınma politikalarını kavramış, hükümet planlarıyla entegre edip yönetebilecek, gerekli yönetim tecrübesine ve ekipmana sahip ulusal kurumlara vermelidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 18. maddesine göre;

“Sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkıları nedeni ile bilim ve teknoloji, çevre risklerinin tanımlanması, engellenmesi ve kontrolü için ve çevre sorunlarının çözümü ve insanlığın ortak çıkarları için kullanılacaktır.”

Günümüzde gelişen teknoloji yaşamımızın her evresine girmiştir. Teknoloji doğru kullanıldığı takdirde birçok sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır. BM de bu madde de bilim ve teknolojinin çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınmayla entegre edilerek mevcut sorunların çözümünde veya ileride oluşabilecek sorunların tespit edilip tedbirler alınmasında kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 19. maddesine göre;

“Çevre olaylarında eğitim; genç nesil kadar yaşlılar için de; korunmaya muhtaç gruplara özel önem verilerek, bireylerin teşebbüslerinin ve toplumların çevreyi koruma ve geliştirmesi için insan boyutu açısından bilinçli görüşü genişletmek ve sorumlu icraatı sağlamak için şarttır. Kitle iletişim ortamının çevrenin bozulmasına

katkıda bulunmayı engellemesi, tam tersine insanın her yönde gelişmesini sağlayacak şekilde çevreyi korumak ve iyileştirmek ihtiyacı ile eğitsel bilgiyi yayması şarttır.”

Sürdürülebilir kalkınma bilincinin tüm topluma yayılması, toplumların sürdürülebilir kalkınma konusunda bilinçlenmesi çevresel, sosyal ve ekonomik refahın artmasında çok önemli bir etkidir. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi sadece okullarda çocuklara, gençlere değil kitle iletişim araçları kullanılarak tüm topluma yayılmalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 20. maddesine göre;

“Ulusal ve uluslararası çevre sorunlarının sebepleri ve sonuçları konusunda bütün milletlerde, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde bilimsel araştırmalar ve gelişmeler teşvik edilmelidir. Bu bağlamda çevre problemlerinin çözümünü kolaylaştırmak için güncel, bilimsel enformasyonun serbest akışı ve tecrübenin transferi desteklenmeli ve yardım edilmelidir. Çevre teknolojileri geliştiren ülkelere bu teknolojilerin yayılmasını teşvik edecek ve ekonomik yük getirmeyecek koşullarla sağlanmalıdır.”

Çevre sorunlarının tespit edilip giderilmesinde bilim ve teknoloji kullanılmalıdır. Ayrıca çevre teknolojileri gelişmiş olan ülkeler bu konu da problem yaşayan ülkelere bilgi ve teknoloji transferi yapmalıdır. Çevre teknolojileri gelişmemiş veya az gelişmiş olan ülkeler de insanlar bilimsel konularda çalışmalar yapılması için teşvik edilmelidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 21. maddesine göre;

“Ülkeler, Birleşmiş Milletler kuralları ve uluslararası hukuk prensiplerine göre, kendi kaynaklarını kendi çevre politikalarına uygun olarak kullanma hakkına sahiptirler. Aynı zamanda kendi iç hukukları ve kontrollerindeki faaliyetlerin çevreye ve diğer ülkelere veya ulusal hükümlerle sınırları dışındaki alanlara zarar vermemesi konusunda sorumlulukları vardır.”

Ülkeler sürdürülebilir kalkınma politikalarını, Birleşmiş Milletlerin politikaları, kendi iç politikaları ve uluslararası politikalarla entegre ederek kanunlarla güvence altına almalıdır. Fakat her ülke kendi kaynaklarını kendi belirledikleri sürdürülebilir kalkınma politikaları kapsamında yönetebilir. Önemli olan ülkelerin belirledikleri politikaların başka ülkelere zarar vermemesidir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 22. maddesine göre;

“Devletler, uluslararası hukukun, çevre zararlarının kurbanları ile ilgili borç ve tazminat maddelerini daha da geliştirecek kendi hükümler alanları içindeki diğer çevre bozulmaları veya kendi hükümler hakları dışındaki kontroller için işbirliği yapacaktır.”

Çevresel felaketlerde zarar görmüş olan insanların zararlarının telafi edilmesi gerekmektedir. Her ülke iç hukuk yollarıyla çevresel felaketlerde zarar görmüş insanların haklarını güvence altına almalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 23. maddesine göre;

“Uluslararası kurumlarca kabul edilen kriterlerde veya ulusal olarak kararlaştırılan standartlarda her ülke önyargısız, değerler sistemini dikkate almak durumundadır. Gelişmiş ülkelerde geçerli olan standartların geliştirmekte olan ülkelere getireceği sosyal maliyet nedeni ile uygulanamayabileceğinin dikkate alınması şarttır.”

Gelişmiş olan ülkeler ile geliştirmekte olan ülkeler aynı refah seviyesine sahip olmadığı, gelişmiş ülkeler de uygulanan sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilir kalkınma politikalarının geliştirmekte olan ülkelere uygulanan politikalarla farklılık gösterebileceği ve bu farklılığın ülkelerin gelişmişlik ve refah düzeyinden kaynaklanabileceği belirtilmiştir.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 24. maddesine göre;

“Çevrenin iyileştirilmesi ve korunması ile ilgili uluslararası konular, işbirliği ruhu ile büyük küçük bütün ülkelere eşit olarak ele alınmalıdır. Çok taraflı veya iki taraflı anlaşmalarla veya diğer uygun yöntemlerle işbirliği bütün ülkelerin egemenlik ve çıkarlarını dikkate

arak her alanda istenmeyen çevresel etkilerin etkin kontrolünün önlenmesi, azaltılması, ortadan kaldırılması için şarttır.”

Çevresel iyileşmelerin ve doğal kaynakların yönetiminin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması için yapılan ulusal veya uluslararası toplantılar tüm ülkeleri düşünerek yapılmalıdır. İki ülkenin kendi arasında yaptığı çevresel iyileşme sağlayacak anlaşmalar tüm ülkeler düşünülerek yapılmalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 25. maddesine göre;

“Devletler, çevrenin korunması ve geliştirilmesinde Uluslararası kuruluşların koordinasyonunu, etkinliğini ve dinamikliğini sağlayacaklardır.”

Uluslararası kuruluşların çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için yaptıkları çalışmaların koordinasyonunu, geliştirilmesini ve verimliliğini sağlamakta tüm devletler rol almalıdır.

BM İnsan Çevresi Sempozyumu 1972 Stockholm Deklarasyonu'nun 26. maddesine göre;

“Nükleer silahlar ve diğer toplu imha araçlarından insan ve çevresi korunacaktır. Ülkeler, yetkili uluslararası makamlarla bu tür silahların tamamen yasaklanması ve imhası için derhal anlaşmaya varmak için çalışacaklardır.”

Çok ciddi çevresel ve ekonomik zararlar veren aynı zamanda insan sağlığı üzerinde kalıcı hasarlar bırakan nükleer silahlarla mücadele etmek tüm devletlerin sorumluluğudur. Ayrıca nükleer silahların kullanımının ve üretilmesinin yasaklanması için tüm devletler ortak mücadele etmelidir.

2.2. Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi

Küreselleşen ekonomik düzende şirketler faaliyetlerine ilk başladıkları coğrafyalardan zamanla başka ülkelere yatırımlarını kaydırabilmekte, yeni yatırımlar yapabilmekte ve şubeler açabilmektedir. Birçok gelişmekte olan ülke, kendi ülkelerine dışarıdan yatırımcı getirebilmek için çeşitli

sübvansiyonlar ve politikalar oluşturmaktadır. Bu sayede bir şirket doğduğu ülkenin dışında birçok farklı ülkede ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Sonuç olarak da çok uluslu şirketler oluşmaktadır.

Çok uluslu bir şirketin faaliyette bulunduğu yabancı ülkede istihdam sağlanması, işçileri dilediği gibi çalıştırabileceği anlamına gelmemektedir. Örneğin çocuk işçi çalıştıramaz veya işçilerin mesai saatlerini kanuni sürelerin üzerinde tutamaz.

Çok uluslu şirketin faaliyette bulunduğu ülkede üretim yaparak GSMH'ya katkı sağlanması, üretim yaparken doğal kaynakları sınırsız ve kontrolsüz kullanabileceği anlamına gelmez. Çevresel faktörleri, çevre kirliliğini, enerji ve su verimliliğini üretim sırasında dikkate almayacağı anlamına gelmez.

Tam tersi çok uluslu bir şirket faaliyette bulunduğu ülkenin kurallarına uymalı ve kurum ve kuruluşlarla uyumlu politikalar yürütmelidir. Bu nedenle Uluslararası Çalışma Örgütü 1977 yılında **“Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi’ni”** yayımlamıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü, çok uluslu şirketlere, faaliyette buldukları ülkelerde hükümetlere, işçi ve işveren kuruluşlarına, istihdam, eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi alanlarda yol göstermektedir (ILO, 2003:IV).

“Uluslararası Çalışma Örgütü’nün çok uluslu şirketlerin etkinlikleriyle ilgili çeşitli konularda uzun yıllardır ilgilenen bir kuruluştur.” (ILO,2003:1).

Uluslararası Çalışma Örgütü; istihdam, istihdamın geliştirilmesi, istihdam güvencesi, eğitim, ücretler, haklar ve çalışma koşulları, güvenlik ve sağlık, sınai ilişkiler gibi konularda ilkeler yayımlamıştır.

İlk defa Kasım 1977 de Cenevre’de yayımlanan ilkeler daha sonra Kasım 2000’de Cenevre’de güncellenmiştir.

“Çok uluslu şirketler birçok ülkenin ekonomisinde ve uluslararası ekonomik ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır.” (ILO, 2003:1).

Çok uluslu şirketlerin doğrudan yaptıkları uluslararası yatırımlar, sermayenin, teknolojinin ve emeğin daha etkin ve verimli kullanılarak, yatırımın yapıldığı ülkelerde ekonomik ve sosyal refaha, yaşam standartlarının yükseltilmesine, istihdam olanakları yaratılmasına katkıda bulunabilirler (ILO, 2003:3).

Çok uluslu şirketlerin karmaşık yapılanmaları, tek elde toplayabildikleri güçleriyle, yatırım yaptıkları ülkenin politikalarına ters düşmesi durumunda, yatırım yapılan ülkede birçok soruna neden olabilir.

Hükümetlerin uygun yasa ve politikaları, önlemleri ve girişimleri benimsemeleri, hükümetlerle işçi ve işveren kuruluşlarının bütün ülkelerde işbirliğine gitmeleri çok uluslu şirketlerle, hükümet politikaları arasında bir sorun yaşanmasını engeller (ILO, 2003:3).

“Çok uluslu şirketler, faaliyet gösterdikleri ülkede belirlenen genel politika amaçlarını eksiksiz biçimde gözetmelidirler. Şirketlerin etkinlikleri buldukları ülkenin kalkınma öncelikleriyle, sosyal yapısı ve amaçlarıyla tam bir uyum içinde olmalıdır. Bunu sağlamak üzere şirketler, hükümetler ve uygun olan durumlarda ülkede ki işçi ve işveren kuruluşları arasında görüş alışverişi yapılmalıdır.” (ILO, 2003:2).

Çok uluslu şirketlerin faaliyette bulunduğu ülkelerin hükümetleri de, Uluslararası Çalışma Örgütü çok uluslu şirketler bildirgesinde yer alan ilkelere uygun sosyal uygulamalar yürütmelidir. Şirketlerin faaliyette bulunduğu ülkelerde hükümetler ile yatırım yapan, ticari faaliyetlerde bulunan şirketler, her hangi bir tarafın girişimiyle başlatılacak görüşmelere hazırlıklı olmalıdır (ILO, 2003:2).

Günümüz ekonomilerin de hükümetlerin makro iktisadi anlamda belirlediği genel politikalar, üretim artışını sağlayarak GSMH’yi artırmak, yeni iş olanakları yaratarak istihdam sağlamak, enflasyonla mücadele etmek, gelir seviyesinde eşitliği sağlamak, yaşam standartlarını yükseltmek vb. dir.

Çok uluslu şirketler özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösterdiklerinde, hükümetlerin istihdam politikalarını da dikkate alarak

istihdam olanakları yaratmalı ve mevcut istihdam olanaklarını da geliştirmelidir (ILO, 2003:3).

Çok uluslu şirketler faaliyetlerine başlamadan önce yatırım yapacakları ülkelerde ki hükümetlerin istihdam politikalarını incelemeli ve kendi istihdam politikalarıyla uyumlu hale getirmelidir (ILO, 2003:3).

Hükümetler kendi istihdam politikalarında fırsat ve davranış eşitliğini sağlamalı bunu kanunlarla güvence altına almalıdır. Çok uluslu şirketler de faaliyette buldukları ülkelerde istihdam olanakları yaratırken hükümetlerin kanunlarla güvence altına aldığı fırsat ve davranış eşitliğine uygun politikalar yürütmelidir.

2.3. 1980 Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Koruma Stratejisi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Dünya Koruma Stratejisi, Dünya Yabani Hayat Fonu, Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği tarafından 1980 yılında hazırlanarak yayımlanmıştır.

“Dünya Koruma Stratejisi, sürdürülebilir bir topluma ulaşmak için koruma ve geliştirme düşüncesinin birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.” (Bozdoğan, s.1017).

Dünya koruma stratejisi için çaba harcayan uluslararası kuruluşlar, daha çok canlıların kendi aralarında ve doğa ve çevreyle uyumu, yani ekolojik sistem üzerinde durmuştur.

Tüm canlıların daha temiz bir havaya sahip olması gerektiğine dikkat çekilen raporda, insanların, şirketlerin, devletlerin yaptıkları tüm faaliyetlerde, örneğin, üretimde ve tüketimde, havanın temiz kullanımına dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Temiz hava gibi temiz su, temiz toprağın da canlı yaşamı ve ekolojik düzen için olmazsa olmaz olduğu için, insanlar, firmalar, devletler, yaptıkları faaliyetlerde su havzalarını temiz tutmalı, atık suları azaltmalıdır.

Üretimde verimliliği artırmak, insan dışı canlılara da yaşam alanı sunabilmek için toprağın temiz tutulması ekolojik düzen için olmazsa olmazdır.

İnsanların, devletlerin, şirketlerin yaptıkları tüm faaliyetlerde ekolojik sistemi dikkate almaları, tüm canlılara, doğaya, çevreye uyumlu politikalar geliştirmeleri, erozyon, su baskınları, karbon salımlarını, küresel ısınmanın etkilerini azaltacağı için 1980 yılında yayımlanan Dünya Koruma Stratejisi raporu günümüzde ki büyük çevresel sorunlara da ışık tutmuştur.

Dünya Koruma Stratejisi rapor verilen ve üzerinde durulan bir diğer nokta da kaynakların sürdürülebilir kullanımınıdır.

Canlı yaşamı için olmazsa olmaz olan kaynaklar aynı zaman da üretim yapan şirketler için de olmazsa olmazdır. Fakat rapor da, doğada sınırlı miktarda bulunan kaynakların gelecek nesilleri de dikkate alarak kullanılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

“Dünya Kalkınma Stratejisi, daha çok fiziksel çevre üzerinde durmuş ve Dünya Kalkınma Stratejisinin bu yaklaşımı gelişme karşısı bulunarak eleştirilmiştir.” (Bozdoğan, s.1018).

2.4.1987 Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu (Ortak Geleceğimiz Raporu)

Norveç başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında 1983 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun kuruluş amaçlarından en önemlisi olarak kalkınma faaliyetlerinde bulunan devletlerin, şirketlerin kalkınma faaliyetleri sırasında çevreden özveride bulunulması yönünde ki kaygı temel alınmış, çevre ve kalkınma arasında ki bağın anlaşılmasını sağlamak amaçlanmıştır (Aksu, 2011:13).

1983 yılında Brundtland başkanlığında ve 20 ülkenin katılımıyla kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu hazırladığı raporu 1987 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunmuştur. Raporda yapılan sürdürülebilir kalkınma tanımı en çok kullanılan ve en geçerli tanımlardan bir tanesidir.

2. Dünya Savaşından sonra, savaş yaralarını saran ve ekonomik gelişime önem veren ülkeler, 1960'lı yıllarda çevreyi, kaynakları dikkate almadan hızlı bir şekilde kalkınma faaliyetleri yürütmekteydi.

1972 yılında Ukrayna'da Çernobil nükleer santralinde meydana gelen kaza, 1971 yılında SSCB'ye ait bir sondaj kulesi Türkmenistan çöllerinin ortasında ki doğalgaz kaynağını delmesiyle oluşan yangın ve doğaya salınan zehirli gazlar, 1976 yılında İtalya da kimya tesislerinden çevreye yayılan zehirli gazlar, 1978 yılında ABD'li tankerlerden 76 sahile yayılan petrol sızıntısı gibi birçok çevre felaketi; 1960'lı yılların çevreyi dikkate almayan **kalkınmacı yaklaşımını** uluslararası kuruluşlar eleştirmeye başlamıştır. Firmaların, devletlerin kalkınma faaliyetlerini yürütürken çevreyi de dikkate alması gerektiğini belirtmişlerdir. Brundtland Raporu da "1960'lı yılların kalkınmacı ideolojisiyle 1970'li yılların çevreci ideolojisini uzlaştıran bir yaklaşım sergilemektedir." (Bozdoğan, s.1019).

"Raporda belirtilen temel olgu çevreyle ekonomik sorunlar birbiriyle ilişkilidir ve insan ihtiyaçlarının karşılanmasında doğal kaynakların korunması gerekmektedir." (Aksu, 2011:14).

Firmalar, devletler kalkınma faaliyetini yürütürken raporda yapılan sürdürülebilir kalkınma tanımını ve sürdürülebilirliğin temel öğelerini dikkate almalı ve çevreye duyarlı üretim politikaları benimsemelidir.

2.5. CERES İlkeleri

"CERES ilkeleri, işletmelere çevresel konular üzerinde belli bir güvenlik, sorumluluk ve düzen getirmek amacıyla yatırımcı, çevresel ve işletme firmaları koalisyonu tarafından belirlenmiştir." (Doğan, 2008:528).

CERES ilkeleri temel olarak Avrupa Birliği ülkeleri için hazırlanmıştır. Teknik konular genelde Avrupalı deneyimlerine dayanır ve çoğu prosedür Avrupa Birliği Şartları için tasarlanmıştır (CERES, 2013:1).

CERES politikaları Avrupa Birliği içerisinde üretim yapan firmalar için belirli şartlar ve koşullar belirlemiştir. Üretim yapan şirketlerin bu kurallara uymasını ister. Ayrıca sadece Avrupa Birliği içinde yapılan üretim değil,

Avrupa’da üretilmeyip Avrupa Birliği dışından satın alınan ürünlerde aynı şekilde CERES’in belirlediği şartlara ve kurallara uyulmasını ister.

CERES Avrupa Birliği içinde üretilen ürünlerde veya ithal edilen ürünlerde; bitkisel ürünlerde, hayvancılıkta, gübrelerde, gıda içeriklerinde GDO’nun yasaklanması, hidroponik üretimin yasaklanması, organik materyallerin mümkün olmadığı durumlarda işlenmemiş tohumların kullanılması, hayvancılık için yeterli barınma koşullarının sağlanması vb. gibi politikalar belirlemiştir (CERES, 2013:5).

2.6. 1992 Rio Zirvesi BM Çevre ve Kalkınma Konferansı

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı 178 devletin katılımıyla, 3-14 Haziran 1992 yılında Brezilyanın Rio De Janeiro kentinde düzenlenmiştir.

1992 yılında ki Çevre ve Kalkınma konferansında, 1972 yılında yine Birleşmiş Milletler tarafından Stockholm de düzenlenen İnsan Çevresi Konferansında alınan kararlar onaylanarak geliştirilmiştir.

“Konferansta Birleşmiş Milletlerin çevre sorunları dâhilinde tek küresel yetkili kurum olduğu kabul görmüş, sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmanın sağlanması amacıyla Birleşmiş Milletler İktisadi ve Sosyal Konseyi oluşturulmuştur.” (Aksu, 2011:14).

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sonucunda uluslararası nitelikte 5 temel belge ortaya çıkmıştır.

- Rio bildirgesi
- Gündem 21
- İklim değişikliği çerçeve sözleşmesi
- Biyolojik çeşitliliğin korunması sözleşmesi
- Orman varlığının korunmasına dair bildiri

2.6.1. Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu (BM, 1992)

Bu başlık altında 5-16 Haziran 1972 tarihli İnsan Çevresi Hakkında Birleşmiş Milletler Konferansı Raporu'nda yer alan 27 ilke açıklanacaktır.

(Bu bölümde DESA tarafından yayımlanan İnsan Çevresi Hakkında Birleşmiş Milletler Konferansı Raporundan yararlanılmıştır.)

İlke 1

“İnsanoğlu sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde bulunmaktadır. Doğayla uyumlu, sağlıklı ve üretken bir yaşama hakları vardır.”

Birleşmiş Milletler başta olmak üzere sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapan tüm uluslararası kuruluşların, devletlerin, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının ana merkezinde insan bulunmaktadır. İnsan yaşamının refah içinde, onurlu, sosyal ve ekonomik haklarla güçlendirilmiş olması temel amaçtır. Sadece günümüzde yaşayan insanların refah koşulları değil, gelecek nesillerin de doğal kaynaklara ulaşım hakkı, temiz havaya, suya, toprağa, gıdaya ulaşabilmesi temel amaçtır.

İlke 2

“Devletler, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ile ve uluslararası kanun ilkeleriyle uyumlu olarak kendi çevresel ve kalkınmacı politikaları izinde kendi kaynaklarını kullanma egemen hakkına ve yargı alanları veya kontrolleri dahilindeki faaliyetlerin diğer Devletlerin çevresine veya ulusal yargı alanı sınırları ötesindeki alanlara zarar vermemesini sağlama sorumluluğunu taşımaktadırlar.”

Sürdürülebilir kalkınma faaliyetinde bulunan tüm devletler, birleşmiş milletler ve diğer uluslararası kuruluşların sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu, diğer devletlerin sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine zarar vermeden kendi sürdürülebilir kalkınma politikalarını belirleyebilir ve ulusal kaynaklarını bu doğrultuda dilediği gibi kullanabilirler.

İlke 3

“Kalkınma hakkı, şimdiki ve gelecek nesillerin kalkınmacı ve çevresel ihtiyaçlarını eşitlikçi bir şekilde karşılamaya yönelik olarak kullanılmalıdır.”

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde olan, doğal kaynakların hızla tükendiği, eko sistemin hızla bozulduğu bu düzende devletler, firmalar ve tüm insanlar faaliyette bulunurken gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını düşünmelidir. Doğal kaynakların sadece günümüzde yaşayan insanların değil gelecek nesillerin de hakkı olduğunu unutmamalıdır.

İlke 4

“Sürdürülebilir kalkınmayı başarmak amacıyla, çevresel koruma kalkınma sürecinin gerekli bir kısmını oluşturmalı ve ondan ayrı olarak düşünülmemelidir.”

Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel yönüyle ilgili olan bu ilke, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ülkeler veya firmalar çevresel koruma ilkeleri geliştirmelidir. Çevresel bozulmalar hızla giderilmeli ayrıca kurulan çevresel koruma mekanizmasıyla gelecekte olabilecek çevresel bozulmalar da önceden belirlenip önlemler alınmalıdır. Çevresel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır.

İlke 5

“Bütün Devletler ve bütün insanlar yaşam standartlarındaki ayrımları azaltmak ve dünyadaki insanların çoğunluğunun ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak amacıyla, sürdürülebilir kalkınma için kaçınılmaz bir gereklilik olarak fakirliği ortadan kaldırma önemli görevinde işbirliğine gitmelidirler.”

Sosyal sürdürülebilirlikle ilgili olan bu ilke de, tüm insanların eşit olduğu ve eşit şartlara sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinin başarılı olabilmesi için fakirliğin ortadan kaldırılması

gerekmektedir denilmiştir. Dünya da açlık sınırının altında yaşayan insanların refah koşulları iyileştirilmelidir.

İlke 6

“Kalkınmakta olan ülkelerin, özellikle en az kalkınmış ve çevresel olarak en savunmasız olanların özel durumları ve ihtiyaçlarına özel öncelik verilmelidir. Çevre ve kalkınma alanındaki Uluslararası eylemler de ayrıca bütün ülkelerin çıkar ve ihtiyaçlarına işaret etmelidir.”

Sürdürülebilir kalkınma faaliyetinde bulunan devletlerin az gelişmiş olanlarına ve çevresel tahribatın en fazla olduğu devletlere uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkeler destek vermelidir. Uluslararası kuruluşlar veya devletler kendi aralarında yaptıkları sürdürülebilir kalkınma çalışmalarında sadece gelişmiş olan devletlerin haklarını değil tüm devletlerin haklarını, gelişmişlik düzeylerini dikkate almalıdır.

İlke 7

“Devletler dünyanın ekosisteminin sağlığı ve bütünlüğünü muhafaza etmek, korumak ve restore etmek için küresel bir ortaklık ruhuyla işbirliğine gitmelidirler. Küresel çevresel bozulmaya farklı katkılar bakımından, devletler ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklara sahiptir. Gelişmiş ülkeler, toplumlarının küresel çevreye yaptıkları baskılar ve yönettikleri teknolojiler ve finansal kaynaklar açısından sürdürülebilir kalkınmanın Uluslararası takibinde üstlendikleri sorumluluğu kabul etmektedirler.”

Küreselleşen dünya ekonomisinde devletler birbirleriyle ticaret yapmaktadır. Bir firma sadece ilk doğduğu ülkede değil başka ülkelerde de ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Devletlerarası ticari ilişki hızla gelişmektedir. Devletler, firmalar başka coğrafyalarda kalkınma faaliyetinde bulunurken, faaliyette buldukları ülkelerin kanunlarını dikkate almak zorundadırlar. Ülkeler arasında ki ticari ilişki nasıl ki geliştirse, ülkeler arasında ki kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları da geliştirilmelidir. Ülkeler

ve firmalar kalkınma faaliyetlerinde eko sistemin sağlığını, gelecek nesillerin haklarını da mutlaka korumalıdır. Çevresel düzen tüm ülkeler ve firmalar tarafından ortak amaçlarla korunmalıdır.

İlke 8

“Sürdürülebilir kalkınmayı ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesini başarmak için, Devletler sürdürülmeyen üretim ve tüketim örneklerini azaltmalı ve ortadan kaldırmalı ve uygun demografik politikaları teşvik etmelidirler.”

Devletler ve firmalar, kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine başlamadan önce, sürdürülebilir olan üretim tekniklerini ve sürdürülemeyen üretim tekniklerini belirlemelidir. Sürdürülemez olan üretim ve tüketim teknikleri belirlendikten sonra bu alanlarda planlar yapılmalı ve sürdürülebilir kalkınma politikalarına uygun hale getirilmelidir. Bu sayede tüm insanların refah seviyesinde yükselme olacaktır.

İlke 9

“Devletler bilimsel ve teknolojik bilgi değişimleri yoluyla ve teknolojilerin geliştirilmesi, adaptasyonu, yayılması ve transferine yeni ve yenilikçi teknolojileri dahil etmek yoluyla sürdürülebilir kalkınma için içsel kapasite inşasını güçlendirmek için işbirliğine gitmelidirler.”

Kurumsal sürdürülebilirliğin sürekliliğini kendini geliştirmesi ve yenilemesi çok önemlidir. Buda devletlerin ve firmaların AR-GE çalışmalarıyla mümkün olabilir. Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili belirlenen hedefler mutlaka bilimsel gelişmelerle ve teknolojik gelişmelerle entegre edilmelidir.

İlke 10

“Çevresel konular en iyi şekilde ve bağlantılı düzeyde ilgili bütün vatandaşların katılımıyla idare edilebilir. Ulusal düzeyde, her bireyin toplumlarındaki zararlı malzeme ve faaliyetler hakkındaki bilgiyi içeren kamu yetkilileri tarafından düzenlenen çevreyle ilgili bilgiye uygun

erişime ve karar verme süreçlerine katılma fırsatına sahip olmalıdır. Devletler bilgiyi yaygın bir şekilde kullanılabilir hale getirerek kamu farkındalığı ve katılımı cesaretlendirmeli ve kolaylaştırmalıdır. Yargısal ve idari işlemlere etkili erişim, düzeltme ve tazminat dahil olmak üzere, sağlanmalıdır.”

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin temelinde insan olduğunu daha önce belirtmiştik. Firmaları kurumsal sürdürülebilirliğe yönlendiren önemli faktörlerden bir tanesi de marka imajının artması ve toplumsal beklentilerdir. Yani toplumun sürdürülebilir kalkınma konusunda bilinci arttıkça, firmaların ve devletlerin kalkınma faaliyetlerinde çevresel sürdürülebilirliğe önem vermesini talep etmektedir. Bireyler çevresel, sosyal, ekonomik tahribatlarda bulunan firmalara ve devlet politikalarına karşı tepki göstermelidir. Ulusal bilinçle desteklenen kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin başarılı olma olasılığı çok daha yüksektir. Devletler kurumsal sürdürülebilirlik konusunda toplumun bilincini artıracak çalışmalarda bulunmalıdır.

İlke 11

“Devletler etkili çevresel yasamayı kanunla düzenlemelidir. Çevresel standartlar, yönetim hedefleri ve öncelikler onların uygulanacağı çevresel ve kalkınmacı bağlamı yansıtmalıdır. Kimi ülkelerde uygulanan standartlar uygunsuz ve güvence altına alınmamış ekonomik ve sosyal maliyet olarak diğer ülkelere geri dönebilir, özellikle gelişmekte olan ülkelerde.”

Devletler, kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarını tüm firmaların, insanların ve devletin kendi organlarının uyacağı şekilde kanunlarla desteklemelidir.

İlke 12

“Devletler çevresel bozulma sorunlarına daha iyi işaret etmek için bütün ülkelerde ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmaya öncülük edecek destekleyici ve açık bir uluslararası ekonomik sistemi

teşvik etmek için işbirliğine gitmelidirler. Çevresel amaçlar için alınan ticaret politikası önlemleri keyfi veya adaletsiz bir ayırım aracı veya uluslararası ticarete gizli bir sınırlama meydana getirmemelidir. İthalat yapan ülkenin yargı alanı dışında çevresel zorluklarla uğraşmak için tek taraflı eylemlerden kaçınılmalıdır. Sınır ötesi veya küresel çevresel sorunları işaret eden çevresel önlemler mümkün olduğunca uluslararası bir fikir birliğine dayandırılmalıdır.”

Birçok uluslararası kuruluş, devletleri ve firmaları kurumsal sürdürülebilirlik alanına yönlendirmek için faaliyetlerde bulunmaktadır. Devletler çevresel tahribatları önlemek ve çevresel tahribata sebep olan eylemleri ortadan kaldırmak için, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlayabilmek için, sürdürülebilir kalkınma konusunda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşları desteklemelidir. Devletlerin kendi aralarında yaptıkları sürdürülebilir kalkınma anlaşmaları da başka ülkelerin haklarına zarar vermemesi için bu uluslararası kurul tarafından incelenmelidir.

İlke 13

“Devletler kirlilik ve diğer çevresel zararların kurbanları için sorumluluk ve tazminatla ilgili ulusal kanunlar geliştirmelidir. Devletler ayrıca kendi yargı alanlarındaki veya yargı alanlarının ötesindeki kontrolde gerçekleşen faaliyetlerin sebep olduğu çevresel zararın yan etkileri için sorumluluk ve tazminat bakımından daha ileri uluslararası kanunlar geliştirmek için çabuk ve belirlenmiş bir tarzda işbirliğine gitmelidirler.”

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan devletler, tüm insanları kapsayacak şekilde çevresel ve sosyal açıdan zarar gören insanların haklarını korumalıdır. Devletler kurumsal sürdürülebilirliği sadece yönetim, üretim, tüketim, teknoloji alanında düşünmemeli aynı zamanda kanuni olarak da çalışmalar yapmalıdır. Kurumsal sürdürülebilirliğin kanuni yönü devletler tarafından sürekli geliştirilmeli ve tüm insanları kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır. Gerekirse devletler bu konu da uluslararası kuruluşlardan yararlanmalıdır. Çevresel felaketlerde zarar gören insanların zararları tazmin

edilmelidir. Olumsuz dışsallıklara maruz kalan firmaların ve insanların zararları da tazmin edilmelidir. Yani devletler sadece olumsuz dışsallıkları ortadan kaldırmak için değil, olumsuz dışsallıklardan dolayı zarar gören çevrelerinde zararlarını kanuni olarak güvence altına almalıdır.

İlke 14

“Devletler ciddi çevresel bozulmaya sebep olan veya insan sağlığına zararlı olduğu bulunan her faaliyet ve maddeden diğer devletlere geri gönderme ve transferi engellemek veya önüne geçmek için etkili bir şekilde işbirliğine gitmelidirler.”

Küresel ekonominin en büyük sonuçlarından biri devletlerin birbirilerine mal alıp satmasıdır. Bu devletlerarası ithalat- ihracat ilişkilerinde devletlerin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine zarar veren maddelerin alım satımı durdurulmalıdır.

İlke 15

“Çevreyi korumak amacıyla, ihtiyati yaklaşık devletlerin kendi yeterliliklerine göre devletler tarafından geniş bir şekilde uygulanmalıdır. Ciddi ve değiştirilemez zarar tehditleri olması durumunda, tam bilimsel kesinlik eksikliği çevresel bozulmayı engellemek için maliyet etkili önlemleri ertelemek için bir sebep olarak kullanılamaz.”

Kurumsal sürdürülebilirliğin kanunlarla desteklenmesi gerektiğini daha önce belirtmiştik. Bu ilke de devletler belirledikleri kanunları kararlı bir şekilde uygulaması gerektiği belirtilmiştir. Çevresel bozulmalara sebep olan etkenler bilimsel tekniklerle belirlenmelidir ve kanunlar nezdinde gereken yapılmalıdır. Yani kurumsal sürdürülebilirlik konusunda devletler tüm yönleriyle- üretim, tüketim, yönetim, teknolojik, kanuni- mücadele etmelidir.

İlke 16

“Ulusal yetkililer, kirleticinin prensipte kirlenme maliyetini üstlenmesi gerektiği yaklaşımını göz önünde bulundurarak, kamu yararına gereken

saygıyı göstererek ve uluslararası ticaret ve yatırımı bozmadan çevresel maliyetlerin ve ekonomik araçların kullanılmasını içselleştirmeyi teşvik etmek için çaba göstermelidirler.”

Uluslararası kuruluşlar, ülkelerin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde firmalara karşı uluslararası ticareti etkilemeyecek şekilde yaptırımlar uygulamasını istemektedir. Olumsuz çevresel dışsallığa sebep olan bir firma sebep olduğu dışsallığı gidermelidir. Devletler bu konuda yaptırımlar uygulamalıdır ancak bu yaptırımlar uluslararası ticareti etkilememelidir. Olumsuz dışsallığa sebep olabilecek faaliyetler önceden belirlenip, bu konu da çalışmalar yapılarak firmaların üstleneceği çevresel maliyetler azaltılabilir.

İlke 17

“Ulusal bir araç olarak çevresel etki değerlendirmesi çevre üzerinde önemli bir yan etkiye sahip olma olasılığı olan ve yetkili bir ulusal makam kararına konu olan önerilmiş faaliyetler için üstlenilmelidir.”

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında çevresel etki değerlendirme raporları önemli bir araçtır. Uluslararası kuruluşlar ve ülkeler kendi bünyelerinde oluşturdukları komisyonlarla çevresel etki değerlendirme raporlarını etkin hale getirebilirler

İlke 18

“Devletler derhal diğer devletleri, o devletlerin çevresi üzerinde ani zararlı etkiler üretmesi olasılığı bulunan her doğal afetten veya başka acil durumdan haberdar etmelidir. Her çaba bu şekilde üzüntü yaşayan devletlere yardım etmek için uluslararası toplum tarafından gösterilmelidir.”

Günümüzde her devlet farklı gelişmişlik düzeylerine ve farklı teknolojik birikime sahiptir. Gelişmiş olan, gelir seviyesi yüksek olan, gelişmiş teknolojilere sahip olan devletler teknolojileri sayesinde başka ülkelerde olabilecek felaketleri önceden belirleyebilir. Kurumsal sürdürülebilirlik konusunda uluslararası yardımlaşmayı sağlayabilmek ve uluslararası kurumsal sürdürülebilirliği sağlayabilmek için gelişmiş devletler fark ettikleri doğal

afetlerden, çevresel felaketlerden dolayı diğer ülkeleri uyarmalıdır ve yardımcı olmalıdır.

İlke 19

“Devletler önemli bir çevresel ve sınır ötesi yan etkiden etkilenmesi mümkün devletlere öncelikli ve uygun ihbarı sağlamalı ve o devletlere iyi niyetle en erken aşamada danışmalıdır.”

Birbirleriyle sınır komşusu olan devletler veya yapılan faaliyetten dolayı etkilenecek olan tüm devletler ortak diyalog sağlamalı ve gereken önlem ve tedbirler sağduyuyla alınmalıdır.

İlke 20

“Kadınların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için onların tam katılımı gereklidir.”

Dünya üzerinde hala tüm insanların sahip olması gereken haklara sahip olamayan kadınlar ve kız çocukları vardır. Hala okutulmayan, erken yaşta evlendirilen ve şiddete maruz kalan kadınlar vardır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında kadınların haklarının, durumlarının geliştirilmesi çok önemlidir.

İlke 21

“Dünya gençliğinin yaratıcılığı, idealleri ve cesaretleri sürdürülebilir kalkınmayı başarmak ve hepsi için daha iyi bir gelecek sağlamak amacıyla küresel bir ortaklığı ilerletmek için seferber edilmelidir.”

Kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarının devamlılığını sağlayabilmek için her zaman gençler, genç nesiller, kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine dahil edilmelidir. Genç nesillerin enerjisi, yaratıcılıkları ve gelecek nesillerden beklentileri kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine dahil edilmelidir.

İlke 22

“Bilgileri ve geleneksel pratikleri nedeniyle yerli insanlar ve onların toplumları ve diğer yerel toplumların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolleri vardır. devletler onların kimliklerini, kültürlerini ve çıkarlarını kabul etmeli ve gerektiği gibi desteklemelidir ve sürdürülebilir kalkınmayı başarmada onların etkili katkılarını mümkün kılmalıdır.”

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde yerli halkların kültürlerine, haklarına, kaynaklarına sahip çıkmak kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan tüm devletlerin ve firmaların ortak görevidir.

İlke 23

“Baskı, hakimiyet ve işgal altındaki insanların çevresi ve doğal kaynakları korunmalıdır.”

Dünya üzerinde her hangi bir yerde işgal altında olan bir halk varsa, bu halkın hakları, çevresel, sosyal ve ekonomik hakları, sahip oldukları kaynakları diğer devletler tarafından korunmalıdır.

İlke 24

“Savaş, doğası gereği sürdürülebilir kalkınmayı yıkıcı özelliindedir. Devletler bu nedenle silahlı çatışma zamanlarında çevre için koruma sağlayan uluslararası kanunlara saygı duymalı ve gerektiğinde daha ileri geliştirilmesinde işbirliğine gitmelidirler.”

Savaşlar, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili yapılan tüm çalışmaları, tüm gelişmeleri yıkıcı özelliindedir. Toplumsal barışın sağlanması kurumsal sürdürülebilirliğin önemli amaçlarındanıdır. Ancak bir savaş çıktığında tüm devletler uluslararası kuruluşların çevre için geliştirdikleri kurallara saygı duymalıdır ve uymalıdır.

İlke 25

“Barış, kalkınma ve çevresel koruma bağımsız ve ayrılmazdır.”

Uluslararası kuruluşların kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmayla sağlamak istedikleri tüm faydalar tüm insanların çıkarları içindir. Toplumsal barış, çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınma tüm insanların çıkarları içindir ve bağımsızdır.

İlke 26

“Devletler bütün çevresel ihtilaflarını barışçıl şekilde ve Birleşik Milletler Tüzüğü ile uyum içinde uygun yollarla çözmelidirler.”

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunan devletlerin ortak ve benzer amaçları vardır. İki devletin benzer olan politikaları ve çıkarları çatıştığında çözüm için BM tüzüğü kullanılmalıdır.

İlke 27

“Devletler ve insanlar iyi niyetle ve ortaklık ruhuyla bu bildirmede belirtilen ilkelerin yerine getirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınma alanındaki uluslararası kanunların daha ileri geliştirilmesinde işbirliğine gitmelidirler.”

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma tek bir devletin çabasıyla gerçekleştirilebilecek bir olgu değildir. Tüm devletler ortak ve benzer faaliyetler yürütmesi gerekmektedir. Çünkü dünya üzerinde sınırlı olan kaynaklar tüm insanlığa aittir. Hava, su, toprak gibi kaynaklar tüm insanların ortak mallarıdır. Doğal kaynakların hızla tükenmesi, hava, su ve toprakta oluşabilecek kirlilikler tüm insanları etkileyecektir. Bu nedenle kurumsal sürdürülebilirlik konusunda tüm devletler ortak çalışmalar yapmalıdır. Bu bildiri gibi benzer uluslararası kuruluşların oluşturdukları bildiriler takip edilmeli, desteklenmeli ve sürekli geliştirilmelidir.

2.7.Gündem 21

Birleşmiş Milletler Çevre Ve Kalkınma Konferansı sonrasında yayımlanan Gündem 21 Belgesi, 1990-2000’li yıllar arasında devletlerin, şirketlerin kalkınma faaliyetleri sırasında oluşabilecek çevre ve kalkınma sorunlarıyla mücadele edilmesi ve Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uyumun sağlanabilmesi için çeşitli kurallar ortaya koymuştur.

Uluslararası arena da ve devletlerin ülkelerin de artan yoksulluğa, toplumsal eşitsizliğe ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin oluşturduğu eşitsizliğe, açlık, hastalıklar ve cehalete, özellikle de ekosistemde meydana gelen kötüleşmeye Gündem 21 ’de dikkat çekilmiştir. Mücadele yöntemi olarak da temel gereksinimlerin karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, ekosistemlerin daha iyi korunmasını ve daha iyi yönetimini ve daha güvenli bir geleceği sağlayacak küresel ortaklık kavramı gündeme getirilmiştir (Emrealp, 2005:16).

Gündem 21, dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci Kısımda sosyal ve ekonomik boyutlar başlığı altında, gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma için uluslararası işbirliği, yoksullukla mücadele, insan sağlığının korunması, karar alma sürecinde çevre ve kalkınmanın bütünleştirilmesi gibi konular işlenmiştir (Emrealp, 2005:17).

İkinci Kısımda, kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi başlığı altında; atmosferin korunması, ormansızlaşma, çölleşme, kuraklık, sürdürülebilir tarım, biyolojik çeşitliliğin korunması, her türlü atıkla mücadele gibi konular işlenmiştir (Emrealp, 2005:17).

Üçüncü Kısımda, temel grupların rollerinin geliştirilmesi başlığı altında; sürdürülebilir kalkınma sürecinde kadınlar, çocuklar ve gençler için küresel eylem planları, yerli halkların, toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının, işçi ve işveren kuruluşlarının rollerinin belirlenmesi ve güçlendirilmesi konuları açıklanmıştır (Emrealp, 2005:17).

Dördüncü Kısımda, uygulama araçları başlığı altında; mali kaynaklar, sürdürülebilir kalkınmada bilim, eğitim ve öğretim teknikleri, uluslararası kurumsal düzenlemeler ve hukuki araçlar gibi başlıklar detaylandırılmıştır (Emrealp, 2005:17).

2.8. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1992 Birleşmiş Milletler ve Kalkınma Konferansı sonrasında yayımlanmış ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir.

“Sözleşmenin temel amacı, karbondioksit ve diğer sera gazı emisyonlarının azaltılması, atmosferdeki sera gazı birikimlerini iklim sistemi üzerinde tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutulması, az gelişmiş ülkeler de bu yönde kaynak ve teknoloji transferi sağlamalıdır.” (Aksu, 2011:15).

2.9. 1997 Kyoto Protokolü

1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde düzenlenen protokolde, daha önce Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin bir bağlayıcılığı olmadığı için, sadece teşvik edici bir sözleşme olduğu için, Kyoto'da düzenlenen protokolün zorlayıcı yaptırımlar içermesi sağlanmış ve imzaya açılmıştır.

Kyoto Protokolünün ana amacı, atmosferde bulunan sera gazı miktarının ekolojik düzene ve iklime olumsuzluk yaratmayacak şekilde azaltılarak dengede kalmasını sağlamaktır.

Kyoto Protokolünün yürürlüğe girebilmesi için 2 tane şart getirilmiştir. Bunlar :

- En az 55 ülke, protokolü uygulayacağına dair taahhütte bulunması gerekmektedir. Yani en az 55 ülkenin protokolü imzalaması gerekmektedir.
- Protokolü imzalayan devletlerin emisyonlarının, dünya toplam emisyonunun %55ni oluşturması gerekmektedir.

1997 de Kyoto'da oluşturulan, 1998 de Fas'ta imzaya açılan protokol, konulan şartlardan dolayı ancak 2005 yılında Rusya'nın protokolü imzalamasıyla yürürlüğe girmiştir (Aksu, 2011:16).

“Kyoto Protokolüne taraf olan ülkeler ilk olarak 2008-2012 yılları arasında sözleşmede belirlenen insan kaynaklı altı önemli sera gazının emisyonlarını 1990 yılını temel alarak ortalama %5 dolayında azaltmayı taahhüt etmiştir.” (Doğan ve Tüzer, 2011:164).

Kyoto Protokolüne taraf olan ülkeler farklı gruplara ayrılmıştır. Ek-I ve Ek- II ülkeleri olarak ayrılan grupta Ek-I ve Ek-II ülkelerinin farklı sorumlulukları vardır. Ayrıca Ek-A ve Ek-B listesi de protokolde yayımlanmış ve detaylandırılmıştır.

“Protokole taraf olan ülkeler arasında Ek-I ülkeleri olarak nitelendirilenler, belirlenen altı önemli sera gazlarının emisyonlarını azaltmayı taahhüt etmişlerdir.” (Doğan ve Tüzer, 2011:165).

“Gelişmiş ülkeleri kapsayan EK-II ülkeleri de kendi sera gazlarını azaltmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin sera gazı azaltışlarının gerçekleştirilebilmesi için gerekli mali ve teknolojik yardımları yapmayı da kabul etmişlerdir” (Doğan ve Tüzer, 2011:166).

Kyoto Protokolü Ek-A listesinde dünya genelinde emisyonu azaltılmaya çalışılan sera gazlarının listesi ve bu sera gazlarının oluşumuna sebep olan kaynaklar/sektörler verilmiştir. Bu listede yer alan sera gazlarının küresel ısınmaya yol açtığı düşünülmektedir.

Ek-B listesinde, Ek-I ülkelerinin 2008-2012 yılları arasında, Ek-A listesinde belirlenen altı önemli sera gazlarının azaltım oranları verilmiştir.

Türkiye hem Ek-I hem de OECD üyesi olduğu için Ek-II listesinde yer almıştır. Ancak Türkiye bu duruma itiraz etmiştir. Teknoloji transferi ve mali yardım yapmayı kabul etmeyen Türkiye'nin itirazı üzerine 7. Taraflar Konferansında Türkiye Ek-II listesinden çıkarılmıştır (Doğan ve Tüzer, 2011:166).

Protokole taraf olan ülkeler protokolle taahhütte buldukları sera gazı emisyonlarını azaltmalarına yardımcı olmak için piyasa odaklı mekanizmalar oluşturulmuştur. Bu mekanizmalar, emisyon ticareti, temiz kalkınma mekanizması ve beraber uygulamadır (Doğan ve Tüzer, 2011:172).

“Taraflar Konferansı, özellikle salım ticaretine ilişkin doğrulama, raporlama ve hesap verilebilirlik için, ilgili prensipleri, yöntemleri, kuralları ve rehber ilkeleri belirleyecektir. Ek-B'de yer alan Taraflar, 3. maddedeki taahhütlerini yerine getirmek amacıyla salım ticaretine katılabilirler. Böyle bir ticaret, 3. maddedeki sayısallaştırılmış salım sınırlandırma ve azaltım taahhütlerini karşılamak amacıyla yönelik ülke içi eylemleri tamamlayıcı olacaktır.” (BM, 1998:46).

Bu maddeye göre emisyon sınırlaması ya da azaltımı için taahhütte bulunan ülkeler, hedefledikleri orandan daha fazla emisyon azaltımı sağladığında, oluşan farkı başka bir ülkeye satabilir. Aynı şekilde hedeflediği emisyon azaltımını gerçekleştiremeyen bir ülke, başka bir ülkeden emisyon alımı yapabilir. Yani Kyoto Protokolü 17. maddeyle devletler emisyon ticareti yapabilirler.

“Temiz kalkınma mekanizmasının amacı, Ek-I' de yer almayan Taraflara, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek ve Sözleşme'nin nihai amacına katkıda bulunmak üzere destek sağlamak ve Ek-I 'de yer alan Tarafların 3. maddedeki sayısallaştırılmış salım sınırlandırma ve azaltım taahhütlerini yerine getirmelerine yardım etmektir.” (BM, 1998:41).

Kyoto Protokolü'nün geliştirmekte olan ülkeler için tasarladığı temiz kalkınma mekanizması ile, gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilmesi maliyetli olabilecek emisyon azaltım projelerinin, emisyon azaltım konusunda taahhütte bulunmamış geliştirmekte olan bir ülkede yapılması amaçlanmıştır.

2.10. 2000 OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri

Küreselleşmiş dünya ekonomisinde birden fazla ülkede ticari faaliyette bulunan çok uluslu işletmeler, faaliyette buldukları ülkelerde ekonomik, toplumsal ve çevresel konularda gelişme sağlanmasına katkıda buldukları

için ve ülkelerin kalkınma faaliyetlerine yardımcı oldukları için, ülke ekonomilerinde önemli yer tutmaktadırlar.

OECD *Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri*, birden fazla ülkede faaliyette bulunan çok uluslu işletmelere, istihdam, işçi-işveren ilişkileri, çevre, rüşvetle mücadele, tüketici çıkarları, bilim ve teknoloji, rekabet, vergilendirme gibi konularda OECD'nin genel ilkelerinin de içinde olduğu ve devletler tarafından tavsiye niteliğinde olan ilkelerini yayımlamıştır.

Bu ilkeler çok uluslu işletmelerin faaliyetlerinin devlet politikalarıyla uyumlu olmasını sağlamayı, işletmeler ile faaliyette buldukları toplumların karşılıklı güven ilişkilerini geliştirmeyi, sürdürülebilir kalkınmaya çok uluslu işletmelerin katkısını artırmayı amaçlamaktadır (OECD, 2003. <https://www.oecd.org/corporate/mne/38111419.pdf>. Erişim Tarihi: 18.01.2017).

OECD yayınladığı genel ilkelerde, genel politikalar başlığı altında, işletmelerin faaliyette buldukları ülkeler de; sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmalı, faaliyetlerde buldukları ülkeler de insan haklarına saygı duymalı, yerel halklarla iyi ilişkiler kurmalı, yerel halkların toplumsal gelişimine katkıda bulunmalı ve yarattığı yeni iş olanaklarında yerel halklardan yararlanmalıdır. Çevre, sağlık, vergi ve mali teşvikler gibi konularda faaliyette buldukları ülkelerin yasal düzenlemelerine uygun hareket etmelidirler (OECD, 2003. <https://www.oecd.org/corporate/mne/38111419.pdf>. Erişim Tarihi: 18.01.2017).

2.11. 2000 Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri

2000 yılının eylül ayında Birleşmiş Milletler New York da *Binyıl Kalkınma Hedeflerini* kabul etmiştir. 192 ülkenin katıldığı konferansta Birleşmiş Milletler 8 ana hedef belirlemiştir. 2015 yılına kadar bu 8 hedefin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Belirlenen bu 8 hedefe “ insanlığı açlık, yoksulluk, hastalık ve ayrımcılıktan kurtarmak, barış, huzur, adaleti ve refah içinde bir dünya düzeni

kurmak için zaman kısıtlaması da içeren bir dizi taahhütte bulunmuşlardır.”
(Aksu , 2011:18).

Binyıl kalkınma hedefleri 8 ana amaç,18 hedeften oluşmaktadır. Bu belirlenen amaç ve hedeflere ne ölçüde uyulduğuyla ilgili göstergeler belirlenmiştir (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,2010:9).

Amaç 1:

Mutlak yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak.

Amaç 2:

Herkesin temel eğitimi almasını sağlamak

Amaç 3:

Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek.

Amaç 4:

Çocuk Ölümlerini Azaltmak.

Amaç 5:

Anne Sağlığını İyileştirmek.

Amaç 6:

HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıklarla Mücadele Etmek.

Amaç 7:

Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması

Amaç 8:

Kalkınma İçin Küresel Ortaklıklar Geliştirmek.

Belirlenen bu 8 amaç için 18 tane de hedef belirlenmiştir. BM Binyıl Kalkınma hedeflerin 'de dünya genelinde açlık ve yoksullukla mücadele etmek, kız ve erkeklerin temel eğitime ulaşmasını sağlamak, eğitimde cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak, anne sağlığını artırmak ve çocuk ölümlerini ortadan kaldırmak, AIDS'in ortadan kaldırılması ve yayılmasının engellenmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ülke ekonomilerine ve yönetimlerine entegre edilmesi gibi hedefler belirlemiştir. BM, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar bu belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığıyla ilgili istatistiki çalışmalar yapmaktadırlar.

“Yapılan istatistiki çalışmalar sonucunda 1990'lı yıllarda gelişmekte olan ülkeler de %47 olan aşırı yoksul oranı, 2015 yılında %14'e düşmüştür. 2000 yılında 100 milyon olan okulsuz çocuk sayısı, 2015 yılında 57 milyona düşürülmüştür. 2000 yılında 12.7 milyon olan beş yaşından küçük çocukların ölüm sayısı 2015 yılında 6 milyona düşmüştür. Kızamık aşılı çocuk oranı 2000 yılında % 73 oranından 2015 yılında %84'e yükselmiştir. Sağlıklı su kaynağına kavuşan insan sayısı ise 1990 yılında 3.5 milyon rakamından 2015 yılında 4.2 milyona yükselmiştir.” (Eşkinat,2015:273).

Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerine çözüm bulabilmek için, sorunları giderebilmek için ve bu amaçlarla ilgili politikalar geliştirebilmek için doğru verilere ulaşmak önemlidir. Kaliteli ve doğru veriye ulaşırsa teşhis daha iyi koyulur ve çözüm politikası daha düzgün belirlenir. Doğru verilere ulaşmak için her ülkenin kendi istatistik kurumuna yatırımlar yaparak geliştirmesi önemlidir.

2.12. 2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

2002 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Johannesburg'ta *Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi* gerçekleştirilmiştir. 104 devlet, sivil toplum kuruluşları, medya temsilcileri, resmi heyetlerden oluşan 20.000 den fazla kişi zirveye katılmıştır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:1).

Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonucunda iki temel belge ortaya çıkmıştır. Bunlar: uygulama planı ve siyasi bildiridir.

Uygulama planında yenilenebilir enerji, kimyasallar, doğal kaynaklar, iklim gibi konuların bakanlar düzeyinde görüşülmesiyle, 4 Eylül 2002 yılında genel kurulda kabul edilmiştir (Ağca, s.4).

Uygulama Planında yoksullukla mücadele konusunda, dünyanın karşı karşıya kaldığı en büyük görevin, özellikle gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir kalkınmanın olmazsa olmazlarından birinin yoksullukla mücadele olduğu belirtilmiştir. Bu konuda her ülkenin üzerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Ülkeler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde alınan kararlara, Birleşmiş Milletlerin diğer konferanslarına, Gündem 21'de alınan kararlara göre sürdürülebilir kalkınma ve yoksullukla mücadele konusunda politikalar geliştirmeli ve kararlılıkla uygulamalıdır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:8).

Uygulama Planında sürdürülemez nitelikteki tüketim ve üretim kalıplarının değiştirilmesi başlığı altında, sürdürülebilir kalkınmanın tüm dünyada gerçekleştirilebilmesi için devletler, şirketler, üretim faaliyetinde bulunan herkesin üretim kalıplarını sürdürülebilir üretim tekniklerine göre değiştirmelidir. Aynı zamanda tüm toplum sürdürülebilir tüketim kalıplarını benimsemelidir. Devletler de sürdürülebilir nitelikte ki tüketim ve üretim kalıplarının geliştirilmesi için politikalar üretmelidir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:16).

Uygulama planında ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak temelini korunması ve yönetilmesi konusunda, doğal kaynakların, ekosistemin sürdürülebilir kalkınma açısından vazgeçilmez olduğuna değinilmiştir. Mevcut kalkınma anlayışlarının doğal kaynaklara ve ekosisteme zarar verdiği, bu zararlı kalkınma anlayışının doğal kaynaklara ve ekosisteme zarar vermeyen sürdürülebilir kalkınma anlayışına dönüştürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Devletlerin, ekosistemleri ve doğal kaynakları koruyacak, toprak, su ve yaşam ortamlarını iyileştirecek üretim tekniklerini geliştirmesi gerektiği ve bu konuda geliştirdiği politikaları ulusal ve bölgesel çapta uygulaması gerektiği belirtilmiştir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:28).

Uygulama Planında sürdürülebilir kalkınma ve küreselleşen dünya başlığı altında, Birleşmiş Milletler küreselleşmenin ticaret, yatırımlar, teknolojiye yaptığı önemli katkılar, ekonomileri büyütmesi gibi katkılarını kabul etmiş, fakat küreselleşmenin yarattığı mali krizler, güvensizlik, yoksulluk, gelir dağılımında adaletsizlik ve toplumsal adaletsizlik yaratmasını da dikkate almıştır. Küreselleşmenin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla entegre edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda ülkeler ulusal ve uluslararası çapta küreselleşmenin olumsuz etkilerini minimuma indirecek, küreselleşmeyle sürdürülebilir kalkınmayı entegre edecek politikalar geliştirmelidir denilmiştir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:52).

Uygulama Planında sağlık ve sürdürülebilir kalkınma başlığı altında, ülkelerin ulusal çapta sağlık sistemlerinin, etkin, maliyet açısından toplumun rahatça erişebileceği, hastalıkların önlenmesi, kontrol altına alınması, çevre kirliliğinin ve bozulan ekolojik düzenin sebep olduğu tehlikelerin azaltılması gerektiğine, sağlık sistemlerinin sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla entegre edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:56).

Uygulama Planının diğer başlıkları:

- Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletlerinde Sürdürülebilir Kalkınma
- Afrika İçin Sürdürülebilir Kalkınma
- Diğer Bölgesel Girişimler
- Uygulama Araçları
- Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kurumsal Çerçeve

“Zirvenin önemli bir diğer çıktısı siyasi bildiridir. Afrika Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı Zuma'nın Avrupa Birliği, JUSCANZ, G-77, ve Çin, Avrupa Birliğine aday olan ülkelerin oluşturduğu merkez grubuyla yaptığı görüşmeler sonucu özlü hale getirilerek, 4 Eylül 2002 tarihinde genel kurulda kabul edilmiştir.” (Ağca, s.7).

2.13. 2012 Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

20-20 Haziran 2012 yılında Brezilyanın Rio De Janeiro kentinde gerçekleştirilen “*Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*”, 1972 Stockholm Konferansının 40. yılı, 1992 Birleşmiş Milletler Rio Çevre ve Kalkınma Konferansının 20. yılı, 2002 Sürdürülebilir Dünya Kalkınma Zirvesinin 10. Yılı olduğu için ayrı bir önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler 1972 yılında başlattığı ve 1992, 2002, 2012 yılında devam ettirdiği konferanslarla, devletlerin ve firmaların uygulanabilir politikalarla “Yeşil Ekonomi ’ye” geçişini amaçlamıştır. 2012 sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi de bu amaçla hedefler belirlemiştir.

2012 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinin belirlediği hedefler:

- “Sürdürülebilir kalkınma konusundaki politik kararlığa yeniden vurgu yapılması”.
- “Sürdürülebilir kalkınma konusunda bugüne kadar gerçekleştirilen başlıca zirvelerin çıktıları konusunda ki gelişmelerin ve eksiklerin ortaya konması”.
- “Yeni ve yükselen tehdit ve fırsatların tarif edilmesidir” (www.enver.org.tr/tr/icerik/rio-hakkinda/47, Erişim Tarihi: 22.02.2017).

Devletlerin, firmaların, sivil toplum kuruluşlarının, medya temsilcilerinin, üst düzey temsilcilerin vb. katıldığı konferansta 40.000 den fazla katılımcı olmuştur. Konferans sonrası tüm katılımcıların katıldığı ortak bir vizyon belirlenmiştir. Belirlenen bu ortak vizyonda katılımcılar, dünya için, şimdi ki ve gelecekte nesiller için, ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan sürdürülebilir kalkınma taahhütlerini yinelemişlerdir (Sürdürülebilir Kalkınma Türkiye, 2012:1).

Konferansın çıktısında, “*Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Bağlamında Yeşil Ekonomi*” başlığı altında aslında Birleşmiş Milletlerin yaptığı konferanslarda ki ana amacı belirtilmiştir.

Katılımcılar, belirlenen bu amaç için yeşil ekonomiyi en önemli araç olarak görmüşlerdir. Yoksullukla mücadelenin yanı sıra, ekonomik büyüme sağlanırken, refah seviyesi artırılırken, istihdam olanakları geliştirilirken yani ülkeler kalkınma faaliyetlerinde bulunurken, ekosistemlerin sağlıklı işleyişinin devamlılığının sağlanması gerektiğine de vurgu yapmışlardır (Sürdürülebilir Kalkınma Türkiye, 2012:15).

Birleşmiş Milletler tarafından uygulanması teşvik edilen yeşil ekonomi politikalarının, uluslararası hukuka uygun olması, her ülkenin kendi imkan ve kaynaklarına göre belirlediği sürdürülebilir kalkınma politikalarına saygı göstermesi, oluşturulan yeşil ekonominin tüm toplumu içine alarak oluşturulması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Sürdürülebilir Kalkınma Türkiye, 2012:15).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal çerçevesi de belirtilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal çerçevesi başlığı altında sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları güçlendirilmeli ve devletler, şirketler yaptıkları faaliyetlerde bu belirlenen boyutları birbiriyle entegre edecek, uyum içinde çalışmasını sağlayacak politikalar geliştirmelidir denilmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Türkiye, 2012:21).

Birleşmiş Milletler 2012 yılında yapılan Rio+20 zirvesinde devletlerin, firmaların, toplumların sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomiye geçiş için, belirlenen hedefler için, uygulama çerçevesini ve uygulama yöntemlerini de belirlemiştir.

2.14. 2015 Paris Antlaşması (Cop 21)

30 Kasım – 11 Aralık 2015 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler tarafından, *Birleşmiş Milletler Paris İklim Değişikliği* konferansı gerçekleştirilmiştir.

Konferansın amacı küresel ısınmanın 2 santigrat dereceyi geçmemesi için sera gazı salışlarının sınırlandırılması, fosil yakıt rezervlerinin üçte ikisinin yer altında bırakılması, yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi ve kullanımının artırılmasıdır (Cengiz, 2015:5).

196 ülkenin katılıp onayladığı Paris Konferansında ülkeler 2100 yılına kadar küresel sıcaklık artışını 2 santigrat derecenin altına düşürmek için çaba sarf edecek, tüm ülkeler sera gazlarının emisyonlarının azaltılması için oluşturdukları politikaları beş yılda bir gözden geçirecektir. Gelişmekte olan ülkeler, Paris Antlaşmasında hedeflenen amaçlara ulaşmak için yılda en az 100 Milyar dolar harcama yapacaktır (Kadıköy Belediyesi Akademi, 2016:33).

Konferansta katılımcılar için, hedeflenen ulusal katkılar, anlaşmayı kararlı kılabilecek maddeler, 2020 öncesi için daha etkin tedbirler, taraf olmayan paydaşlar, idare ve bütçe konuları gibi başlıklar altında hedefler ve uygulama planları belirlenmiştir (Ekoloji Kolektif Derneği, 2016:9).

Paris konferansı kapsamında tarafların imzaladığı önemli maddelerden bir tanesi; Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen hedeflere ulaşmak, küresel iklim değişikliğiyle, yoksullukla mücadele etmek, sürdürülebilir kalkınma çabalarını artırmak, iklim direncini ve yapılan her türlü üretimde sera gazı emisyonlarını azaltmak, iklim yönünden dirençli büyümeyi desteklemektir (Ekoloji Kolektif Derneği, 2016:19).

Taraflar iklim değişikliğiyle mücadele ve sera gazı emisyonlarının azaltımı konusunda teknoloji geliştirici ve transfer edici politikalar geliştirmelidir. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere belirlenen hedefler doğrultusunda mali kaynaklar temin etmelidir (Ekoloji Kolektif Derneği, 2016:22)

Taraflar, Birleşmiş Milletler Paris Konferansında belirlenen hedefler için toplumun tüm kesimlerini bilgilendirici, iklim değişikliği konusunda toplumsal bilinci artırıcı, üreticilerin ekolojik düzenle uyumlu üretim politikaları benimsemeleri için çalışmalar yürütmelidir (Ekoloji Kolektif Derneği, 2016:22).

2.15. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri

Türkiye Cumhuriyeti de BM, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların yaptıkları sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarına kayıtsız kalmamıştır. Tüm dünya devletleri gibi gelişmeleri yakından takip etmiştir. Ve önemli çevre sözleşmelerine imza atarak belirli taahhütlerde bulunmuştur. Aşağıda Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu bazı çevre sözleşmeleri sıralanmıştır.

<http://izindenetim.cevreorman.gov.tr/izin/AnaSayfa/birimler/uluslarasiKuruluslar/uluslararasiSozlesmeProtokolAnls/TurkiyeninTarafOlduguCevreSozlesmeler.aspx?sflang=tr>, Erişim Tarihi: 21.08.2017);
<http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=265>, Erişim Tarihi: 21.08.2017).

- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (1)
- Bern Sözleşmesi (1)
- Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (1)
- Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1)
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1)
- Denizde Kara Kaynaklı Kirliliğin Önlenmesi Sözleşmesi (1)
- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine Ait Sözleşme (1)
- Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme (1)
- Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi (1)
- Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (1)
- CITES Sözleşmesi (1)
- Ozon Tabakasının korunmasına Dair Sözleşme (1)
- Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1)
- Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukuki Sorumluluğu ile İlgili Uluslararası Sözleşme (1)
- Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme (1)

- Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi (1)
- Kyoto Protokolü (2)
- Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi
- Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi

3. BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBLİRLİĞİN SAĞLANMASINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR MUHASEBENİN ROLÜ

3.1. Sürdürülebilir Muhasebe

3.1.1. Tanım

Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmaların faaliyetleri sırasında sebep oldukları çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini ve kurumsal sürdürülebilirliğin 3 boyutunun birbirleriyle olan etkileşimini kaydeden, analiz eden, sınıflandıran ve raporlayan muhasebe alt birimine sürdürülebilir muhasebe denir (Schaltegger ve Burrit, 2010;377).

Firmaların sürdürülebilir kalkınma politikalarında başarılı olabilmeleri için veya kurumsal sürdürülebilirlik politikaları geliştirebilmeleri için öncelikle sürdürülebilir muhasebenin firma yöneticilerine kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal, çevresel ve ekonomik yönleriyle ilgili bilgi sunması gerekmektedir. Sürdürülebilir muhasebenin sunduğu bu bilgiler ışığında firma yöneticileri, devletler, uluslararası kuruluşlar kurumsal sürdürülebilirlik politikaları geliştirebilir veya mevcut politikalarına yön verebilirler.

“Sürdürülebilir muhasebe sisteminin temel işlevi, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performansı ile ilgili toplanacak verileri belirlemek, toplanan verileri değerlendirmek ve değerlendirme sonrasında ise işletmeye geri dönüşünü sağlamak olduğu söylenebilir.” (Tüm,2014:68).

Geleneksel muhasebe sistemlerinden, çevre muhasebesinden, üç boyutlu muhasebe sistemlerinden farklı olarak sürdürülebilir muhasebe, sosyal sürdürülebilirlik, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlikle ilgili entegre bir şekilde veri toplayan, analiz eden ve raporlayan bir muhasebe sistemidir.

“Sürdürülebilirlik muhasebesi, tanımlanmış bir ekonomik sistemin (işletme, üretim tesisi vb.); ilk olarak çevresel ve sosyal faktörlerin sebep olduğu finansal etkilerini, ikinci olarak da ekolojik ve sosyal etkilerini, belki de

en önemlisi sürdürülebilirliğin üç boyutunu oluşturan sosyal, çevresel ve ekonomik konular arasındaki etkileşimler ve ilişkilerini kaydetmek, analiz etmek ve raporlamak üzere işletmenin faaliyetleri, metotları ve sistemlerini ele alan muhasebe alt dalı olarak tanımlanmaktadır.” (Altınay,2016:60).

Geleneksel muhasebe sistemlerinden farklı olarak sürdürülebilir muhasebe sistemi firmaların ve devletlerin kurumsal sürdürülebilirlik politikalarına yön vermelidir. Geliştirilen kurumsal sürdürülebilirlik politikalarının ne durumda olduğunu, firma tarafından doğru ve etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmelidir. Firmaların tüm paydaşlarıyla, müşterileriyle, hisse sahipleriyle, alt tedarikçileriyle, firma üretiminden etkilenen ve faydalanan tüm kesimlerle etkin, verimli, şeffaf ve doğru bir şekilde iletişimini sağlayabilmek sürdürülebilir muhasebenin temel görevidir.

3.1.2. Terim

“Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak; çeşitlilik ve üretkenliğin devamlılığı sağlanırken, daimi olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanır.” (<http://www.bilgiustam.com/surdurulebilirlik-nedir/>, Erişim Tarihi: 31.10.2017). İngilizcesi sustainability olan kavramın TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde henüz bir karşılığı bulunmamaktadır.

Muhasebe terimi, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde *“hesaplaşma, hesap görme”* olarak tanımlanmıştır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5529903f4b70.77538056, Erişim Tarihi: 01.09.2017).

İngilizce karşılığı accounting olan muhasebe kavramını İSMMMO, *“işletmedeki mali karakterdeki olayları sistemli bir şekilde kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve elde edilen bilgilerin analizini ve yorumunu yapan bir bilgi sistemi”* olarak tanımlamıştır (<https://www.ismmmo.org.tr>, Erişim Tarihi: 01.09.2017).

Firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesi olarak adlandırabileceğimiz sürdürülebilir muhasebe

literatürde yeşil muhasebe olarak da adlandırılmaktadır. İngilizce karşılığı ‘sustainable accounting’ dir.

3.1.3. Sürdürülebilir Muhasebe Temel Kavramları

3.1.3.1.Sosyal Sorumluluk Kavramı

İSMMMÖ sosyal sorumluluk kavramını: “*Muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde ve mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında; belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder.*” olarak tanımlamıştır (<https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/I-Muhasebenin-Temel-Kavramlari---4003>, Erişim Tarihi: 02.09.2017). Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunan firmalar, muhasebe organizasyonlarında sürdürülebilir politikalar yürütmelidir. Kurumsal sürdürülebilirliğin başarılı olabilmesi için sürdürülebilir muhasebe politikaları mutlaka firmanın muhasebe organizasyonlarına entegre edilmelidir.

Sürdürülebilir muhasebe politikalarında firmalar muhasebe organizasyonlarında belli kişi veya grupların çıkarlarını değil tüm toplumun çıkarlarını gözetmelidir. Muhasebe bilgisi tüm toplumun çıkarları gözetilerek oluşturulmalı, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe faaliyetlerinde de devletlere ve firmalara sorunların çözümünde sürdürülebilir politikalar geliştirilmesinde yardımcı olmalıdır.

3.1.3.2. Kişilik Kavramı

Firmalar, sahiplerinden ve yöneticilerinden ayrı, faaliyette buldukları sektörlerde tüm toplumun ortak çıkarlarını savunan bir kişiliğe sahiptir. Sürdürülebilir muhasebe politikalarının başarılı olabilmesi için firma kişilik kavramını toplum çıkarlarıyla özdeşleştirmeli ve bu doğrultuda politikalar geliştirmelidir.

3.1.3.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

“İşletme ancak evren var olduğu sürece vardır. Dolayısıyla işletme kendi varlığını sürdürülebilmek için aynı zamanda evrenin varlığını tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınmalıdır. Çevresel varlıkların hesapsız bir şekilde aşırı kullanımı, çevrenin kirletilmesi ve diğer çevresel zararlar evrenin sonunu hazırlamayı çabuklaştıran davranışlardır.” (Kırlıoğlu ve Can, 1998:47).

“Türkiye'deki şirketlerin ortalama ömrü 25 yıl. % 30'u ikinci kuşağa, %12'si üçüncü kuşağa geçebiliyor. Dördüncü kuşağa geçebilenlerin oranı %3'te kalıyor.” (Sönmez, 2017). Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe politikalarının devamlılığı için işletmelerin sürekliliği önemlidir. İkinci veya üçüncü kuşağa kalmadan iflas eden, kapanan firmaların piyasada ki boşluklarını doldurabilmek için yeni firmalar açılmaktadır. Yeni açılan firmalar kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine sıfırdan başlamaktadır. Buda sürdürülebilirlik çalışmalarında olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Üçüncü hatta dördüncü kuşağa kalabilen firmalar yıllardır yaptıkları planlar ve biriktirdikleri sermaye ile sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinde hem daha fazla sermaye hem de daha fazla zaman ayırabiliyorken yeni kurulan firmalar sürdürülebilirlik çalışmalarını biraz daha geri plana atmaktadır.

Sürdürülebilir bir iktisadi hayat için, firmayla ilişki içinde olan paydaşları, devlet ve tüm çalışanları için firmaların iktisadi faaliyetleri sürekli olmalıdır (Tepegöz Ve Türedi, 2015:44).

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde doğada bulunan kaynakların sınırlı miktarda olduğu ve bu kaynakların kullanımında gelecek nesillerinde ihtiyaçlarının düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştik. Sürdürülebilir muhasebe politikaları içinde firmaların sürekliliği önemlidir.

Kaynak kullanımında firmaların ve devletlerin yaptıkları planlar ve organizasyonların sürekliliği firmaların sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir. Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe politikalarının devamlılığı içinde firma sürekliliği önemlidir.

3.1.3.4. Parayla Ölçülme Kavramı

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunan firmaların, sürdürülebilir kalkınma politikaları gereği yaptıkları, atıkların muhasebeleştirilmesi, dışsallıkların muhasebeleştirilmesi, doğaya salınan zehirli gazlardan dolayı oluşan zararların muhasebeleştirilmesi gibi sürdürülebilir muhasebe çalışmaları mutlaka para ile ölçülmeli ve somut bilgiler olmalıdır.

3.1.3.5. Maliyet Esası Kavramı

Sürdürülebilir muhasebe çalışmalarında parayla ölçülme kavramında belirtilen, atıkların, dışsallıkların, yapılan kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarının muhasebeleştirilmesinde, ayrıca çevresel sürdürülebilirlik dışında firmaların sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik çalışmalarında da parayla ifade edilen değerler maliyetleriyle muhasebeleştirilmelidir.

3.1.3.6. Tarafsızlık, Belgelendirme Kavramı İle Tutarlılık Kavramı

Kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarında devletlerin istatistik kurumlarının, kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine yön verme, mevcut durumu en doğru şekilde gösterme, eksikliklerin ortaya konulup çözümlerin üretilmesinde çok önemli bir rolü vardır. Aynı şekilde tarafsız ve belgelere dayanan, doğru ve tüm kesimlerin ortak paydası için tarafsız bir şekilde tutulan muhasebe kayıtlarında kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin eksikliklerini görme, mevcut politikalara yön verme gibi bir rolü vardır. İstatistiki çalışmalar ve tarafsız, belgeli muhasebe kayıtları kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarının yardımcı faktörleridir.

Mevcut istatistiki bilgiler ve muhasebe kayıtlarından oluşturulan raporlarla, devletlerin ve firmaların kendi politikaları doğrultusunda belirledikleri kurumsal sürdürülebilirlik planları, hedefleri, muhasebenin tutarlılık kavramı gereği de süreklilik göstermelidir. Belirlenen kısa dönem ve uzun dönem planlar kararlılıkla uygulanmalıdır. Dönem dönem planlar, programlar değiştirilmemelidir.

3.1.3.7. Tam Açıklama ve Önemlilik Kavramı

Uluslararası kuruluşlar, devletler, firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerini takip etmek, süreç hakkında bilgi almak isteyebilirler. Tam açıklama kavramı, tarafsız ve belgeli bir şekilde tutulan muhasebe kayıtlarını, ve bu muhasebe kayıtları yardımıyla oluşturulmuş tutarlı politikalar hakkında isteyen herkese karşı bilgi verilmesini savunur.

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri doğrultusunda doğaya salınan en ufak bir atığın dahi muhasebeleştirilmesi gerekir. Veya sürdürülebilirlik faaliyetleri doğrultusunda yapılan en ufak bir yatırım dahi muhasebe kayıtlarına yazılmalıdır. Gerçekleştirilen her türlü işlem nispi ağırlığı çok düşük bile olsa muhasebe kayıtlarında ve mali tablolarda olmalıdır.

3.2. Geleneksel Muhasebeden Sürdürülebilir Muhasebeye Geçiş

Geleneksel muhasebe uygulamaları ve maliyet muhasebesi uygulamaları işletmelerin kar-zarar, maliyet, gelir- gider dengeleriyle ilgilenip çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği ihmal ettiği için günümüzde büyük eleştirilere maruz kalmaktadır. Türkiye de faaliyet gösteren ve faaliyette buldukları alanda lider konumda olan bir çok firma; paydaş beklentileri, toplumsal beklentiler, maliyetlerin azalması ve doğal kaynakların ömrünün artırılarak şirket ömrünün uzaması gibi pek çok sebepten dolayı kurumsal sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemiştir.

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleriyle birlikte firmalar üretim sürecinden ürünlerin dağıtım sürecine kadar tüm faaliyetlerinde kurumsal sürdürülebilirlik ilkelerini uygulamaya başlamıştır. Geleneksel muhasebe sistemi firmaların yapmış oldukları kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesinde eksik kaldığı için firmalar sürdürülebilir muhasebe sistemlerine önem vermeye başlamıştır.

Geleneksel muhasebe sistemi firmaların kar-zarar durumunu ön plana çıkartıp, firmaların yıllık büyüme planlarıyla ilgili detaylı bilgiler sunabilmektedir. Sürdürülebilir muhasebe sistemi ise firmaların sürdürülebilir

bir şekilde (çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe önem vererek) büyümesini amaçlamaktadır.

Geleneksel muhasebe sisteminden, sürdürülebilir muhasebe sistemine geçiş sürecinde firmalar, devletler farklı arayışlar içerisinde olmuştur. Geleneksel muhasebe sistemi firmaların yeni dönemde sürdürülebilir kalkınmayla ilgili beklentilerini karşılamakta yetersiz kalınca çevre muhasebesi gelişmiştir.

Çevre muhasebesi, kurumsal sürdürülebilirliğin çevresel yönüyle ilgili politikalar geliştiren, firmaların mevcut geleneksel muhasebe politikalarına çevresel muhasebe sistemlerini entegre ederek çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlamıştır. İlerleyen zamanlarda kurumsal sürdürülebilirliğin sadece çevresel sürdürülebilirlikten ibaret olmadığı, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin de mutlaka muhasebe sistemlerine entegre edilmesi gerektiğiyle ilgili görüşler artmıştır (Tüm,2014:66).

“Çevre muhasebesi şirketin içsel ve dışsal etkenlerle şekillenmiş çevre politikası kapsamında değerlendirilmelidir” (Gürarda, 2015:18).

Çevre muhasebesinin sadece çevresel sürdürülebilirlikle ilgilendiği, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin de mutlaka muhasebe sistemlerine entegre edilmesi gerektiği uluslararası kuruluşlar, firmalar ve devletler tarafından fark edilmiştir. Bu süreçten sonra çevre muhasebesinden sonra **üç boyutlu muhasebe sistemi** ortaya çıkmıştır.

Üç boyutlu muhasebe sisteminden ilk defa bahseden Elkington (1997) olmuştur. Elkington, firmaların kurumsal sürdürülebilirlik politikalarını muhasebe sistemlerine entegre etmesi sürecinde mutlaka sosyal sürdürülebilirliğin, çevresel sürdürülebilirliğin ve ekonomik sürdürülebilirliğin birlikte kullanılması gerektiğini ifade etmiştir (Tüm,2014:67).

Yalnız Üç Boyutlu Muhasebe Sisteminin uygulanmasında çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin bir arada kullanılmasında sorunlar yaşanınca, firmaların, devletlerin, uluslararası kuruluşların, paydaşların ve tüm

toplumun beklentisini karşılayacak *sürdürülebilir muhasebe* sistemi geliştirilmiştir.

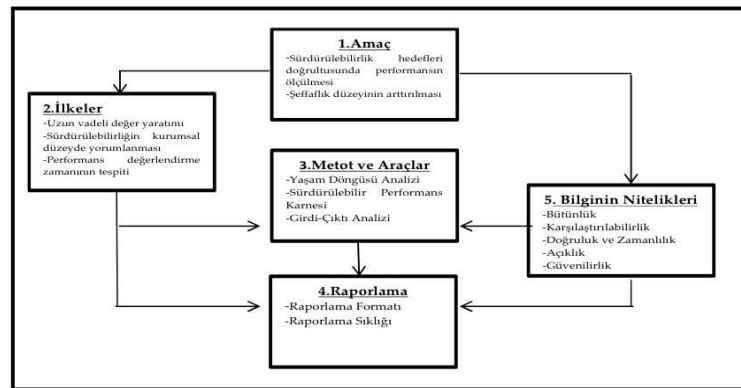
Tablo 3. 1. Geleneksel Muhasebeden Sürdürülebilir Muhasebeye Geçiş

Karşılaştırma Kriterleri	Geleneksel Muhasebe Sistemi	Çevre Muhasebesi Sistemi	Sürdürülebilirlik Muhasebe Sistemi
Bakış açısı	İşletmenin finansal durumu	İşletme faaliyetleri ve çevre arasındaki ilişkiler	İşletme faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin bütünleştirilmesi
Hedef	Finansal durumun sunulması Maliyet Yönetimi	Çevresel yükümlülüklerin ve maliyetlerin sunulması, Çevresel performansın sunulması	Sürdürülebilirlik performansın sunulması (ekonomik, sosyal ve çevresel)
Temel Alanlar	Finansal muhasebe Maliyet ve Yönetim muhasebesi	Finansal çevre muhasebesi Çevresel yönetim muhasebesi, İç ve Dış Ekolojik Muhasebe	Sürdürülebilirlik muhasebesi Sürdürülebilirlik yönetimi muhasebesi
Yöntem	Değerlendirme süreçleri Maliyet Analizleri	Çevresel Performansın Değerlendirilmesi-Yaşam Döngüsü Analizi-Çevresel Maliyetlerin Analizi	Sürdürülebilirlik Performans Karnesi Diğer disiplinler (biyoloji, sosyoloji) yöntemleri
Raporlama Türü	Finansal ve Maliyet Raporları	Çevresel raporlar	Sürdürülebilirlik raporları
Düzenlemelerdeki Zorunluluk	Yasal Sorumluluk	Gönüllü	Gönüllü

Kaynak: Tüm,2014:69.

3.3. Sürdürülebilir Muhasebe Oluşturma Süreci

Tablo 3. 2. Sürdürülebilir Muhasebe Oluşturma Süreci

Kaynak: Tüm,2014:71.

3.3.1. Amaç

Sürdürülebilir Muhasebenin temel amacı, firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerini, sürdürülebilirlik faaliyetleri doğrultusunda yapmış olduğu yatırımları ve elde ettiği sonuçları ölçmek ve değerlendirmektir (Fülöp ve Hernadi, 2013:233).

Sürdürülebilir Muhasebenin amaçlarına ulaşmasında *Sürdürülebilirlik Hedefleri Doğrultusunda Performansın Ölçülmesi* ve *Şeffaflık Düzeyinin Artırılması* kullanılmaktadır.

3.3.1.1.Sürdürülebilirlik Hedefleri Doğrultusunda Performansın Ölçülmesi

Kurumsal firmalar, devletler, uluslararası kuruluşlar, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusunda yaptıkları faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde ve sürdürülebilir muhasebeye geçişte yapılan faaliyetler hakkında tam bilgi alarak sürece hâkim olmak isterler. Sürdürülebilir muhasebeye geçişte firmaların faaliyetleriyle ilgili gerçekleştirilen performans ölçümü firmaların sürdürülebilir muhasebeye geçişte yol göstericisi olacaktır. Performans ölçümü sayesinde eksiklerini gören firma düzeltmeler yapabilir ve sürecin başarısını kontrol edebilirler.

3.3.1.2. Şeffaflık Düzeyinin Artırılması

Firmalar sürdürülebilir muhasebeye geçişte performans ölçümüyle süreç hakkında bilgi edinirken, sağlanan bilgilerin ve performans ölçüm sonuçlarının şeffaf olması hem firmanın doğru bilgiye rahat ulaşması açısından hem de tüm paydaşlara bilgi sağlama açısından önemlidir.

3.3.2. İlkeler

3.3.2.1.Uzun Vadeli Değer Yaratımı

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma firmalara ve devletlere kısa sürede önemli maliyetler yüklese de uzun dönemde önemli maliyet avantajları sağlamaktadır.

Sürdürülebilir muhasebe, firmaların ve devletlerin kısa süre içinde kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri için yaptıkları yatırımlar hakkında detaylı bilgi vermektedir. Aynı zamanda firmaların uzun dönemde de kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri için yapılan toplam yatırımları ve bu yatırımlar sonucu elde ettiği maliyet avantajlarını da göstermektedir.

Firmalar ve devletler kısa dönemde üretim sistemlerinde, yönetim sistemlerinde, nakliye yöntemlerinde, bilişim teknolojisi vb. alanlarda kurumsal sürdürülebilirlik adına yatırım yapmalarında ki en önemli faktörlerden biri uzun dönemde maliyet avantajları sağlamaktır.

Atıkların yeniden üretime dâhil edilmesinde, doğaya verilen her türlü zararın azaltılarak hem doğal kaynakların ömrünün uzamasında hem de firma ömrünün uzamasında kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin büyük katkısı vardır. Sürdürülebilir muhasebe ise hem firmaların kısa dönem yatırımlarını, hem uzun dönem yatırımlarını hem de tüm bu yatırımlar sonucu elde ettiği faydaların özetlenmesinde, raporlanmasında ve analiz edilmesinde kullanılır.

Firmaların ve devletlerin kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebeden beklentisi de uzun dönemde firmaya/devlete değer yaratmasıdır.

3.3.2.2. Performans Değerlendirme Zamanının Tespiti

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebeden firmalar/devletler uzun dönemde değer artırıcı etkiler beklediğini belirttik. Kısa dönemde bu amaçla başlayan yatırımlardan, uzun dönemli maliyet avantajları elde edilmeye başlandığı döneme kadar, firmalar ve devletler belirli dönemlerde performans değerlendirmesi yapmalıdır.

Sürdürülebilir muhasebe firmaların sürdürülebilirlik adına yaptığı yatırımlar hakkında rapor verebildiği için firmalar/devletler belirli dönemlerde yapılan yatırımlar hakkında bilgi olarak gelecek dönem faaliyetlerine yön verebilirler.

Örneğin katı atıkların yeniden üretime dâhil edilebilmesi için yatırımlar yapan bir firma üçer aylık dönemlerde sürdürülebilir muhasebeden yararlanarak performans denetimi yapabilir ve bu performans değerlendirmesi sonucu devam eden yatırımlarına veya başlayacak olan yatırımlarına yön verebilir. Sürecin başarısı hakkında bilgi edinebilir. Edindiği bilgileri tüm paydaşlarıyla paylaşabilir (Tüm,2014:73-74).

3.3.3. Metot ve Araçlar

3.3.3.1.Sürdürülebilir Performans Karnesi

Sürdürülebilir performans karnesi, kurumsal sürdürülebilirliğin, sürdürülebilir muhasebeden yararlanarak, sürdürülebilir muhasebenin performans değerlendirme analiz sonuçlarından ve firmaların kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinden yararlanarak, firmalara ve devletlere bilgi sunan bir karnedir (Nikolaou ve Tsalis, 2013:77-78).

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmalara süreç hakkında detaylı bilgi sunan sürdürülebilir performans karnesi, “1990’ların başında ağırlıklı olarak nicel performans ölçümüne dayanan ve tamamen finansal göstergeleri vurgulayan, tek taraflı, kısa dönemli ve geçmiş odaklı yönetim uygulamalarına tepki olarak Robert KAPLAN ve David NORTON tarafından geliştirilmiştir.” (Özçelik, 2013:4991).

Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetinde bulunan firmalar ara dönemlerde performans testi yapmalıdır diye belirtmiştik. Performans karnesi ara dönemlerde performans testi yapan firmaların performans test sonuçlarını gösteren karnedir. Atıkların yeniden üretime dâhil edilmesinde ve üretimde kullanılan atıkların muhasebeleştirilmesinde, dışsallıkların ortadan kaldırılmasında ve bu dışsallıkların muhasebeleştirilmesinde, kısaca sürdürülebilir muhasebenin tüm evrelerinde, ara dönemlerde yapılan performans testleri hakkında bilgi verir.

3.3.3.2.Yaşam Döngüsü Analizi

Yaşam Döngüsü Analizi, “ bir ürünün ham maddelerinin elde edilmesinden başlayıp üretimi, dağıtımını, kullanımını ve son olarak da atık hale gelmesi ya da geri dönüştürülmesini içeren sürecin çevre üzerinde ki doğrudan ve dolaylı etkilerini sistematik olarak değerlendirmektedir.” (Gürsel ve Meral,2012:1).

Firmaların/devletlerin sürdürülebilir muhasebeye önem vermesinin birçok sebebi vardır. Ama en önemli sebep Yaşam Döngüsü Analizidir. Uluslararası kuruluşların, STK’ların, devletlerin firmalardan en önemli beklentilerinden biri sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği geri plana atmadan çevresel sürdürülebilirliği sağlamaktır. Yaşam Döngüsü Analizinde firmaların doğal kaynaklara ulaşırken ki faaliyetlerinden, ürünlerin üretilmesine, üretilen ürünlerin paketlenmesinden tüketiciye sevk edilmesine(dağıtımına) ve en son üretim-tüketim sonucu oluşan atıkların doğaya zarar vermeden yok edilmesine veya yeniden üretime kazandırılmasını sistematik bir şekilde inceleyen değerlendiren ve analiz eden birim YDA’dır.

Sürdürülebilir muhasebenin başarılı olabilmesi için performans testlerinin, performans karnesinin ve yaşam döngüsü analizinin bir arada ve uyum içinde kullanılması gerekmektedir.

Firmaların kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe faaliyetlerinde başarılı olabilmesi için ara dönemlerde yapılan performans testleri, performans testlerini gösteren performans karnesi ve YDA sürecin başarı durumunu net bir şekilde gösterir. Firmalar sürdürülebilir muhasebeden beklentilerine göre ve yaptıkları yatırımlara göre sürece yön verebilir veya değişikliğe gidebilir. Performans Testi sonuçları, karne ve Yaşam Döngüsü Analizi sonucu elde ettiği verileri paydaşlarıyla paylaşmak için raporlarda kullanabilir.

3.3.4. Raporlama

Firmaların ve devletlerin kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe faaliyetlerini raporlama konusunu daha önce firmaların GRI (G4) ilkelerine uyarak yayımladığı kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması bölümünde anlatılmıştır.

3.3.4.1. Bilginin Nitelikleri

Muhasebe temel kavramlarından olan tam açıklama kavramında da olduğu gibi tarafsız ve belgeli bir şekilde tutulan muhasebe kayıtlarını ve bu muhasebe kayıtlarıyla oluşturulmuş raporları, sürdürülebilir muhasebenin bütün temel kavramlarından yararlanarak elde edilen bilgilerin açık, anlaşılır, şeffaf olması gerekmektedir. Dileyen herkesin ulaşabileceği şekilde aleni olmalıdır.

3.4. Firmaların Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Muhasebe Faaliyetleri

Devletler ve firmalar, uluslararası kuruluşlar ve STK'ların önemli çabaları sonucu faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak için bir dizi yatırımlar ve planlamalar yapmaya başlamıştır. Yapılan planlar, verilen taahhütler ve en önemlisi toplumun ve tüm paydaşların beklentisini karşılayabilmek için kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine başlayan firmalar, kurumsal sürdürülebilirlik alanında yaptıkları yatırımların durumunu görmek, gelecek yatırımlara yön vermek ve en önemlisi yapılan yatırımlar sonucu elde edilen verileri görebilmek için sürdürülebilir muhasebeye ihtiyaç duydular.

Bu bölümde ülkemizde faaliyet gösteren ve üretim yaptıkları alanda lider konumunda olan firmaların kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe yaklaşımları incelenecektir.

3.4.1. Arçelik

Beyaz Eşya ve Dayanaklı Tüketim malları sektöründe ülkemizin öncü firmalarından biri olan Arçelik'in üretim ve yönetim süreçlerinde uyguladıkları bazı kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları aşağıda belirtilmiştir (Arçelik 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-84).

- Şirket, “Dünyaya Saygılı, Dünyada Saygın” vizyonunu benimseyerek ve bu vizyon doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele taahhüdü doğrultusunda hareket etmektedir. “Paris Pledge for Action” imzalayarak ve Paris’teki COP 21’e katılarak da bu taahhüdü yerine getirmeye çalışmaktadır.
- Şirket faaliyet gösterdiği 130 ülkede faaliyet gösterdikleri sektöre has enerji verimliliği yasa ve yönetmeliklerine tam uyum sağlamaya çalışmaktadır ve bunun sonucu olarak da Morgan Stanley Capital International (MSCI) Global Sürdürülebilirlik Endeks Seri’lerinde en yüksek seviye olan “AAA” notu ile derecelendirilmiştir.
- 2014 yılı kurumsal yönetim derecelendirme notu 10 üzerinden 9,48 olan ve 2015 yılında Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi’ne girmeye hak kazanan şirkette 12 kişilik yönetim kurulunda 4 bağımsız üye bulunmaktadır. Ayrıca Genel Müdürlük ve Yönetim Kurulu başkanlığı farklı kişiler tarafından yürütülmektedir.
- Şirket, çalışanlarına adil, katılımcı, gelişimi destekleyen sağlıklı ve güvenli bir iş ortamı sunmayı bir politika olarak belirlemiş ve bu doğrultuda, çalışanların sunduğu 1808 öneriden 1263 ünü hayata geçirmiştir. Ayrıca etkin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarıyla kaza sıklık oranı %45, kaza ağırlık oranı %55 oranına düşmüştür.
- Şirket Çevre ve Enerji Yönetimi konusunda üretim süreçlerinde ve ürünlerinde enerji tüketimini azaltmaya çalışmakta ve karbon ayak izini minimum seviyelere indirmek için çalışmaktadır.
- 2010 yılından 2015 yılına kadar geçen süre de sera gazı emisyonlarını yaklaşık %23, dolaylı sera gazı emisyonlarını % 78 ve toplam sera gazı emisyonunu yaklaşık %51 oranında azaltmıştır.
- Şirket, CDP Türkiye 2015 Karbon Saydamlık Liderliği ödülünü almaya hak kazanmıştır. (CDP: Kar amacı gütmeyen Londra merkezli uluslararası bir kuruluş).

- 2015 yılında çevreye duyarlı üretim politikaları ve ürünleri geliştirebilmek için araştırma geliştirme çalışmalarına 47.057.582 TL'lik bir bütçe ayırmıştır.
- Şirket, 2014 yılında faaliyete başlattığı iki adet geri dönüşüm tesisinde eski ürünlerin geri dönüşüm çalışmalarını devam ettirmiş ve 2,5 MW gücünde 6 adet rüzgâr türbininin yıllık enerji üretimine eşdeğer enerji kazancı sağlamıştır.
- Şirket, çevre ve enerji politikalarını ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı ve ISO 50001 Enerji Yönetimi Standartları ile desteklemektedir.
- Şirket, sera gazı emisyonlarını 2010 yılından bu yana ISO 14064-1 standardına göre hesaplatmakta ve doğrulatmaktadır.
- Şirket ofislerinde ve üretim tesislerinde yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen elektriği kullanmaya başlamıştır.
- Şirket üretim süreçlerinde suyun kullanımına dikkat etmekte ve üretim sürecinde su kullanımını azaltmaya çalışmaktadır. Ayrıca suyun geri kazanılabilmesi için projeler geliştirmektedir.
- Şirket, Doğal Kaynak Kullanımı ve Atık Yönetimi konusunda geliştirdiği politikalarla 2015 yılında bir önceki yıla kıyasla %10,13 seviyesinde su çekimini azaltmış ve 2015 yılında 302,216 metreküp su tasarrufu sağlamıştır.
- Şirket, 2007 yılından bu yana sürdürülebilirlik politikalarıyla ilgili uygulamalarını Küresel Raporlama Girişimi İlkeleri'ne(GRI) uygun olarak yayımlamaktadır.

3.4.2. Bosch (Türkiye)

- Ülkemizde beyaz eşya ve dayanıklı tüketim malları sektöründe faaliyet gösteren ve sektörün öncülerinden olan Bosch Türkiye firmasının sürdürülebilirlik uygulamalarıyla ilgili bazı çalışmalar aşağıda belirtilmiştir (Bosch Türkiye 2014 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2015:1-28).

- Şirket, tüm üretim süreçlerini ve ürünlerini sürdürülebilir kılabilmek için çevresel, ekonomik ve sosyal politikalar geliştirmekte ve bu doğrultuda 2014 yılında Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzalamıştır.
- Şirket Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin 10 ilkesi doğrultusunda insan hakları, çalışma koşulları, çevre ve yolsuzluğu önlemekle ilgili politikalar geliştireceğini taahhüt etmiştir.
- Şirket, çevreye duyarlı ve çevreye dost üretim teknikleri belirlemekte ve bu amaçla 2014 yılında 5 Milyar € araştırma geliştirme harcaması yapmıştır.
- Şirket yıllık olarak belirlediği çevreye duyarlı üretim politikalarını sistematik olarak takip etmekte ve tüm dünyada ki tesislerinde kaynak tüketimi ve atıkları azaltmaktadır. Ürünlerinin enerji verimliliğini artırmak için çalışmalar yapmaktadır.
- Şirket 2014 yılında Go Green kampanyası kapsamında üretim tesislerinde kullanılan ve yoğun enerji harcayan halojen metal halid lambalar yerine, verimli LED lambalar kullanarak yıllık enerji masrafında 60.000 € tasarruf sağlamakta ve karbondioksit emisyonunu 492 ton azaltmaktadır.
- Şirket, kendi üretim sürecinde belirlemiş olduğu çevreye, insana dost üretim tekniklerini tüm çalışanlarına benimsetmek için 2014 itibariyle 3000'nin üzerinde çalışanına eğitim vermiştir.
- Şirket, tüm tedarikçilerinin de çevreye duyarlı üretim politikalarını benimsemesi için tedarikçilerini desteklemekte ve bu konuda eğitim vermektedir. Şirket kendi çalışanları dışında öğrenciler, tedarikçi firmalar, sivil toplum kuruluşları ve OSB içinde ki paydaşlarına da eğitimler vermiştir.
- Şirket 2014 yılında 2007 yılına kıyasla enerji ihtiyacını % 9 azaltmıştır.
- Şirket 2014 yılında 2007 yılına kıyasla doğaya saldırdığı karbon salınımını % 19.9 oranında azaltmıştır.
- Şirket 2014 yılında 2007 yılına kıyasla su tüketimini % 0.9 azaltmıştır.
- Şirket çevrenin korunması için harcanan fonları 2014 yılında 2007 yılına kıyasla %72.5 artırmıştır.
- Şirket geliştirdiği çevre güvenlik ürünlerinin satışını 2014 yılında % 40 artırmıştır.
- Şirket yönetiminde %12.9 oranında kadın yönetici bulunmaktadır.
- Şirket benimsediği sosyal sorumluluk politikaları gereği hayır kurumlarına, 12.6 Milyon € bağış yapmıştır.

3.4.3. Türkiye İş Bankası

Borsa İstanbul'da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarına önem veren bankalardan biri olan Türkiye İş Bankası'nın Kurumsal Sürdürülebilirlik alanında geliştirdiği bazı politikaları aşağıda belirtilmiştir (Türkiye İş Bankası 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-59).

- Şirket, sürdürülebilirliği, çevre, ekonomi, yönetim ve toplum bileşenleriyle tüm faaliyet süreçlerine dahil etmeyi bir politika haline getirmiştir.
- Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesine imza atmış ve çevresel duyarlılık, insan hakları, çalışma koşulları ve yolsuzlukla mücadele konusunda politikalar geliştireceğini taahhüt etmiştir.
- Şirket yönetim kurulu, şirket ana sözleşmesi ve bankacılık kanunu hükümleri çerçevesinde oluşturulmaktadır. 11 üyeden oluşan yönetim kurulunda, yönetim kurulu başkanlığıyla, şirket genel müdürlüğü görevleri ayrı kişiler tarafından yürütülmektedir.
- Banka tüm faaliyetlerine yerleştiği rüşvet ve yolsuzlukla mücadele anlayışını çalışanlarına da eğitim vererek benimsetmeye çalışmaktadır. 2015 yılında 1372 çalışana risk, denetim, kontrol ve hukuk alanlarında 8184 saat eğitim vermiştir.
- Şirket paydaşlarıyla iletişime önemi vermektedir ve 2012 yılından beri her yıl sürdürülebilirlik raporları yayımlamaktadır.
- Banka, 2015 sürdürülebilirlik raporunu Küresel Raporlama Rehberi'ne (GRI) göre hazırlamıştır.
- Banka enerji sektöründe faaliyet gösteren firmalara sağladığı kredilerde ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri dikkate almaktadır.
- Banka, toplam 607 MW kurulu güç kapasiteli 43 adet yenilenebilir enerji projesine 810,3 Milyon Dolar kredi sağlamıştır. Bu projelerin 29 tanesi güneş enerjisi, 7 tanesi rüzgar enerjisi santrali, 5 tanesi hidroelektrik santrali, 2 tanesi de jeotermal enerji santralidir.

- Banka benimsediği kağıtsız bankacılık yaklaşımı ve çevreye duyarlı olarak geliştirdiği projelerle, kurum içi uygulamalarda kağıtsız bankacılık anlayışını benimsemiştir. 2014 yılında 2015 yılına kıyasla bağışladığı atık kağıt oranını % 36 artırarak 516.800 kg'a ulaşmıştır.

3.4.4. Akbank

Ülkemizde faaliyet gösterdiği alanda sürdürülebilirlik politikalarının öncüsü konumunda olan milli bankalarımızdan Akbank'ın sürdürülebilirlik politikaları konusunda ki bazı faaliyetleri aşağıda belirtilmiştir (Akbank 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-154).

- Finansal hedeflerini sürdürülebilir kalkınma politikalarına göre belirleyen banka sürdürülebilirlik yaklaşımını ekonomik, etik sorumluluklar ve sosyal sorumluluklarıyla güçlendirmek için sürdürülebilir merkezli yönetim yaklaşımını benimsemiştir. Sürdürülebilirlik yaklaşımını halkla ilişkiler politikasından ziyade katma değer artışına yönelik bir verimlilik stratejisi olarak görmektedir.

- Banka 2015 yılında Küresel İklim Değişikliğiyle mücadele kapsamında Paris'te ki COP21 taraflar konferansına imza atarak, iklim değişikliğiyle mücadele edeceğini taahhüt altına almıştır.

- Banka, kredi verirken, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nde ki ilkeler doğrultusunda hareket etmektedir. Örneğin çocuk işçi çalıştırdığı sabit olan işletmelere kredi vermemektedir.

- Banka "evre Etik değerlendirme" (ED) yönetmeliği kapsamına giren sektörlere kredi sağlarken ED onayı belgesine veya ED muafiyet belgesinin ibrazını istemektedir.

- Banka yenilenebilir enerji kaynaklarının ve alt yapı yatırımlarının finansmanına büyük önem vermektedir. Bankanın toplam sağladığı krediler içerisinde yenilenebilir enerji yatırımları %41, alt yapı yatırımları %11'lik bir paya sahiptir.

- Banka yönetim kurulunun %11.1'ini, üst yönetimin %34.3'ünü, orta yönetimin %51.8'ini ve banka toplam çalışanlarının %53.8'ini kadın çalışanlar oluşturmaktadır.

- Banka sosyal sorumluluk kapsamında, çocuk tiyatrosu, caz festivalleri, kültür sanat etkinlikleri ve film festivalleri gibi çeşitli organizasyonlara sponsorluk yapmaktadır.

- Banka ilkini 2009 yılında yayımladığı sürdürülebilirlik raporlarını 2015 yılında da GRI G4 ilkelerine uygun olarak hazırlamıştır ve yayımlamıştır.

3.4.5. Yapı Kredi Bankası

Ülkemizde Faaliyet gösteren ve kredi hacmi yüksek olan Yapı Kredi Bankası'nın sürdürülebilirlik faaliyetleri hakkında bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir (Yapı Kredi Bankası 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-108).

- Banka, finansal sermaye, insan sermayesi, sosyal sermaye, entelektüel sermaye ve doğal sermaye üzerine oluşturduğu sürdürülebilir kalkınma politikalarını istikrarlı bir şekilde yürütmektedir.

- Bankanın kurumsal yönetim notu 2015 yılında 2014 yılına kıyasla 0.9 puan artarak 9.34 olmuştur.

- Banka, sürdürülebilir kalkınma politikaları gereği olarak çalışanlarına, insan hakları, yolsuzlukla mücadele, iş sağlığı ve güvenliği, çevre gibi konularda toplam da 877.413 kişi*saat eğitim vermiştir.

- Banka sosyal sorumluluk projeleri kapsamında “Anne Çocuk Eğitim Vakfı” (AÇEV) işbirliğiyle temel eğitimini tamamlayamamış kadınlar için 1500 kadına eğitim vermiştir. “Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı” (TEGV) ile çocuklar için işbirliği içinde oldukları “Okuyorum, Oynuyorum” projesi kapsamında bugüne kadar 120.000 çocuğa ulaşmıştır.

- Banka, sürdürülebilirlik politikaları gereği ve çevreye duyarlı üretim politikaları gereği 2015 yılında 5900 MW kurulu güce ulaşan 124 adet yenilenebilir enerji projesine 3.6 Milyar \$ kredi sağlamıştır.

- Banka, çevreye duyarlı üretim politikaları kapsamında 2038 gj enerji tasarrufu, 262,2 ton sera gazı emisyonunu azaltmıştır.

- Banka, atık yönetimi kapsamında ki politikaları sayesinde tehlikesiz atıkların geri dönüşüm oranı %100 seviyesine çıkarılmıştır.

- Banka, yönetim kurulun da 5'i bağımsız üye, toplam 12 üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanlığı ile Genel Müdürlük görevini farklı kişiler yürütmektedir.
- Banka 2015 yılında 11.761 kadın çalışanına ve 7.041 erkek çalışana sahiptir.
- Banka, 2015 yılında 1.032.570 kg kağıdı geri dönüşüme göndermiş ve 37173 ton sera gazının doğaya salınımını, 17.554 ağacın kesilmesini, 26847 metreküp suyun boşa harcanmasını önlemiştir.
- 9461 kg plastiği, 730 kg camı, 141 kg metali geri dönüşüme göndermiştir. ve 134296 kwh enerji tasarrufu, 2256 litre su tasarrufu sağlayıp, 282 ton sera gazının atmosfere salınımını önlemiştir.

3.4.6. Shell

Kırsal kesimlerden kentlere göçün tüm dünyada arttığı, dünya nüfusunun arttığı ve yaşam standartlarında ki gelişmeler insanların enerjiye olan ihtiyacını sürekli arttırmaktadır. Bu nedenle akaryakıt firmalarının, enerji üreten firmalarının üretimi sürekli artmaktadır. Bu üretim artışının da çevreye olası etkileri olmaktadır. Kurumsal firmalar büyürken çevreye minimum zararı vermek için geliştirdikleri bazı kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımlarından örnekler aşağıda belirtilmiştir (Shell 2012 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2013:1-16).

- Firma, tüm dünyada artan enerji talebi karşısında ileri teknolojiler ve yenilikçi yaklaşımlarla karbon hapsedme ve depolama çalışmaları yapmaktadır ve enerji verimliliğini artırmaya büyük önem vermektedir.
- Firma, hızlı şehirleşme, enerji, gıda, su zorlukları ile öne çıkan değişim ve geçiş döneminde ki zorluklara önem veren bir üretim politikası geliştirmek için sürekli araştırma geliştirme çalışmaları yapmaktadır.
- Firma, sürdürülebilir kalkınma hedefi olarak, yüklenicilerine, komşularına, çevreye zarar verecek sızıntılara ve diğer olaylara tamamen engel olmayı bir politika haline getirmiştir.
- Firma, faaliyetleri sayesinde oluşturduğu iş olanaklarıyla istihdam yaratmaktadır, yerel ekonomilerin canlanmasına yardımcı olmaktadır ve toplumsal gelişim projelerine katkı sağlamaktadır.

- Firma, toplumsal gelişim faaliyeti olarak, yerel halklara toplum gelişimi, biyolojik çeşitlilik ve korunma gibi alanlarda eğitim vermektedir.
- Firma sürdürülebilir kalkınmanın önemli başlıklarından biri olan çevreye duyarlı üretim politikaları kapsamında; karbondioksit emisyonlarını yönetmek, enerji ve suyu verimli kullanmak, petrol üretimi sırasında oluşan atık gaz yakma uygulamasını azaltmak ve biyolojik çeşitliliği korumak için sürekli politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadır.
- Firma, doğaya en az zarar veren fosil yakıt olan doğalgaz üretimini artırmak, karbondioksit' i hapsedme ve daha fazla depolayabilmek için teknolojik gelişmeler sağlamak, karbon salımı az olan biyo yakıt kullanmak ve enerji verimliliğini artırmak için çalışmalar yürütmektedir.
- Firma, doğalgaz üretiminde 2010 yılı seviyelerine kıyasla 2030 yılında % 60'lık bir artış sağlamayı hedeflemiştir ve bu hedefleri doğrultusunda sürekli araştırma geliştirme çalışmaları yapmaktadır.
- Firma, 2012 yılında Kuzey Amerika da ki tesislerinde ki projelerinden günlük yaklaşık 230.000 varil petrole eşit sıkışmış gaz üretmiştir.
- Firma, 2003 yılına kıyasla doğaya saldığı karbondioksit miktarını 95 milyon tondan 2012 yılında 65 milyon ton civarına düşürmüştür.

3.4.7. Tüpraş

Enerji ve akaryakıt firmaları, sürekli artan enerji ihtiyacı ve iklim değişikliğinin insan sağlığı ve eko sistemler üzerinde ki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için önemli faaliyetler geliştirmektedirler. Ülkemizde faaliyet gösteren ve ham petrol işleme faaliyeti de gösteren Tüpraş'ın Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine örnekler aşağıda sunulmuştur (Tüpraş 2015 Yılı Kurumsal Sorumluluk Raporu, 2016:1-68).

- Firma, bünyesinde kurumsal sorumluluk çalışma grubu oluşturmuştur. Bu konuda sürdürülebilirlik için öncelikli konularını belirlemiştir. Bu süreçte belirlediği öncelikler: sürdürülebilirlik ve risk yönetimi, enerji ve iklim değişikliği, üretimin çevresel etkileri, su yönetimi, yetenek yönetimi, iş sağlığı ve emniyeti, araştırma geliştirme çalışmaları vb.dir.
- Firma, sürdürülebilir iş modeliyle karlılığın, operasyonel devamlılığın, toplumsal güvenilirliğin artırılmasını amaçlamaktadır.

- Firma, kurumsal vatandaş olma ilkesi doğrultusunda, toplumsal gelişime katkı sağlamak, insanların refah düzeyine katkı sağlayabilmek amacıyla, eğitim, kültür- sanat, çevre ve spor alanlarında projeler düzenlemektedir. Firma, geliştirdiği bu projeler kapsamında 79 bağış ve sponsorluk faaliyetlerine 17,3 milyon TL yatırım yapmıştır.
- Firma, 2015 yılında 22.308 çalışanına eğitim vermiştir.
- Firma, iş sağlığı ve güvenliği konularında etkin risk değerlendirme politikalarıyla iş güvenliği risklerini azaltmakta, potansiyel risklerle mücadele etmektedir.
- Firma, 2015 yılında 2014 yılına kıyasla işlediği ham petrol oranını %37 oranında artırmıştır. Geliştirdiği teknolojiler sayesinde enerji tüketimini %13 ile sınırlamış ve 2015 yılında 75.678 Tj doğrudan, 348 Tj dolaylı, toplam 76.082 Tj enerji tüketimi gerçekleştirmiştir.
- İşlediği ham petrol başına enerji tüketimini 3,35 Gj/tondan 2,76 Gj/tona, solomon enerji yoğunluk değerini ise 101,6 dan 99,3'e düşürmüştür.
- Firma, raporlama döneminde hayata geçirdiği 21 enerji verimliliği projesiyle, 1031 Tj enerji tasarrufu, 71.744 ton karbondioksit tasarrufu sağlamıştır.
- Firma, ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemini etkin olarak uygulamaktadır.
- Firma, 2015 yılında gerçekleştirdiği su geri kazanım çalışmalarıyla, 17,3 milyon metreküp suyun geri dönüşümünü sağlamış ve faaliyetlerinde kullandığı su miktarının %40'nı geri kazanılmış su ile sağlamıştır.
- Firma, 2015 yılında oluşturduğu atık miktarını bir önceki yıla göre %77'lik bir iyileştirme ile 25.538 ton olarak gerçekleştirmiş ve bu atığın %70'ini geri kazanmıştır.

3.4.8. Aygaz

Aygaz enerji firmasının kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine örnekler aşağıda belirtilmiştir (Aygaz 2014-2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-73).

- Firma, faaliyet gösterdiği coğrafyalarda, sosyokültürel açıdan kalkınmayı, toplumsal gelişimi sağlamayı, kadınlara ve çocuklara daha iyi şartlarda yaşam koşulları oluşturmayı öncelikli konular olarak belirlemiştir.
- Firma, Türkiye Aile Planlaması Vakfı (TAPV) “Güvenli Annelik” projesi kapsamında sınırlı gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerin sağlık bilincini ve yaşam kalitesini yükseltmek için, Kadın Sağlığı eğitim programına destek vermektedir.
- Firma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda farkındalık yaratacak çalışmalar yürütmektedir. Farklı branşlardan sporcuları ve kulüpleri desteklemektedir.
- 2014 yılında 136.627 metreküp su tüketilmiştir. Bu kullanılan suyun 90.243 metreküpü geri dönüştürülmüş ve yeniden kullanılmıştır. 2015 yılında ise 129.493 metreküp su tüketilmiş ve bunun 115.019 metreküpü geri dönüştürülüp tekrardan kullanılmıştır. 2014 yılında % 66 olan su geri dönüşüm oranı 2015 yılında %88.8 e çıkarılmıştır.
- 2014 yılında 9.011 ton tehlikesiz atık geri kazanılmıştır. 183 ton da tehlikeli atık lisanslı geri dönüşüm firmasına teslim edilmiştir. 2015 yılında ise 4.958 ton tehlikesiz atık geri kazanılmış ve 201 ton da tehlikeli atık lisanslı geri dönüşüm firmasına teslim edilmiştir.
- Firma, enerji verimliliğini artırmak için geliştirdiği ve uyguladığı faaliyetler neticesinde 2014 yılında 1125.89 Gj, 2015 yılında ise 763 Gj enerji tasarrufu sağlamıştır.
- Firma, sera gazı emisyonunu azaltmak için yaptığı çalışmalar sonucunda 2014 yılında 154.13 ton, 2015 yılında ise 164.82 ton karbondioksit emisyonu azalımı sağlamıştır.
- Firma, tüm faaliyetlerinde tüm çalışanları için sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturmayı iş önceliği olarak görmektedir.
- 2014 yılında İş sağlığı ve güvenliği konusunda 1863 kişiye 10.545 saat, 2015 yılında ise 2127 kişiye 12.283 saat İş Sağlığı Güvenliği eğitimi vermiştir.
- Firma, tüm tedarikçilerini, çalışanlarını, paydaşlarını da sürdürülebilirlik politikaları uygulamaya teşvik etmektedir. Sürdürülebilirlik politikalarını şirket üst yönetimi gözetiminde, şirketin tüm departmanları aracılığıyla geliştirdikleri politikalar aracılığıyla yürütmektedirler.

3.4.9. Koç Topluluğu

Enerji sektöründen otomotiv sektörüne, dayanıklı tüketim aletleri sektöründen, finans sektörüne bir çok alanda üretim yapan ve faaliyette bulunduğu sektörlerde lider konumda olan firma, Türkiye'nin toplam ihracatının %9'unu oluşturmuş, Türkiye'nin milli gelirinin ise %7'sine tekabül eden ciro elde etmiştir. Ülkemiz için çok önemli bir konumda olan Koç Holding'in kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine örnekler aşağıda sunulmuştur (Koç Topluluğu 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-87).

- Holding, 2006 yılında “Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesine” imza atmış, 2015 yılında “Birleşmiş Milletler Kadının Güçlenmesi Prensiplerini” ve “HeForShe” inisiyatifine katılarak sürdürülebilirlik faaliyetlerini uluslararası sözleşmelerle taahhüt altına almıştır.
- Holding, sürdürülebilirlik stratejisi olarak öncelikle sürdürülebilir önceliklerini tespit etmektedir. Tespit edilen bu öncelikler ve holdingin genel sürdürülebilirlik strateji ve planları, en üst kademe de yönetimden en alt kademe çalışanlara kadar, şirketin tüm paydaşları ve tedarikçilerinin katılımıyla uygulamaya çalışmaktadır. Şirket sadece yöneticilerin, çalışanlarının değil tedarikçilerinin, Sivil Toplum Kuruluşlarının, kısacası tüm paydaşlarının da sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine katılmasını teşvik etmektedir.
- Dürüstlük, saygınlık, etik davranış, yasa ve düzenleyici hükümlere uyumu, kurumsal yönetim anlayışının merkezine oturtan holdingin yönetim kurulu 15 üyeden oluşmaktadır. Yönetim kurulunda üye statüsünde bulunan kişilerin hiç biri icrada görev almamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin 5 tanesi SPK ilkeleri gereği bağımsız üyelerdir.
- Şirketin yönetim kurulu başkanlığı ile CEO'luk görevlerini farklı kişiler yürütmektedir.
- Şirket yönetiminde oluşturulan denetim komitesiyle ve çeşitli kurullarla yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele edilmektedir.
- Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımlarından biri olan ve şirketin kendi geleceği için de çok önem verdiği çalışan haklarına saygı, adil ve eşitlikçi yaklaşım, şirketin insan kaynakları yönetimi için önemli yer tutmaktadır.
- 53.919 erkek çalışana sahip olan şirkette, 41.341 erkek toplu iş sözleşmesi kapsamındadır. Aynı şekilde 17.394 kadın çalışandan 10.632 tanesi

toplu iş sözleşmesi kapsamındadır. Orta ve üst düzey yönetim de 2347 erkek, 1051 kadın çalışan vardır.

- Çalışanların iş hayatları ile özel hayatları arasında sağlıklı ve adil bir denge kurmak isteyen ve çalışanlarının sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışabilmeleri için politikalar geliştiren şirkette, OHSAS 18001 “ İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi” sertifikasyonu etkin bir şekilde uygulanmaktadır. 2015 yılında holdingin sahip olduğu şirketlerin tesislerinde % 77 oranında OHSAS 18001 sertifikasyonu uygulanmaktadır.

- 2015 yılında holding, 68.933 çalışanına 506.764 kişi*saat İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimi vermiştir.

- Sürdürülebilir çevre politikaları kapsamında, biyo çeşitliliğin korunmasını, enerji ve su tüketimini, geri dönüşümün artırılmasını ve emisyonların azaltılmasını hedefleyen holding, bu doğrultularda sürekli çalışmalar yapmaktadır.

- 2015 yılında holdingin 82 tesisinden 79 tanesi ISO 14001 sertifikasyonu kapsamındadır. 2014 yılında %89 olan sertifikasyon oranı 2015 yılında %96 ya çıkartılmıştır. Ayrıca ISO 14001’in yanı sıra ISO 50001 “Enerji Yönetim Sistemi” sertifikasyonu, ISO 14064-1 “Sera Gazlarının Hesaplanması ve Denetim Standardı” gibi pek çok uluslararası standart etkin olarak kullanılmaktadır.

- 2015 yılında çevre yönetim ve eğitim çalışmalarına, çevre performansını artıracak yatırımlara 242 Milyon TL kaynak ayrılmıştır. Ayrıca 2015 yılında gerçekleştirilen 1,3 Milyar TL tutarında ki Araştırma Geliştirme harcamasının da büyük bölümü sürdürülebilir çevre politikaları kapsamında harcanmıştır.

- 2015 yılında holding, 1,3 milyon Gj enerji tasarrufu sağlamış, 91.000 ton sera gazı emisyonu azaltımı sağlamıştır.

- 2015 yılında 302,14 metreküp/milyon TL düzeyinde su tüketimi sağlanmış bunun %73,4 düzeyinde olan 96.86 Milyon metreküpü geri kazanılıp üretimde tekrardan kullanılmıştır.

- 2015 yılında holding, 3601 ton kâğıt, 844 ton plastik, 715 ton metal, 634 ton camı geri dönüştürmüş ve üretimde kullanmıştır.

- 2015 yılında holding, çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarıyla birlikte 46.476 ağaç dikmiştir.

- Toplumsal yatırımları, sosyal sorumluluk projelerini, bağış ve sponsorlukları bir iş alanı olarak değil, toplumsal bir miras olarak gören holding bu kapsamda önemli çalışmalar yürütmektedir.

- 2015 yılında 71 tane sosyal sorumluluk projesi, 152 bağış ve sponsorluk çalışmasına 102 Milyon TL üzerinde bir harcama yapmıştır. Ayrıca holding bünyesinde sosyal sorumluluk projelerinde 7895 çalışan gönüllü olarak katılmıştır.

- Holding, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinde ettiği taahhüt gereği 2015 yılı sürdürülebilirlik raporunu GRI G4 Raporlama Çerçevesi İlkeleri doğrultusunda hazırlamıştır.

3.4.10. Sabancı Topluluğu

Bankacılık, sigorta, enerji, çimento, perakende ve sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren holding 1967 yılında kurulmuştur. 16 ülkede faaliyet gösteren ve ülkemiz için önemli katma değerler yaratan Sabancı holdingin kurumsal sürdürülebilirlik alanında yaptığı çalışmalara örnekler aşağıda sunulmuştur (Sabancı Topluluğu 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-60).

- İnsan hakları, çalışma koşulları, çevresel sorumluluk ve yolsuzlukla mücadeleyi sürdürülebilirlik öncelikleri olarak belirleyen holding, 2007 yılında “Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi’ne” imza atarak sürdürülebilirlik politikalarını taahhüt altına almıştır. Ayrıca holding, UNGC Türkiye Yerel Ağ Yönetim Kurulunda görev almaktadır. 2011 yılında “Birleşmiş Milletler Kadını Güçlendirme İlkeleri Bildirisini” imzalayan ilk Türk holdingdir.

- Holding, 16 ülkede faaliyet göstermektedir. Holding, yönetim yaklaşımı olarak şeffaflığı, hesap verilebilirliği, adilliği ve sorumluluğu kurumsal yönetim yaklaşımının merkezine almıştır.

- Yönetim kurulunu SPK’nın belirlediği ilkeler doğrultusunda oluşturan holdingde yönetim kurulu 9 kişiden oluşmaktadır. Bu 9 üyenin 3 tanesi bağımsız üye, 2 tanesi de icrada görev almayan üyelerdir.

- Holding yönetim kurulu başkanlığı ile CEO’luk görevlerini farklı kişiler üstlenmiştir.

- Holding, kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerini eksiksiz olarak yerine getirebilmek için, şirketin varlığını, gelişmesini tehlikeye sokmamak için kendi bünyesinde, riskin erken saptanması komisyonu kurmuştur. Ayrıca holding bünyesinde yolsuzlukla mücadele için denetim komitesi etkin olarak görevlerini yürütmektedir.
- Holding, tedarikçilerini belirlerken, tedarikçilerin teknik kapasite yeterliliğinin yanı sıra, çevre performansı, kalite verimliliği, rekabetçilik gibi konuları da göz önüne alarak karar vermektedir.
- Sürdürülebilir çevre yönetiminde “AB çevre mevzuatına”, “Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesine” ve uluslararası çevre mevzuatlarına uygun davranmaktadır. Holdingin sahip olduğu tüm şirketlerin tesislerinde ISO 14001 sertifikasyonuna sahiptir.
- Çevre politikalarını üst yönetimden, çalışanlara, tedarikçilerinden, tüm paydaşlarına kadar yaymak isteyen holding, bu doğrultuda 15.103 kişi*saat çalışanlarına, 3.132 kişi*saat tedarikçilerine çevre eğitimi vermiştir.
- Tüm üretim süreçlerinde benimsediği, çevreye duyarlı üretim politikaları kapsamında, 2015 yılında 34.014.571 TL çevre yatırımı yapmıştır.
- Çevresel etkinin azaltılmasını öncelikli sorumluluğu olarak gören holding, 2015 yılında 61.290.205 Gj olan toplam enerji tüketiminin 146.279 Gj sini yenilenebilir kaynaklardan sağlamıştır
- Holding genel merkezinde verimlilik çalışmaları kapsamında 1994 yılından 2015 yılına kadar elektrik kullanımında %31,7’lik düşüş sağlanmış, 148.292 Gj tasarruf elde edilmiştir. Aynı şekilde doğalgaz tüketimin de 1996 yılından 2015 yılına %49 tasarruf sağlanmış, 15.271 Gj tasarruf sağlanmıştır. Bu sağlanan tasarruflar 18.455 ton sera gazı salımı karşılığında, 664,45 tane ağaca, doğalgaz olarak da 9005 ton sera gazı salımı karşılığında 327.114 tane ağaca denk gelmektedir.
- 22 yılda su tüketiminde %44 tasarruf elde edilmiş ve bu tasarruf 434.688 metreküpe denk gelmektedir.
- 2015 yılında holding verimlilik çalışmaları kapsamında yaptığı 15 milyon TL’lik yatırımla, 188.599 Gj’lik enerji tasarrufu sağlayarak 18.145 ton sera gazı emisyonu azaltımı sağlamıştır. Ayrıca holding bir şirketinde yaptığı yatırımlarla 17.331.800 kWh/yıl enerji tasarrufu sağlamış ve 11.543 ton karbondioksit salımı azaltmıştır.

- 2015 yılında 8.492.102 metreküp toplam su tüketimi sağlanmış ve bu miktarın 207.456 metreküpü geri kazanılarak üretimde kullanılmıştır.
- Çalışan verimliliğini artırmak, çalışanlara, adil, katılımcı, eşitlikçi, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak isteyen holdingde, 40.768 çalışana 164.744 kişi*saat, 18855 tedarikçiye ise 20.505 kişi*saat eğitim vermiştir. Ayrıca 2015 yılında terfi eden 5073 çalışanın %52,3 ü kadın, % 47,7 si de erkek çalışandır.
- Kurumsal sosyal sorumluluğa, toplumsal gelişime, çok önem veren holding, bir çok sosyal sorumluluk projesine katılmakta ve sponsor olarak bu projeleri desteklemektedir. 16 tane öğretnenevine, 16 tane kültür merkezine, 17 tane sosyal tesise, 5 tane sağlık tesisine, 5 tane spor tesisine, 4 tane kütüphaneye sahip olan holding 72 ilde hibe programları gerçekleştirmektedir.

3.4.11. Ülker

1944 yılında faaliyete başlayan ve 300'e yakın markalı ürüne sahip olan holding dünyanın 3. büyük bisküvi üreticisi konumundadır. Sürdürülebilir tarım politikalarına büyük önem veren holdingin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine örnekler aşağıda belirtilmiştir (Ülker 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, 2016:1-41).

- Gıda sektöründe faaliyet gösteren holding, kaynak kullanımında verimliliği, çalışanlarının yeteneklerinin doğru yönetimini, çevreye uyumlu ve çevreye en az zararı veren üretim politikalarını, sürdürülebilirlik politikası olarak benimsemiştir.
- Sürdürülebilir tarım uygulamaları, sürdürülebilir hammadde tedariki, su kullanımı ve yöntemi, iş sağlığı ve güvenliği, iklim değişikliği ve enerji yönetimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, toplumsal kalkınma ve kurumsal sosyal sorumluluk projelerini, sürdürülebilirlik önceliği olarak belirleyen holding, üretimde, ürünün ambalajlanmasında, ürünün dağıtımında, belirlediği önceliklere dikkat etmekte ve bu doğrultuda politikalar geliştirmektedir.
- Şirketin yönetim kurulu, 3 tanesi bağımsız üye olmak üzere toplam 9 üyeden oluşmaktadır. Yönetim kurulu başkanının icra yetkisi bulunmamaktadır.

- Yönetim kurulunun çalışmaları, şirket bünyesinde oluşturulan ve başkanlıklarını bağımsız üyelerin oluşturduğu denetim, kurumsal yönetim, riskin erken saptanması komiteleriyle denetlemekte ve desteklemektedir.
- Holding, tüm üretim süreçlerinde 2015 yılında enerji kullanımını %2 azaltmıştır.
- Holdingin 1 üretim tesisi hariç geri kalan tüm tesisleri ISO 14001 sertifikasyonuna sahiptir.
- Holding 2014 yılına kıyasla, 2018 yılına kadar karbon salımlarını %22, 2021 yılına kadar da % 33 azaltmayı hedeflemiştir.
- 2015 yılında toplam su kullanımını %9 azaltan holdingin, birim ürün başına su kullanımı %6 düşüş göstermiştir. Holdingin kullandığı suların %76'sı yeraltı suları, %22'si şebeke suyudur.
- Holding 2015 yılında, geri dönüşüm ve atıkların üretimde tekrar kullanılması için çalışmalara devam etmiştir. Oluşan tüm atıkların %57,4'ü geri dönüştürülmüş ve %10.4'ü de düzenli depolama alanlarına gönderilmiştir.
- Holding, üretimi sırasında çevreye verdiği zararı en az indirmek, atık miktarını, sera gazı salımlarını minimuma indirmek, su ve enerjiyi daha verimli kullanabilmek için, 2015 yılında 2.5 Milyon TL değerinde yatırım yapmıştır.
- Ürünlerin tedarikçilere dağıtımında kullanılan araçların doğaya saldırdığı sera gazı salımlarını azaltmak için de politikalar geliştiren holding, 2015 yılında 170.000 km daha az yol kat ederek, 185 ton karbon salımı azaltmıştır.
- Üretim süreçlerin de sürdürülebilirlik politikalarını geliştirmek, sürdürülebilir tarım politikalarını geliştirmek, şirket devamlılığını sağlarken doğanın da, biyolojik yaşamında devamlılığını sağlamak isteyen holding, bu doğrultularda 9 Milyon TL'lik araştırma geliştirme harcaması yapmıştır.
- Holding, yürüttüğü politikalar ile Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksine giren ilk gıda firması olmuştur.

SONUÇ

Mülkiyet kavramının bireylere ait olduğu, en önemli amaçlarının sermaye birikimi ve kar maksimizasyonu olduğu kapitalist düzenin 18.yy da hayatımıza girmesiyle üretim teknikleri hızla değişmeye başlamıştır. Teknolojik yeniliklerle değişen üretim teknikleri, üretilen ürünlerin hızla tüketilmesi, iş bölümü ve uzmanlaşma gibi kavramlar sürekli kendini yenilerken bazı kavramlar sürekli göz ardı edilmiştir.

Yapılan tüm üretim faaliyetlerinde doğal kaynaklar plansızca kullanılmıştır. Üretim yapabilmek için istihdam edilen insanlar çok ağır şartlarda çalıştırılmış ve birçok sosyal haktan mahrum bırakılmıştır.

Emek, sermaye, girişim ile birlikte üretim faktörlerinden sayılan doğal kaynaklar, gelecek nesillerin ihtiyaçları dikkate alınmadan kullanılmıştır. Yapılan tüm üretim faaliyetleri sırasında doğal kaynakların plansız kullanımının yanı sıra toprak, hava, su ve ekolojik düzen sürekli kirletilmiş ve tahrip edilmiştir.

Hava kirliliği, toprak kirliliği, su kirliliği, üretim sırasında oluşan atıkların doğaya salınması, gelecek nesillerinde ihtiyaçları düşünülmeden plansızca kullanılan ve hızla tükenen doğal kaynaklar ve benzeri sorunlar ilk defa 1972 yılında Stockholm'de BM insan çevresi sempozyumunda dile getirilmiştir.

1987 yılında Brundtland Raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramının en geçerli tanımı yapılmış ve bu tarihten sonra sürdürülebilir kalkınma kavramı devletlerin firmaların ve uluslararası kuruluşların hayatına dahil olmuştur.

Sosyal sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç boyutu bulunan sürdürülebilir kalkınmanın tam olarak sağlanabilmesi için bu üç boyutun firmalar, devletler ve tüm toplum tarafından entegre olarak kullanılması gerekmektedir.

Çalışan tüm insanların adil ücret hakkına ve çeşitli sosyal güvenlik haklarına sahip olması gerekmektedir. Eşit şartlarda çalışan tüm personelin sağlık ve eğitim hizmetlerine kolayca ulaşabilmesi gerekmektedir. Bu ve bunun

gibi insan haklarını ve sosyal adaleti savunan sürdürülebilir kalkınma çeşidi sosyal sürdürülebilirliktir.

Ekonomik sürdürülebilirlikte, insanların sınırsız olan ihtiyaçları karşılığında kıt olan kaynaklarla üretim yapan devletlere ve firmalara önemli sorumluluklar düşmektedir. Tüm dünyada enerji kaynaklarının ömrünün hızla tükenmekte olduğu bilinmekteyken, üretim yapan devletler ve firmalar bu üretimleri sırasında mutlaka gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını düşünmek zorundadır. Devletler ve firmalar üretimleri sırasında sermayelerini ve doğal kaynakları planlı, kontrollü ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmak zorundadır.

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için devletlerin ve firmaların üretimleri sırasında doğaya salınan sera gazı seviyelerinin azaltılması gerekmektedir. Yine aynı şekilde üretim sonucunda oluşan her türlü atığın olumsuz bir dışsalılık oluşturmadan yok edilmesi ya da yeniden üretime dahil edilmesi gerekmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımların artırılarak hem ekolojik düzenin korunması hem de hızla tükenmekte olan enerji kaynaklarının ömrünün gelecek nesillerin ihtiyaçları da düşünülerek uzatılması gerekmektedir.

1980'lerde hayatımıza giren sürdürülebilir kalkınma kavramıyla ilgili çalışmalar günümüze gelene kadar artış göstermiştir. İlk zamanlarda uluslararası kuruluşlar devletleri sürdürülebilir kalkınma konusunda teşvik etmeye çalışmış, çeşitli konferanslar, programlar düzenlemiştir.

Küreselleşen ekonomik düzen içerisinde üretim faaliyetlerini, istihdam olanaklarını, doğal kaynakların kullanımını vb. Firmalar devletlerden daha fazla kullandığı için sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri içerisinde firmalarda dâhil edilmek istenmiş ve kurumsal sürdürülebilirlik ortaya çıkmıştır.

Uluslararası kuruluşlar ve devletler ekonomik düzen içerisinde daha büyük bir yer kaplayan firmaların sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine dâhil edilmesiyle hem gelecek nesillerin ihtiyaçları dikkate alınarak üretim yapılacağını hem de devletler kendi koydukları sınırlamalar ile doğaya salınan atıkların azaltılabileceğini fark etmiştir.

En büyük amaçları kar maksimizasyonu ve sermaye birikimi olan firmaların, kapitalist düzen içinde kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine uyup yatırım yapmaları için mutlaka kendilerini teşvik eden firmalara cazip gelen bir şeyler olmalıdır.

Kısa dönemde kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri için önemli yatırımlar yapan firmalar uzun dönemde atıkların yeniden üretime dahil edilmesiyle hammadde maliyetinde önemli avantajlar elde etmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri sonucu enerji tasarrufu sağlanması, çalışan mutluluğunun artırarak verimliliğin artırılması gibi birçok sebep firmaları kurumsal sürdürülebilirliğe yönlendirmiştir. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin marka değerini artırması, tüketiciye güven, firmaya itibar sağlaması, firma paydaşlarının ve tüketicilerin bu yönde taleplerinin olması da firmaları kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönlendiren önemli faktörlerdir.

Süreç içerisinde kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin yararlarını gören firmalar kurumsal sürdürülebilirlik için önemli yatırımlar yapmıştır. Bu yapılan tüm yatırımların ve kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin tüm sonuçlarını görebilmek ve paydaşlara raporlayabilmek içinde sürdürülebilir muhasebeye ihtiyaç duyulmuştur.

Firmaların gerçekleştirdiği faaliyetler sonucu doğaya salınan sera gazlarındaki azalışlar, elde edilen su ve enerji tasarrufunun firmaya sağladığı değerler, kağıt, plastik, cam, metal, gibi malzemelerin ne kadarının geri dönüştürülerek üretime dahil edildiği ve bu geri dönüşüm sonucu elde edilen hammaddelerin mali boyutu, kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları için yapılan toplam AR-GE harcamaları, çalışanlar için yapılan sosyal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin mali değeri, çalışan verimliliğini artırmak için yapılan eğitimlerin değeri, doğal hayatı korumak için biyo çeşitliliği ve tarımsal arazilerin verimliliğini artırmaya yönelik yapılan faaliyetlerin mali değeri vb. sürdürülebilir muhasebe tarafından kayıt altına alınmaktadır.

Sürdürülebilir muhasebenin kayıt altına aldığı bu veriler sonucu hem firma yetkililerine hem de tüm paydaşlara belirli standartlarda raporlar

sunulmaktadır. Bu raporlar sonucunda da firma yetkilileri kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin ne durumda olduğunu ve yapılan yatırımlar sonucu elde edilen faydaları görmektedir.

Son olarak ülkemizde dayanıklı tüketim malları, gıda, enerji, otomotiv, tarımsal faaliyetler, bankacılık ve finans gibi sektörlerde faaliyet gösteren holding ve firmaların kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir muhasebe alanında yaptıkları faaliyetlere değinilmiştir. Her firmanın yıllık düzenli olarak yayımladığı bu raporlara firmaların mevcut internet adresleri üzerinden ulaşılmıştır. Raporların tamamını belirli standartlar dâhilinde özetlenmiştir. Bir yıllık kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetleri içerisinde ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik alanında yaptıkları yatırımlara değinilmiştir. Yapılan bu yatırımlar sonucu elde edilen çıktılara ve bu yatırımların firmalara mali olarak ne kadarlık tasarruf sağladığına değinilmiştir.

Şüphesiz ki 1972 yılında ilk defa dikkat çekilen, 1980'ler de yavaş yavaş hayatımıza giren ve günümüze kadar artarak gelen kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin firmalar tarafından uygulanmasında uluslararası kuruluşların ve tüketici taleplerinin çok büyük katkıları vardır. Sınırsız insan ihtiyaçları karşısında en büyük amaçları kar etmek olan firmalar doğal kaynakları gelecek nesillerin ihtiyaçları düşünülmeden hızla tüketmektedir. Hızlı nüfus artışı, enerji kaynaklarının ömrünün hızla tükenmesi, üretilen ürünlerin insan sağlığını tehdit etmesi, firmaların üretim tekniklerinin doğal kaynakları tehdit etmesi, temiz enerji kaynaklarına ulaşmakta güçlük çekilmesi hem uluslararası kuruluşları hem firmaları hem devletleri hem de tüm toplumu yakından ilgilendirmektedir. Tüm insanlara kaygı vermektedir.

İnsanlar, firmaların ve devletlerin üretimleri sırasında doğal kaynakların korunmasını, toplumsal sağlığın dikkate alınarak üretim yapılmasını talep etmektedir. Bu da firmalara ve devletlere karşı toplumsal bir baskı oluşturmaktadır. Yasal zorunluluklar, tüketici talepleri, marka değerini artırması, maliyet tasarrufu sağlayarak karlılığı artırması gibi birçok nedenden dolayı da firmalar kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerine yaptıkları yatırımları artırmak zorundadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- BESLER, Senem (2009). Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik, Beta Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, s.1-18.
- EMREALP, Sadun (2005). Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA-EMME Yayını, 2. Baskı.
- GÜRARDA, Şevin(2015). Çevre Muhasebesi Açısından Düzenli Depolama Tesisi Uygulaması, Eğitim Yayınevi, 1. Basım, Konya
- KIRLIOĞLU, Hilmi ve CAN, Ahmet V., (1998). Çevre Muhasebesi, Değişim Yayınları, 1. Basım, Adapazarı.
- LYNAS, Mark (2009). 6 Derece Isınan Dünyadaki Geleceğimiz, NTV Yayınları, 2. Basım, İstanbul
- SARIKAYA, Muammer (2009). Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik, Paydaş Yönetimi, Beta Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, s.41-64
- SAYDAM, Arın (2016). Sürdürülebilirlik İletişimin Derin Mavisi, Boyut Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul
- SÖNMEZ, Yılmaz (2017). Aile Şirketlerinde Kazananlar Kaybedenler Aile Şirketlerini Bekleyen Tehlikeler ve Çözüm Önerileri, AZ Kitabevi, 1. Basım.
- STIGLITZ, Joseph E. (2016). Eşitsizliğin Bedeli, Bugünün Bölünmüş Toplumu Geleceğimizi Nasıl Tehlikeye Atıyor? İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

MAKALE VE BİLDİRİ

AĞCA, Barçın. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, s.4-6
<http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi-johannesburg-26-agustos---4-eylul-2002.tr.mfa>. Erişim

tarihi: 04.12.2016

AKSU, Ceren (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre, Güney Ege Kalkınma Ajansı, s.13-18.

AKTAN, C. ve BÖRÜ, D. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk, İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği Yayını, 2007, s.12-22.

ALTINAY, Ayşegül (2016). Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2016/3, Sayı:25, s.47-64. İnternet Erişimi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/275025> Erişim Tarihi: 29.11.2017

BOZLOĞAN, Recep. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı, Sosyal Siyaset Konferanslar Dergisi, Sayı:50, s.1011-1028. <http://ist-univ.dergipark.gov.tr/iusskd/issue/891/9943>, Erişim Tarihi: 07.02.2017

CARROLL, Archie B. Ve BUCHHOLTZ, Ann K. (2000). Business And Society: Ethics And Stakeholder Management, s.65-66. http://my.metadata.vn/share/proxy/alfresco-noauth/api/internal/shared/node/MG32yqFOTLSUYXFv9OWPOg/content/Business_and_Society_Ethics_and_Stakeholder_Management_7th_Edition.pdf. Erişim Tarihi: 17.03.2018

CAYMAZ, E., SORAN, S., ERENEL, F., İşletmelerde Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi: Küresel İlkeler Sözleşmesi Türkiye Örneği, www.akut.org.tr. Erişim Tarihi: 13.11.2016.

CENGİZ Pelin, “Yeni Başlayanlar İçin COP 21’i Anlama Kılavuzu”. 22 Kasım 2015, <https://www.gazeteoku.com/yazar/pelin-cengiz/138225/yeni-baslayanlar-icin-cop21i-anlama-kilavuzu>. Erişim Tarihi: 27.12.2016

CERES Politikası, Üçüncü Ülkelerde Sertifikasyon Politikası, http://ceres-cert.com.tr/wp-content/uploads/4_1_1_t_%C3%9C%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC-%C3%9C%lkeler-Ceres-Politikas%C4%B1_Pol_13-04-25.pdf. Erişim Tarihi: 18.01.2017.

DOĞAN, Nilhun (2008). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Girişimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Yüksek Okul Dergisi, Cilt:10, Sayı:1-2, s.517-538

DOĞAN, Seyhun ve TÜZER, Mutlu (2011). Küresel İklim Değişikliğiyle Mücadele: Genel Yaklaşımlar ve Uluslararası Çabalar, Sosyoloji Konferansları, Cilt:0, Sayı:44, s.157-19

DYLLICK, Thomas ve HOCKERTS, Kai (2002). Beyond The Case For Corporate Sustainability, Business Strategy And The Environment, Cilt:11, s.130-141. <http://instruct.uwo.ca/business/bus020-mwf/acs410/reading14.pdf>. Erişim Tarihi: 29.11.2016

EKOLOJİ KOLEKTİF DERNEĞİ (2016). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin 21. Taraflar Konferansı Paris Anlaşması, 1. Baskı, s.9-22.

EŞKİNAT, Rana (2015). Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.267-282.

<http://andhd.dergi.anadolu.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/73-published.pdf>. Erişim Tarihi: 11.01.2017

FÜLÖP, G. ve HERNADİ, H.B (2013). Sustainability Accounting: a Success Factor in Corporate Sustainability Strategy. New Challenges of Economic and Business Development, May 9-11,2013, Riga, University of Latvia.

https://www.bvef.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/evf/konferences/konference_2013/report/2Session/Fulop_Hernadi.pdf.

Erişim Tarihi: 14.02.2018

GÖNEL, Dođaner Feride (2002). Globalleřen Dñnyada (Nasıl Bir) Sñrdñrñlebilir Kalkınma, Birikim Dergisi, Sayı:158, Haziran 2002, <http://www.yildiz.edu.tr/~gonel/akademikdosyaları/yayınlar/globallesendunya>. Erişim Tarihi: 01.03.2017

GÜRSEL, Petek ve MERAL, Çađla (2012). Tñrkiye’de Çimento Üretimini Karşılaştırmalı Yaşam Dñngñsñ Analizi, 13-16 Eylül 2012 2. Proje ve Yapım Yñnetimi Kongresi, İzmir İleri Teknoloji Enstitñsñ. https://www.researchgate.net/publication/259199344_Turkiye'de_Cimento_Uretimini_Karsilastirmali_Yasam_Dongusu_Analizi. Erişim Tarihi: 21.11.2017.

GÜVENÇ, Engin (2006). AB Katılım Sñrecinde Sñrdñrñlebilir Kalkınma Yaklaşımları Paydaşlar Toplantısı, İş Dñnyası ve Sñrdñrñlebilir Kalkınma Derneği.

ILO (2003). Çok Uluslu şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi, Uluslararası Çalışma Ofisi Ankara, 3. Basım.

KADIKÖY BELEDİYESİ AKADEMİ (2016). COP21- Paris İklim Zirvesi 30 Kasım- 11 Aralık 2015 Haber Derlemesi.

KARABULUT, Elif (2004). Sñrdñrñlebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerde Uygulanması, Tñrk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektñrñ Kamu İşverenleri Sendikası Yayını, Cilt:19, Ađustos- Kasım 2004, Sayı: 1-2. <http://www.tuhis.org.tr/upload/dergi/1348752429.pdf>. Erişim Tarihi: 01.03.2017

KUşAT, Nurdan (2012). Sñrdñrñlebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sñrdñrñlebilirlik ve İçsel Unsurları, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi Cilt:14, Sayı:2, s. 227-242.

NİKOLAOU, E.I, ve TSALİS, A.T., (2013). Development of Sustainable Balanced Scorecard Framework, Ecological Indicators, 34 (2013),76–86.

http://www.academia.edu/29405778/Development_of_a_sustainable_balanced_scorecard_framework. Erişim Tarihi: 15.02.2018

ONAY, Ahmet (2009). Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlaması, EJOIR- Aralık 2015 IWCEA Özel Sayısı, Cilt:3, s.104-118

ÖZÇELİK, Funda (2013). Sürdürülebilirlik Performans Karnesi, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Cilt:8, Sayı:30, s.4985-5008

ÖZDEMİRCİ, Fahrettin (2001). Belge Üretimi ve Kurumsal Bilgi Yönetimi, 21. Yüzyıla Giderken Enformasyon Olgusu Sempozyumu, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, s.179-186

ÖZDEMİRCİ, Fahrettin ve AYDIN, Cengiz (2008). Kurumsal Bilgi Kaynakları ve Bilgi Yönetimi, Hakemli Yazılar, Türk Kütüphaneciliği, Cilt:22, Sayı:1, s.59-81

SCHALTEGGER, S. Ve BURRIT, R.L. (2010). Sustainability Accounting For Companies: Catchphrase or Decision Support For Business Leaders?. Journal of World Business 45, s. 375-384. http://www.academia.edu/22964255/Sustainability_accounting_for_companies_Catchphrase_or_decision_support_for_business_leaders. Erişim Tarihi: 19.03.18

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA TÜRKİYE (2012). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) Brezilya 20-22 Haziran 2012 Konferans Çıktısı, http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/environment_energy/the_future_we_want_june_2012.html. Erişim Tarihi: 22.02.2017

- ŞAKAR, Ayşe Y., ve SARIDOĞAN, Ayşe A., (2016). Development of Sustainability Accounting Standards, Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal, Vol: S1, s.43-52, <http://busecon.eurasianacademy.org/dergi//S1/6-Business&Economics.pdf>. Erişim Tarihi: 22.03.2018
- ŞAKAR, Ayşe Y., (2016). Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelere Sağlanan Vergi Teşvikleri, Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal, Vol: S2, s.67-77. <http://busecon.eurasianacademy.org/dergi//S2/6-Business&Economics.pdf>. Erişim Tarihi: 12.02.2018
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2010). Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010, www.dpt.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.11.2016
- T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, Basıma Hazırlayan: Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı. www.csb.gov.tr. Erişim Tarihi: 18.02.2017
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (1998). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kyoto Protokolü, s.41-46. www.csb.gov.tr Erişim Tarihi: 27.11.2016.
- TAŞ, Yunus ve ÖZCAN, Selami (2012). Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma, International Conference On Eurasian Economies 2012, <http://avekon.org/papers/544.pdf>. Erişim Tarihi: 22.03.2017
- TEPEGÖZ, Mete Şükrü ve TÜREDİ, Hasan (2015). İşletmenin Sürekliliği Varsayımı ve Denetçinin Sorumluluğu, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE), Cilt:8, Sayı:2i s.43-52
- TOKGÖZ, Nuray ve ÖNCE, Saime (2009). Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:11, Sayı:1, s.249-275

TÜM, Kayahan (2014). Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt:5, Sayı:1 s.58-81.

WILSON, Mel (2003). Corporate sustainability: What Is It And Where Does It Come From?. Ivey Business Journal, March/April, s.1-5

YALÇINKAYA, Akansel, DURMAZ, Vildan ve ADİLLER, Leyla (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Yeni Ölçümleme: Üçlü Performans, Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri, s.3320-3332

YAVUZ, Alpagut V. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:14, s.63-86

İNTERNET KAYNAKLARI

Arçelik 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu, <http://www.arcelikas.com/UserFiles/file/Su%CC%88rdu%CC%88ru%CC%88l ebilirlik-Raporu-2015.pdf> Erişim Tarihi: 19.05.2017

Akbank 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. <http://www.akbank.com/tr-tr/Yatirimci-iliskileri/Documents/2015-Akbank-Surdurulebilirlik-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 13.11.2016

Aygaz 2014-2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. https://www.aygaz.com.tr/uploads/kurumsal/surdurulebilirlik/6dd4811f_5ba5_461b_bae9_852abb9bc449__surdurulebilirlik_raporu_2014-2015.pdf. Erişim Tarihi: 12.01.2017

Bosch Türkiye 2014 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. http://www.bosch.com.tr/media/tr/tr/sustainability/reports/2014/Sustainability_Report_2014_TR.pdf. Erişim Tarihi: 12.01.2017

<http://enerjienstitusu.com/2011/05/23/dunya-enerji-kaynaklarinin-100-yillik-omru-kaldi>. Erişim Tarihi: 20.03.2017

<http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/anasayfa-iktisat-okullari.htm>. Erişim Tarihi: 08.01.2017

http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminci-yuzyilda/insan_cevresi.htm. Erişim Tarihi: 18.01.2017

<http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=265>. Erişim Tarihi: 08.01.2017

<http://www.etkinpatent.com/marka-isimleri/marka-degeri-nedir-nasilhesaplanır/?q=8310>. Erişim Tarihi: 10.01.2017

<http://www.hurriyet.com.tr/her-gun-5-milyon-ekmek-cope-gidiyor-29988277>, Erişim Tarihi: 10.03.2017

<http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/anasayfalinkler/belge/bakanlikistatistik/istatistik2011.pdf>. Erişim Tarihi: 19.03.2018

<http://www.kurumsalsurdurulebilirlik.com/tr-tr/rapor-kayit.aspx>, Erişim Tarihi: 10.01.2017

<http://www.onderalgedik.com/page/3/>. Erişim Tarihi: 20.03.2017

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.58e7ab3b7500a5.95999103, Erişim Tarihi: 12.03.2017

<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G4-Part-One.pdf>. Erişim Tarihi: 12.02.2017

<https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/I-Muhasebenin-Temel-Kavramlari---4003>. Erişim Tarihi: 05.04.2017

İMKB İstatistik Müdürlüğü (2011). İMKB Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler, Mayıs 2011.
http://www.borsaistanbul.com/datum/surdurulebilirlik/SURDURULEBILIRLIK_OZET_BILGILER.pdf. Erişim Tarihi : 07.03.2017

Koç Topluluğu 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. <https://www.koc.com.tr/tr-tr/surdurulebilirlik/CSRReports/Koc-Topluluğu-2015-Surdurulebilirlik-Raporu.pdf>. Erişim Tarihi: 13.11.2016

OECD (2003). OECD Çokuluslu İşletmeler Genel İlkeleri Özet Metin. <https://www.oecd.org/corporate/mne/38111419.pdf>. Erişim Tarihi: 18.01.2017

Sabancı Topluluğu 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. <https://www.sabanci.com/documents/raporlar/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik-raporu-2015-tr.pdf>. Erişim Tarihi: 27.12.2016

Shell 2012 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. http://www.shell.com/sustainability/sustainability-reporting-and-performance-data/sustainabilityreports/previous/_jcr_content/par/expandablelist/expandablesaction_1191717601.stream/1453729227932/add5efbb8fc88861b76820df1170b6d37f0f7c5bb44380402d80f4b9701feefa/shell-sustainability-summary-turkish-2012.pdf. Erişim Tarihi: 12.01.2017

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı İzin ve Denetim Dairesi Başkanlığı, Türkiye'nin Taraf Olduğu Çevre Sözleşmeler. <http://izindenetim.cevreorman.gov.tr/izin/AnaSayfa/birimler/uluslarasiKuruluslar/uluslararasıSozlesmeProtokolAnls/TurkiyeninTarafOlduguCevreSozlesmeler.aspx?sflang=tr>. Erişim Tarihi: 07.01.2017

Tüpraş 2015 Yılı Kurumsal Sorumluluk Raporu. https://tprstaticfilessa.blob.core.windows.net/assets/uploads/ksraporlari/2015_KSS_TR.pdf. Erişim Tarihi: 12.01.2017

Türkiye İş Bankası 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. <https://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/surdurulebilirlik/raporlarimiz/Documents/SurdurulebilirlikRaporu2015.pdf>. Erişim Tarihi: 12.01.2017

Ülker 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu. <http://www.surdurulebilirlik.ulker.com.tr/ulker-surdurulebilirlik.pdf>. Erişim Tarihi: 13.11.2016

www.canaktan.org/yonetim/kurumsal-sosyalsorum/kurumsal-sosyal/kavram.htm, Erişim Tarihi: 09.04.2017

www.enver.org.tr/tr/icerik/rio-hakkinda/47, Erişim Tarihi: 22.02.2017

www.kurumsalsurdurulebilirlik.com Erişim Tarihi: 11.01.2017

Yapı Kredi Bankası 2015 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu.
https://assets.yapikredi.com.tr/WebSite/_assets/pdf/arsiv/surdurulebilirlik/CSR_Raporu_2015.pdf?v2. Erişim Tarihi: 12.01.2017

YURDAKUL, Serdar, Değişim Yönetimi.
<http://degisimyonetimi.blogspot.com.tr/2010/03/kurumsal-kultur-degisim-surecindeki.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2017